Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed konkurssitöö

Lasteaed: Tabasalu lasteaed Tibutare

Lasteaia lühike tutvustus: Tabasalu lasteaed Tibutare asub Harku vallas Tabasalu alevikus. Lasteaed asub ühekorruselises hoones, kus on ruumi kaheksale rühmale ja lasteaia heaolu eest hoolitsevale personalile. Tibutare hea asukoht võimaldab lastega palju looduses tegutseda, välja on kujunenud õpperajad - Tabasalu mererand, looduspark ning koolipark.

Õppeasutuse eripära

Tibutare lasteaia eripäraks on see, et oleme Harku valla vanim ühes majas tegutsev 9. novembril 2015 45 aastaseks saanud tugevate traditsioonidega lasteaed (2 põlvkonda harkulasi on siin alustanud oma haridusteega). Hindame nii ise kui ka meie kasvandikud, lapsevanemad kõrgelt oma järjepidevust kvaliteetse alushariduse andmisel. Tänasel päeval on rühmade komplekteerimise aluseks võetud laste vanus, kõiki vanusegruppe (3-4 aastased, 4-5 aastased. 5-6 aastased. 6-7 aastased) on 2 rühma koosseisu, kokku 8 rühma. Vanuselised rühmad loovad head tingimused laste õppekasvatustöö suunamisel ja lapse individuaalse arengu toetamiseks.

Tabasalu lasteaed Tibutare tegevuse ja personali professionaalsuse kvaliteeti on oluliselt mõjutanud ka Tallinna Ülikooli ja Tallinna Pedagoogilisele Seminarile praktikabaasiks olemine (lepingud sõlmitud koostööks alates 2000 a) ning Tartu ja Tallinna Kõrgema Meditsiinikoolidega koostöö spetsialistide väljaõppel.

Lasteaia eripäraks ja põhiväärtuste rakendumise toetajaks saab pidada ka iga kuu välja antavat lasteaia ajalehte „Kuldmuna“ (ilmub 2009 aasta septembrist), mis on huvigruppidele kättesaadav nii paberkandjal kui ka veebipõhiselt ja teeb erinevatele huvigruppidele lasteaia põhitegevused nähtavaks.

Lasteaia eripära, missiooni, visiooni ja põhiväärtuste rakendumist toetavad Terviseedenduse suund (lasteaed ühinenud Tervist Edendavate Lasteaedade (edaspidi TEL) võrgustikuga 2010 aastast ja väärtuskasvatus. Väärtuskasvatuse- ja arendusega oleme süvendatud tegelenud aastast 2011. Aastal 2012 osales lasteaed esimest korda TÜ Eetikakeskuse poolt välja kuulutatud konkursil oma tööga „Tahad latva jõuda, hakka tüvest peale“ (vt. http//tibutare.edu.ee/documents/5126258/5477594/Konkursitoo+Tahad+latva+ronida....pdf/b7c78463-f719-43b9-8895-d968f19db9ab). Teist korda osalemine juba järgmisel aastal „Hea lasteaia rajaleidja 2013“ vt (http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5477594/Hea+lasteaia+rajaleidja+2013_Tibutare.pdf/cae9c2a0-4742-4ba5-b397-093c3136cef1) ja olime õnnelikud saavutatud tiitli üle: HEA LASTEAIA RAJALEIDJA. Konkursil osalemise lisaväärtuseks pidasime ka TÜ Eetikakeskuse väärtusarenduse koolitajatelt saadud kirjaliku tagasisiside eest 02.2014, mis võimaldas meil lasteaia väärtuskasvatuse töögrupiga arutada saadud tagasiside üle ja mõista, kuidas paremini analüüsida oma tegevuse mõjusust. Lisaks esitasime TÜ Eetikakeskusele motivatsioonikirja, et saada osa tasuta koolitusest, mida pakuti välja projektis osalenud õppeasutustele. Osutusime valituks ja meie personal (kaasasime lisaks väärtuskasvatuse töögrupi liikmetele ka teised huvilised õpetajad) sai arutada koos väärtusarenduse koolitaja Mari-Epp Tähe ja Eetikakeskuse projektijuhiga Helen Tomingaga meie edasistest suundadest lasteaias toimiva väärtuskasvatuse osas. Nimelt võtsime 2014/2015 õppeaastal eesmärgiks rikastada laste väärtuskasvatuses kasutatavat õpivara meie pedagoogide poolt lasteaialastele sobiliku

väärtusmängu loomisega ning leida võimalusi laste sotsiaalsete oskuste ja väärtustest lähtuva käitumise analüüsimiseks. Ehk teisi sõnu, kas meie õppetegevustes rakendatud väärtuskasvatus on mõju avaldanud laste enesega toimetulekul ja teistega koostöös tegutsemisel oodatud suunas, millised väärtushinnangud on nende käitumist suunavateks. Seega eelmisel aastal tegelesime arendustööga ja konkursil osalemisel tegime pausi. Sel aastal otsustasime osaleda, sest oleme ise õnnelikud, et eelmise õppeaasta eesmärgid said täidetud. Oleme oma arust teinud suure sammu edasi väärtuskasvatuse edendamisel:

- oleme leidnud ja kasutusele võtnus metoodika laste sotsiaalsete oskuste hindamiseks ja analüüsimiseks (sotsiaalsete oskuste grupimäng raamatust „Reis mööda põnevaid teid. Mäng 6-7 aastaste laste sotsiaalsete oskuste hindamiseks“; Autor: K. Kirbits (Koolibri, 2014) ning seda praktiseerides näinud, et meie koolieelikud on üsna tublid tuunväärtustest lähtuvate käitumisoskuste rakendamisel;
- oleme saanud vanematelt kirjalikku tagasisidet laste väärtushinnangute muutuste osas (vt **lisa 1** vanemate küsitluste tulemustest väljavõte 2014 ja 2015 väärtuskasvatuse ja terviseedenduse mõju osas (väärtus: tervislikkus));
- oleme jälginud lapsi mängu-ja igapäevategevustes ning konkreetsete laste vahel tekkinud situatsioonikirjelduste põhjal koostanud oma töögrupiga väärtusi selitava lauamängu „Tibu seiklused väärtusemaal“, mida saame kasutada 5-7 laste väärtuste suunamiseks ja seda eelkõige meie lasteaias kokku lepitud põhiväärtuste mõistmiseks (kuidas väärtus suunab meie otsuseid käitumise osas); üks meie töögrupi liige koostas väärtuste tutvustamiseks lauamängu ka 3-5 aastastele lastele, mis samuti lisandus üheks võimaluseks laste suunamisel väärtuste õppimise teel;
- oleme välja valinud tõenduspõhise metoodika laste sotsiaalsete, õpioskuste õpetamiseks ja väärtuskasvatuse suunamiseks ning kiusamise ennetamiseks **„Samm- sammult**“; kõik meie õpetajad osalesid ka vastaval koolitusel ja septembrist 2015 alustasime antud metoodika alusel õppimist 3-4 ja 4-5 aastaste lastega, järgmisest aastast lähme siis juba edasi õpivaraga (praegu veel koostamisel ja kohandamisel Eesti jaoks Taanis) 5-6 ja 6-7 aastaste lastega. Rohkem infot metoodikast: http://www.cfchildren.org/advocacy/about-us/international.aspx
- oleme õppinud TÜ Eetikakeskuse poolt saadud kirjaliku ja koolituse vormis saadud tagasiside põhjal, läbi töötanud Halliki Harro-Loit raamatu „Väärtusarenduse analüüs- miks ja kuidas“ ja usume, et oleme valmis taotlema väärtusarenduse järgmist astet „Väärtuspõhine lasteaed“. Tagasidest lähtuvalt on antud töös analüüsitud pigem vähem aspekte, aga püütud minna sügavuti arvestades eneseanalüüsis rohkem Demingi tsükli metoodikat.

Analüüsi koostasid: Tibutare lasteaia väärtuskasvatuse töögrupi liikmed: Reeli Simanson (õppealajuhataja), õpetajad: Helin Laimets, Ene Rannamets, Lea Luukas, Merlin Vihand, Moonika Rünne, Gaidi Pahverk, Kaie Kaup, kunstiõpetaja Ave Peebo, muusikaõpetaja Birgit Värno, Töögrupi liikmete mõtted ja praktika koondas ühiseks konkursitööks Reeli Simanson (õppealajuhataja).

VALDKOND	**ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ**
Palun valige analüüsimiseks 1 kuni 3 aspekti (vaata Lisa 1)	1. **Kujundatakse lastes hoolivust ning austust iseenda, vanemate, teiste laste, kaaskodanike ja kõige elava vastu.**
- **Kus** ja **mis eesmärgil** teie lasteaed valitud aspektiga tegeleb? **Kes** selle aspektiga tegeleb ja **kuidas** ta seda teeb?	Aspekt 1. **Kujundatakse lastes hoolivust ning austust iseenda, vanemate, teiste laste, kaaskodanike ja kõige elava vastu.** **KUS JA MIS EESMÄRGIL?** Antud aspektiga tegelemise eesmärk on meil kokku lepitud 2015-2017 aastate lasteaia arengukavas ja täpsustub iga aasta

Palun tooge tegevuste juurde välja ka vastav materjal, andmed ja/või näited, mis aspektiga tegelemist näitavad. Vaata ka konkursi juhendit. - **Millised andmed** ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? - **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**?	lasteaia tegevuskava eesmärgina. Hoolivust ja austust on meie lasteaed pidanud oluliseks juba aastakümneid, sest leiame, et hooliv inimene on eelduseks hooliva ja inimkeskse ühiskonna kujunemisele. **Hoolivuse suunamine** on välja toodud nii meie **missioonis** (mis on meie lasteaia põhiline tegevuse eesmärk) ja **visioonis** (kuhu liigume, mis tulemusele tahame jõuda). Hoolivuse suunamine õppe-ja kasvatustöös lõimub tugevalt kõigi organisatsiooni arendusvaldkondadega (eestvedamine, personali juhtimine, koostöö huvigruppidega, ressursside juhtimine) vt arengukava lingilt http://tibutare.edu.ee/arengukava, **lisa 2 väljavõte strateegilistest eesmärkidest**, mis toetavad hoolivuse ja austuse kujundamist lasteaia tegevustes. Väärtusarenduse ellu viimiseks oleme kõik lasteaia 4 põhiväärtust kokku leppinud käitumuslike kirjeldustena oodatavatest käitumispõhimõtetest. Meie lasteaia üheks põhiväärtuseks on **hoolivus.** **Põhiväärtuste ellu viimiseks, hooliv tibutarelane (laps, töötaja, lapsevanem):** • märkab enda kõrval teist inimest, on valmis kaaslast ära kuulama ja toetama; • loob üksteist arvestava, mõistva, väärtustava ja toetava õhkkonna (on ise positiivne, otsib lahendusi olukordadele); • lähtub igapäevases käitumises kokkulepitud reeglitest (lasteaia kodukord, rühmareeglid, põhiväärtuste lahtimõtestatus). **<u>KES JA KUIDAS TEGUTSEVAD EESMÄRKIDEST LÄHTUVALT?</u>** Oleme oma töögrupiga tõsiselt tegelenud mõttearendusega, kuidas meie olulistes dokumentides kokku lepitud põhiväärtused praktikasse rakendada. Oleme teinud väärtusarenduse analüüsi hindamaks, kuidas kokkulepitu praegu ilmneb meie igapäevategevustes, õppekasvatustöös, suhtlemises teiste huvigruppidega, kuidas me ise personaliliikmetena põhiväärtustest lähtuvalt valikuid teeme ja käitume ning kuidas teised (lapsed, lapsevanemad) põhiväärtuste hoolivuse ja austuse avaldumist enda ja teiste suhtes on märganud. Toome välja järgmised eesmärkide saavutamiseks rakendatud praktikad, mida väärtusanalüüsis saame tõenduspõhiselt esitada. • **Hooliva ja austava suhtumise ning käitumise suunamisel oleme ise personaliliikmena eeskujuks ja lepime ka vanematega kokku nendele oluliste väärtuste järgimise vajalikkuses ja väärtustest lähtuvates käitumispõhimõtetes.** Leiame, et me ei saa lastelt oodata hoolivat ja austavat suhtumist enda, kaasaste ja kõigi elava suhtes, kui meie **personaliliikmetena** ei anna selleks **eeskuju** või **vanematena** antud väärtusi ise ei pea oluliseks. Seega 2014 aasta sügisel, kui alustasime uue arengukava koostamist, pidasime oluliseks kaasata nii eesmärkide püstitamisse (mida tahame saavutada laste kasvatamisel ja arendamisel), kui ka eesmärkide ellu viimisesesse kogu personali ja lapsevanemad. Moodustasime töögrupi, kuhu kuulusid esindajad nii pedagoogide, juhtkonna kui ka majanduspersonali hulgast. Väärtuste lahtimõtestamisel said kõik töötajad oma mõtted kirjalikult esitada, kuidas tema mõistab antud väärtusest lähtuvat käitumist seoses lapse, töötaja ja lapsevanemaga. Me oleme ju kõik erinevad oma isiksusetüübilt ja kogemuste osas, seega mõistame tihti ka erinevalt, mida mõista teatud väärtuse all. Töögrupi liikmed koondasid kõik lahtimõtestatud arvamused kokku ja otsisid sealt ühisosa (mida oli meie lasteaiapere osas õnneks palju) ning sõnastasid põhiväärtused enamuse nägemust väärtuse

käitumuslikku väljendusest arvestades. Seejärel sai kirja pandu veelkord kogu personaliga veel lahti räägitud, et me mõistaksime kirja pandud ühte moodi.

Kuidas teame, kui head eeskuju me anname ja mis mõju seeläbi laste väärtushinnangute kujunemisele avaldame?

- Et hinnata oma tegevuse mõjusust **püstitasime ka arengukavasse tulemusnäitajad** (defineerisime väljakutsed, mida soovitati meile ka eelmise konkursitöö tagasisides), mida jälgime siis iga aastase vanemate ja personali tagasiside ja ootuste küsitluse kaudu.

Näiteks on tulemusnäitajateks: **Tibutares on toetav eestvedamine, hooliv ja hästitoimiv meeskond** (eesmärk 80 % vanematest ja personaliliikmetest pigem ja täiesti rahul; 2015 aasta tulemus personal (P)- 80 %, lapsevanemad (LV) 81,1%);
Tulemusnäitaja: **personali käitumine on lastele eeskujuks** (eesmärk 90 P ja LV pigem rahul ja rahul). 2015 aasta tulemus personal (P)- 85 %, lapsevanemad (LV) 84,4%);
Lisaks statistilisele arvnäitajale peame oluliseks **vanemate ja personaliliikmete tagasiside kommentaare**, mida nad oluliste tulemusnäitajate osas välja toovad. Tulemus: kõikide rühmade naiskondi toodi nimeliselt välja kui väga hoolivaid ja lapsi armastavaid inimesi, mis andis kindlust, et oleme oma põhiväärtuse- hoolivus väärilised. (vt **lisa 3**; väljavõte vanemate tagasiside osas suhete ja personali eeskujuks olemise osas 2014 ja 2015).

- **Uurime vanemate ootusi hooliva ja austava käitumise osas.**

Selleks said lastevanemate rühma koosolekutel iga vanem kirja panna tema jaoks olulised väärtused, mida laste kasvatamisel peaks suunama. Kõigis rühmades tuli välja väärtusena hoolivus, mis suunas meidki edasi tegelema hoolivuse lastele mõistetavaks tegemisel ja omaseks käitumispõhimõtteks kujunemisel erinevaid võimalusi otsima.
Uutel peredel, kes meie lasteaiaperega ühinevad, palutakse alati täita uue pere ankeet“ Tere, mina siin“, kus muuhulgas uurime vanemate ootusi väärtuskasvatuse osas. Väljavõte küsitlusvormist: *Millised väärtused on Teie jaoks kõige olulisemad lapsele õpetada?* Eesmärgiks on pere ja lasteaia kasvatuspõhimõtted koos läbi arutada ja lapse suunamisel ühtlustada, et ei tekiks väärtuskonflikti. Kõigis rühmades tuli vanemate ootustest välja väärtus: hoolivus.

Seejärel tutvustasime vanematele lasteaia veebipõhise ajalehe Kuldmuna kaudu põhiväärtuste rakendamiseks olevaid ootusi, et vanematel oleks võimalik mõista ja toetada laste arendamisel tehtavat tööd väärtuskasvatuse osas: (vt näiteks Kuldmuna nr 52, väärtuskasvatuse meelespea rubriik lingilt: http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+52+dets+2014+v.pdf/fe15f426-6909-4d10-bef6-2aea7ebd48e6. Vanemad võtsid meie põhiväärtused ja tegevussuunad väärtuste suunamisel positiivselt vastu ja on andnud ka oma panuse antud väärtustest lähtuvate käitumispõhimõtete suunamisel.

- **Kaasasime vanemad õppekasvatustöösse. Paljud vanemad on igal aastal osalenud aktiivselt õppekasvatustöös, näiteks tutvustanud ameteid, mis väärtustavad hoolivust ja austust**. Näiteid eelmisest õppeaastast: kiirabi arst lapsevanem pr. Ild viis lastele läbi praktilise õppetegevuse, kus lapsed õppisid üksteise „haavu siduma“ ja erinevates

olukordades abi osutama. Vt **lisa 4** foto ja lingilt http://www.lasteaed.net/?s=%C3%B5nnetus+%C3%B5petabt; **Hoolekogu liige korraldas kõigile rühmadele õppekäigu Politsei-ja Piirivalvekooli**, kus lapsed said õppida tundma politsei tööd, kuidas politsei saab kaitsta **kaaskodanikke** ja hoolida meie riigi kaitse eest. vt Kuldmuna nr 57, lk 16 lingilt: tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+57+3.pdf/62a51658-69c3-49ae-8c97-0b78838ecc1d

- **Õpetame ja suuname lapsi olema hoolivad, austama nii ennast kui kaaslasi lasteaia traditsioonide ja ühisürituste kaudu, kus alati hoolivuse tähendust lastele mõtestame erinevate tegevuste kaudu.**
- **Traditsioon uute laste pidulik vastuvõtt lasteaiaperre (nooremate eest hoolitsemine ja nende toetamine, austamine; laps õpib endast ja kaaslasest hoolima).**

Selleks iga 6-7 aastane laps (koolieelikud) saab endale väikese sõbra 3-4 aastaste laste rühmast. Koolieelikud on abiks oma väikesele sõbrale tibutarelase tunnistuse valmistamisel (vt **lisa 5;** foto: uue tibutarelase tunnistus), kuhu kirjutavad suured sõbrad oma nime ja väikese sõbra nime. Tunnistuse üleandmine toimub pidulikult kogu lasteaiapere ees mihklipäeva peol- (uute tibutarelaste loendus). Juba hommikul lähevad suured sõbrad rühma ja saavad tuttavaks oma väikese sõbraga. Käsi-käes minnakse saali peole (vt **lisa 6** foto: suured-väiksed sõbrad) ja peale tunnistuse üleandmist toimuvad suurte- ja väikeste sõprade vahel ühised tantsumängud. Tore on vaadata, kui hoolivalt suured oma väikseid sõpru kohtlevad (vt **lisa 7** foto- hooliva suhtumise ja austuse väljendus) - näiteks vaatavad neile silme, kükitavad väikese sõbra tasandile, julgustavad teda tantsima. Selline suurte laste kehakeel ja käitumine näitab, et nad on motiveeritud olema hoolivad ja austavalt suhtuma endast noorematesse. Selle traditsiooniga anname nii uutele kui juba lasteaialõpetajatele tunda, et nad kõik on olulised. Kui last väärtustatakse - nimeline tunnistus, nimeline pöördumine- õpib ta ka end ise väärtustama. Koolieelikud kogevad antud tegevuse läbi, et nemad on juba suuremad ja saavad ka suuremat vastutust võtta - valmistada kingitust, julgustada koos tantsima, vajadusel lohutada ning toetada väikest sõpra. Antud traditsioon on meie lasteaias 3.ndat aastat ja kuna näeme, et see meeldib lastele ja õpetab neile, kuidas saab olla hooliv kaaslane, siis kindlasti jätkame traditsiooniga.

- **3-4 aastased saadavad 6-7 aastased kooli- ühine mängupidu mais (kaaslastest hoolimise kujundamiseks)**

Selle traditsioonilise ürituse käigus on väikesed sõbrad abiks suurtele sõpradele kingituse valmistamisel- järjehoidja esimese aabitsa vahele, kus peal lasteaia kõigi rühmade sümboolika (vt **lisa 8** foto: väikesed oma kingitusi üle andmas ja koos tantsimas). Ka sellel mängupeol saavad lapsed koos mängida, tantsida ja nii oma hoolivust välja näidata. Ja see rõõm ja hoolivus väljendub juba nende näoilmes, kehakeeles (lapsed tunnevad tegevusest rõõmu, nii kinkijad kui kingi saajad, lähedusest kaaslasega koos tantsimisel)- vt **lisa 9** foto: väikesed sõbrad suurtele kinki üle andmas).

- **Rühmadevahelised koostööettevõtmised hoolivuse ja kaaslastega arvestamise õpetamiseks.**

Suured ja väikesed sõbrad ei jää ühekordseks aktsiooniks, vaid läbi õppeaasta luuakse lastele võimalusi koos tegutseda ka teiste rühmade lastega: näiteks sõbrapäeval (Kuldmuna nr 49; artiklid sõbrapäev Tibutares lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+54+k.pdf/30f58886-baaf-40d1-a642-2f6b354b, lk 9-12 vt lisa foto 9), emakeelepäeval (vt lisa lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+55+M%C3%A4rts+2015+%282%29.pdf/b2325ec8-4970-4d01-b22f-c1baddad09a8 Kuldmuna nr 55 märts 2015, lk 9-10 lingilt

http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+55+M%C3%A4rts+2015+%282%29.pdf/b2325ec8-4970-4d01-b22f-c1baddad09a8), (vt. **lisa 10.1 ja 10.2 fotod** koostööst, hoolivusest laste vahel) ühistel matkadel- kus suured lapsed aitavad matkamisel nooremaid (vt **lisa 11** foto), Lisaks saavad lapsed juunis ja augustis ka rühma igapäevategevustes koostöös toimetada ja kaaslastega arvestamist ja hoolivust praktiseerida. Sellise lähenemise mõjusust nägime ka lastevanemate kirjaliku tagasiside põhjal (2015 lapsevanemate tagasiside uuring), kus toodi välja: *hindame kõrgelt lasteaiapoolset võimaluse loomist, kus erinevates vanustes lapsed saavad koos tegutseda suvises rühmas.*

- **Ennast ja kaaslasi suuname austama lastega koos rühma reegleid kokku leppides ja reeglite üle arutades- kuidas reeglid ja kokkulepped aitavad meil hoolida endast ja kaaslastest.**

Väärtusarenduse inventuuri käigus käisime töögrupi liikmetega läbi kõik rühmad, et tutvuda nii rühma reeglitega (pidasime oluliseks, et oleks vähem keelde, rohkem ootusi, milline käitumine on oodatud, hoolivust ja austust enda ja kaaslaste vastu suunav) kui ka muu infoga rühmakeskkonnas, mis suunavad last väärtushinnangute kujunemisel**. Lisa foto 12- reeglid; lisa 13 fotod rühmakeskkonnast, mis mõjutavad väärtuste hoolivus ja austuse mõistmist.**

- **Kasutame rühmas tekkinud situatsioone arutelu tekitamiseks, mille kaudu laps saab aru, miks on oluline hoolida kaaslasest.**

Lisame antud tegevuse ilmestamiseks ka ühe juhtumikirjelduse rühmas tekkinud olukorrast, mille abil oli hea seletada, kuidas üksteise austamine ja ausus, hoolivus on oluline **(vt lisa 14 Nakside äpardus).**
Selliste arutelude juures kasutab iga rühm oma väärtuskasvatuse maskotti. Näiteks Nakside rühmas Vares Vaksi ja poeg Naksi, Kiisude rühmas Kiisu- Triibu. Usume, et maskoti kasutamine väärtuste selitamisel on lastepärane ja ei mõju tõrelemisena vaid meie ühise sõbra nõuandena. Vt **lisa 15** fotod Nakside rühma sümboolika kasutamisest väärtuste selitamisel.
Hoolivuse ja austuse nii enda kui teiste laste vastu kujunemiseks pöörame tähelepanu laste sotsiaalsete oskuste (sh kommunikatiivsete, väljendus- ja arutlusoskuste, koostööoskuste) arendamisele.
Näited tegevuste osas, üheks heaks praktikaks:

- **lapse positiivse enesehinnangu kujunemisel ja hoolivuse ja austuse iseenda vastu kujundamisel on meie lasteaias traditsiooniks kujunenud lähenemine- laste omavalmistatud raamatute koostamine.**

Peame oluliseks iga lapse mõtteid ja soodustame tal oma mõtteid ja arvamuse avaldama - väljendusoskuse arendamist. Selleks on hea võimalus lastega koos raamatu koostamine, kus etteantud teemast lähtuvalt lapsed räägivad oma loo, oma kogemuse ja õpetaja (sageli oleme lapsevanemaid selleks kaasanud) panevad jutu kirja ning laps joonistab ka ise illustratsiooni oma tööle. Sageli kujuneb raamatu teema välja õpetaja tähelepanekust, millest lapsed omavahel räägivad, mis on neile olulised teemad, mured. Näiteks eelmisel aastal hakkasid Kiisude rühma (4-5 aastased) lapsed rääkima, et nemad ise ei tee pahandusi, vaid neil on Pätu, kes neid pahandusi nende eest teeb. Õpetaja innustas igat last rääkima oma loo seoses selle „Pätuga“ ja ka joonistama teistele oma nähtamatut kaaslast. Valmis raamat „Kiisude rühma Pätud“ (vt **lisa 16 väljavõte raamatust**). Raamatut loeti koos, iga laps sai tunda eduelamust ja austust oma isiku suhtes. Koos lastega suunati neid

	mõistma, et austust enda vastu saame välja näidata ka sellega, kui ikka julgelt tunnistame, kui meil on mingi äpardus juhtunud. • **Hoolivuse ja austamise kujundamine vanemate ja vanavanemate vastu.** Selle eesmärgi täitmiseks kasutame mitmeid lähenemisi: näiteks praktiseeritakse kõikides rühmades Merike Mitti poolt ellu kutsutud „vanasõnade hoidiste“ õppemetoodikat. Lisaks kasutame kirjanduspalade üle arutamist ja seeläbi väärtuste selitamist, **vt lisa 17 foto (rühmas läbi loetud raamatute päike**), sotsiaalsete situatsioonmängude läbi mängimist (allikas: Anne Rekkaro“ Sotsiaalseid situatsioonmänge lasteaias“) ja pakume lastele võimalust oma vanemate vastu hoolivust ja austust välja näidates vanematele kingitusi valmistades isade ja emadepäevaks, vanematega koos tegutsedes rühma perepäevadel ja ettevõtmistel. Vt **lisa 18** foto: emadepäev Mikide rühmas- pere koos kingitust valmistamas; Vt foto **lisa 19**- tegutsedes koos, õpime hoolima. Oleme alati tähelepanu pööranud, et ükski laps ei tunneks ennast sellisel vanematega koos tegutsemise üritusel halvasti. Kui isa ei ela perega koos või ta ei saa osaleda, oleme palunud osalema vanaisa (eesmärk on, et igal lapsel oleks alati keegi peol olemas). Igal aastal on paljud rühmad ka intervjueerinud lapsi, kus lapsed on saanud oma isa või ema iseloomustada ja seeläbi vesteldes lapsega oleme suunanud teda oma vanemaid austama, vanemate hoolivust lapse vastu märkama. Vt **lisa 20** intervjuu lastega, mõtteid emadest, õpime hoolima vanematest. Lisaks oma vanemate austamisele, oleme igal aastal korraldanud ka rühmad üritusi, mis on suunatud vanavanematele, et lapsed õpiksid hoolivust üles näitama ka vanavanemate osa: neile esinedes, nendega koos midagi meisterdades või pidurooga jagades. Vt lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+46.pdf/f895fa77-1142-4415-a242-e380a40e1c7f, kus vanaisa kirjutab lasteaia infolehte oma kogemustest lingilt: Kuldmuna nr 46 artikkel lk 17. • Vanavanemate austamise tähtsuse õppimiseks sai ka **Tibutare lasteaia väärtustemängus** üks situatsioon koostatud just vanavanemate tarkuse austamise eesmärgil. Vt **lisa 21** Väljavõte Tibutare lasteaias koostatud väärtustemängus (suunab vanavanemaid austama). Hoolivuse temaatikat tutvustab ja aitab lastel mõista Tibutares koostatud väärtusmängus veel 3 situatsiooni. • **Hoolivuse ja austamise kujundamine kõige elava vastu** Lisaks eelpool mainitud metoodikale väärtustame Tibutare lasteaias loodus-ja keskkonnahoidu. • **Lastega taimede kasvatamine- ise seemnele elu andes, tema eest hoolitsedes, õpibki laps elavat loodust väärtustama ja hoolima:** Osalesime lastega **Riigikantselei poolt algatatud projektis 100 tamme Eesti 100 juubeliks.** Vt link: **https://www.eesti.ee/ev95/et/ev100/Eesti-100-tamme/pildid ja** igal kevadel külime lasteaia lillepeenarde taimed ise koos lastega mulda ja hoolitseme nende kasvamise eest. (Vt lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+46.pdf/f895fa77-1142-4415-a242-e380a40e1c7f). Kuldmuna nr 46 aprill 2014 lk 14-15 artikkel „Uuri, avasta, katseta ja väärtusta“ foto **lisa 22** lapsed hoolivad taimedest neid ise kasvatades. • Kutsume lasteaeda huvigruppide esindajaid, kes suunavad lapsi austama loomi ja keskkonda enda ümber (vt **lisa foto**

23: Nõmme Loodusmaja tutvustamas erinevaid lemmikloomi ja kuidas nende eest hoolitseda).

- Sel õppeaastal osalema **KIK-i rahastusel keskkonnateadlikkuse projektis: Tibutare laps tunneb, väärtustab ja hoolib loodusest“** (Vt projekti tutvustavaid tegevusi Tibutare lasteaia kodulehelt: projektid. keskkonnateadlikkus - ja programmidel õpitu alt. Link: http://tibutare.edu.ee/oppeprogrammidel-opitu).
- Muudame lastele looduse põnevaks ja hoidmist väärivaks **matkadel muinasjutulise lähenemise kaudu** lapsi looduse hoidmise vajalikkuse üle mõtlema pannes. Vt lingilt: http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+49.pdf/2597fe93-0ba4-4e6e-8bad-be893f9dd8a4 Kuldmuna nr 49, artikkel Sõbrahommik Pokulas väikeste Muumikate ja südamehiir Kargameliga“ lk 10.
- 3 korda aastas toimuvad meie lasteaias looduskeskkonnas kogu lasteaiapere **ühised matkad, mänguhommikud, kus alati sees ka õpetlik iva looduse austamise ja hoolivuse olulisuse kohta**. Vt lisa lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+50.pdf/b6e23261-da39-4a71-92c3-1163a89f0535 Kuldmuna nr 50, artikkel “Tibutare lasteaiapere õuesõppepäev: märka ja aita“, lk 10-11.

KUIDAS UURIME ÕPPETEGEVUSTE JA ÜHISETTEVÕTMISTE TEGEVUSE MÕJUSUST VÄÄRTUSTE (hoolivus, austus) KUJUNDAMISEL:

- **Laste vaatlus tegevustes ja õpetaja analüüs:** õpetaja jälgib, kas väärtused, millele oleme tähelepanu pööranud väljenduvad ka laste käitumises, oma aasta aruandes teevad ka selles osas kokkuvõtte väärtuskasvatuse mõjususest.
- **Koolieelikute sotsiaalseid oskusi hindav grupimäng-** lapsed lahendavad 5-6 liikmelises grupis erinevaid mängulisi ülesandeid, näiteks: teevad pildimaterjali põhjal vahet, milline käitumine on hooliv, milline mitte; peavad oskama märgata abivajajat ja oskama välja pakkuda, kuidas teda saaks aidata; leiavad mängu käigus tekkinud olukorrale lahendusi ja püüavad jõuda kaaslastega kokkuleppele.
- **Intervjuu koolieelikutele:** õppealajuhataja viib läbi iga kevad, kus sees ka küsimused*: Kui sa tahad teiste lastega hästi läbi saada, mida siis selleks tegema peab Kas sinu rühmas on selliseid lapsi, keda ei võeta mängu? Kuidas sina neid aidata saaksid? Kuidas sulle meeldivad sinu rühma reegleid? Kas on mõni reegel, mida sul on raske täita?*

Vastuseid analüüsides saab järeldusi teha, kuidas hoolivus ja üksteise austamine on antud rühmas omaks võetud. Kuna intervjuu läbiviijaks on õppealajuhataja, mitte rühma õpetaja, siis on lapsed üsna avameelsed ja räägivad julgelt ka erinevatest olukordadest, mis on rühmas tekkinud (mida ma arvan, et õpetajale ei räägitaks) ning mille põhjal on hea tähelepanekuid teha, millele tuleks õppetöös rohkem tähelepanu pöörata.

- **Arengukava tulemusnäitajate täitmise seire läbi 3 aasta võrdluse:**

Tulemusnäitaja: meie lasteaias põhiväärtuseks olevad hoolivus, avatus, koostöö on kõikide huvigruppidega toimivad tulemused: 2014 75,8 % lapsevanematest ja 89,5% personalist; 2015 kevad 93,4% vastanutest vanematest ja 90 % töötajatest arvavad nii. Seega tõusev trend.

	Millised andmed ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? Praegu on laste väärtustest lähtuva käitumise ja hoiakute hindamine toimunud eelkõige koolieelikute osas. Edaspidi püüame leida võimalusi ka nooremate laste väärtushinnangute kujunemiseks kasutatud meetodite mõjususe nägemiseks sobilikke andmeid koguda ja analüüsida. Üheks võimaluseks oleks lisada rühma aasta aruandesse punkt, kus õpetaja ise analüüsiks kogemuste põhjal, millised tema poolt kasutatud meetodid on osutunud kõige mõjusamaks laste väärtushinnangute (sh hoolivuse, austuse) suunamisel, mida ta võiks teistelegi soovitada. Peame Tibutares väga oluliseks oma parimate praktikate tutvustamist kolleegidele ja õppida on nii ebaõnnestumisest kui ka õnnestumisest. Teiseks võimaluseks näeme meie lasteaias koostatud väärtusmängude mängimisel teha tähelepanekuid laste väärtushoiakute kujunemise ja muutuste osas. **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**? Selle aasta vanemate küsitlusest tuli välja, et kahjuks ei ole vanemad ise heaks eeskujuks oma lastele väärtushinnangute kujundamisel. Sellise tagasiside tõid vanemad ise välja, nähes ja kuuldes situatsioone kaasvanemate poolt lasteaiakeskkonnas. See oli meie jaoks üsna mõtlemapanev**. Mida tegime ja mida plaanime teha?** Esimesel vanemate rühmakoosolekul tegid õpetajad ülevaate vanemate poolt välja toodud murekohtade osas ja siis sai ka antud rühmaga arutatud vanemate eeskuju mõjususe üle laste väärtushinnangute kujunemisel. Püüame ka meie lasteaia ajalehes eeskuju teemadel kasvatuses kirjutada ja jätkame muidugi vanematele koolituste korraldamisega, mis toetavad neid laste kasvatamisel ning nõustamistegevusega pere vestlustel.

VALDKOND	**KESKKOND**
Palun valige analüüsimiseks 1 kuni 3 aspekti (vaata Lisa 1)	1. **Kujundatakse tervislikke eluviise (sh pööratakse tähelepanu tervislikule toitumisele, hügieenile, õuesviibimisele).** Kuigi kirjutada võiks kindlasti paljudest aspektidest antud valdkonnas, valisime meile olulisema, mis seondub lasteaia eripära ja põhiväärtuse- tervislikkus rakendamisega.
- **Kus** ja **mis eesmärgil** teie lasteaed valitud aspektiga tegeleb? **Kes** selle aspektiga tegeleb ja **kuidas** ta seda teeb? *Palun tooge tegevuste juurde välja ka vastav materjal, andmed ja/või näited, mis aspektiga tegelemist näitavad. Vaata ka konkursi juhendit.*	Aspekt 1. **Kujundatakse tervislikke eluviise (sh pööratakse tähelepanu tervislikule toitumisele, hügieenile, õuesviibimisele).** **Kus** ja **mis eesmärgil tegeleme?** Meie lasteaed on 2010 aastast ühinenud Tervist Edendavate lasteaedade võrgustikuga ja olnud antud võrgustikus aktiivne liige. Tervislikkus on ka meie üheks põhiväärtuseks, mille ellu rakendamisse panust saavad anda nii lapsed, töötajad kui ka lapsevanemad. **Eesmärgid: Tervist väärtustav tibutarelane (laps, töötaja, lapsevanem)** • hoolib enda ja teiste tervisest ning viibib lasteaias tervena; • on eeskujuks ja innustab ka teisi tervisliku eluviisi põhimõtteid järgima: igapäevane värskes õhus aktiivne liikumine ja õppimine, tervisliku toidu söömine, positiivset suhtlust soodustav käitumine, töö/õppimise ja puhkuse tasakaalu hoidmine;

- **Millised andmed** ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? - **Millised** on kitsaskohad ning kas ja ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**?	• suunab kaaslast tegema valikuid, mis õpetavad teda oma tervist hoidma ja head enesetunnet saavutama. **2015-2017 aasta arengukavas püstitamise laste terviseteadlikkuse tulemusnäitajaks:** Lasteaialõpetaja teab ja tahab kasutada tervist toetavaid käitumispõhimõtteid: on aktiivne liikuja-sportija, teeb tervislikke valikuid toitumisel ja riietumisel, oskab arvestada ohutusnõuetega ja kasutada esmaseid esmaabivõtteid, oskab sõita jalgrattaga ja tunneb jalakäija liiklemisreegleid: 90% lõpetajatest. Lasteaias on moodustatud ka eraldi töörühm- TEL töörühm, kelle roll on kavandada tervislikke eluviise toetavaid ettevõtmisi, analüüsida olemasolevat olukorda ning planeerida parendustegevusi. Koostatud on Terviseedenduse tegevuskava 3-ks aastaks vt lingilt TEL tegevuskava 2015-2017 http://tibutare.edu.ee/tervist-edendav-lasteaed. **Kes ja kuidas tegeleb antud aspektiga?** Kuna tegemist on lasteaia eripäraga ja ka ühe põhiväärtusega, siis selle aspektiga tegeleme kogu Tibutare lasteaiaperega. Vastutus tegevuse suunamisel on TEL töögrupil, kes omakorda on jaotatud 2-ks alagrupiks: • **keskkond** (sise-ja väliskeskkond: ohutus, psühho-sotsiaalne keskkond, koostöö väliste huvigruppidega); • **tervislikud eluviisid** (toitumine, õppekasvatustöö, liikumine). **Meie viimaste aastate olulisemad tegevused tervislike eluviiside suunamisel on olnud:** • **tervislik toitumine- menüü parendamise põhimõtted, mida oleme rakendanud 3-l viimasel aastal:** • **tooraine kvaliteedi tõstmine** (e-ainete vaba, Omega-9 rikas oliivi külmpressõli salatites, purustatud seemned toitudes, mahetooted- teravili, köögiviljad, õunad; Omega-3 või seleeniga rikastatud munad jmt, rikastatud piimatooted – A-hapupiim, M3 bakteriga keefir); • **vähem täispiima ja nisu** domineerimist arvestades nende liigsust laste toitumises ning mitmekülgsuse tervislikkust (selleks kuni 2 portsu piimatoodet lasteaia päevas ja võimalusel nisu asendamine kastmetes, küpsetistes tervislikuma alternatiiviga- riisijahu, tatrajahu, nisutooted asendada paremate täistera spelta- ja durumnisu toodetega); • lastele **suupärased salatid** (peenemaks riivitud, sobivad kombinatsioonid) ning **tervislikud magustoidud**; • **vähendasime suhkrukoguseid** toidus- pakume magustamata teed, kõrvale rafineerimata suhkur või mesi lapse valikul- selline lähenemine vähendas suhkru koguseid, mis köögist välja läks 40 % (kui köök valmistas tee, kus juba suhkur sees, siis paljud ei joonud ja suhkur läks lihtsalt kraanikausist alla); • vähendasime menüüs nn suhkrustatud magustoite- magusad morsid, kissellid jmt, pakume ise valmistatud toormoose külmutatud marjadest, teeme ise smuutisid, ise piima ja hapupiima kokteile; • **väldime poolfabrikaatide ja peidetud tahkestatud rasvade kasutamist (transrasvad) menüüs** (teeme kohapeal ise kotlette, lihapalle, paneerime kala jmt.), kasutame vähem praetud toite asendades selle tervislikuma meetodiga- kerge

	kuumutamine, aurutamine. Piim: leiame rohkem asendusi keefiri, peti ja hapupiima näol (sh. smuutides ja magustoitudena – nt. keefiri-marja tarretis), sest bakterite toimel on piimasuhkur laktoos lagunenud ning selline toode on lapsele lihtsam seedida; Valgu allikad: lisaks lihale (sea-, looma-, kana- ja kalkuniliha), kalale (vähemalt 2 x nädalas), munale ka herned-oad, läätsed, kikerherned. Kõiki kaunvilju saab edukalt kasutada köögiviljasuppide toiteväärtuslikumaks tegemisel, eriti mugav kartuli asemel püreesuppides olles samas taimseks valguallikaks. **Lisaks eelnevale:** • meie lasteaed on ühinenud **Pria piimaprojektiga ja puu-ja juurvilja projektiga;** • lisaks Pria toel saadavale ühele terviseampsule (hommikupoolikul) **pakub lasteaed juurde ka teise terviseampsu pärastlõunal (puu või köögivili);** • **arvestame toidu valmistamisel laste allergiate ja terviseprobleemidega (allergiad, gluteeni talumatus, diabeet;)** • **pakume kala lastele 2-3 korda nädalas.** **Laste tervislike söömisharjumuste kujundamiseks rühmas rakendame järgmisi põhimõtteid:** • **kaasame lapsi korrapidajateks** (tellisime lastele ilusad põlled, lapsed käivad koos õpetaja abiga toidul järel, saavad kokaga suhelda, ennast olulisena tunda toidu jagamisel), vt **lisa 24; foto. korrapidajad toidule järele suundumas;** • **rühmapersonal sööb koos lastega-** anname ise head eeskuju söömisel, kiidame uusi toite ja julgustame maitsma; • **uudsete toitude (samas tervislike) menüüsse lisamisel jälgime, et mitte üle ühe toidu nädalas ei oleks lastele uudne;** • **paneme rõhku ka toidu väljanägemisele-** vt **lisa 25; foto tervislik värviküllane salat kutsub sööma;** • **tutvustame uusi maitseid lastele ja nemad omakorda vanematele** (kui lapsele toit meeldis, uurib vanem menüüd ja saab ka kodus antud toitu valmistada. **Populaarsemate toitude osas tutvustame retsepte ka lasteaia ajalehes- iga kuu on lehes rubriik: „Lasteaia köök soovitab“,** kus siis eelmise kuu üks laste lemmiksöökidest või hästi vastu võetud uudsest toidust retsept kirjas. Vt näiteks lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+50.pdf/b6e23261-da39-4a71-92c3-1163a89f053, lk 13- lasteaia köök soovitab, et ka leivast saab magustoitu teha. • **Juba aastaid korraldame leivapäeva, kuhu kaasame ka erinevaid leivatootjaid** (nt Fazer Eesti, Prii Leib- korraldame lastele ja vanematele erinevate leibade degusteerimist). Lapsed on alati leiba isuga söönud ja sellest rõõmu tundnud. Vt **lisa 26; foto: 2015 aasta leivapäevast**, kus lapsed said maitsta seemnetest ja tatrast valmistatud leibasid.

- **Kui õhtuoode võimaldab õues söömist, siis oleme õhtuoodet söönud õues piknikuna-** lastel siis alati motivatsioon ja isu suurem maitsma ka uudseid tervislikke küpsetusi, vt **lisa 27** foto: piknik õues.

<u>Terviseedenduse tegevused lastega, saavutused laste ja personali osas (k.a. tunnustused) perioodil 2012-2015 a</u>

- **Õppekavas on meil eraldi tervisekasvatuse valdkond, alates 2015/2016 aastast lisasime õppekavasse ka laste esmaabikoolituse osa.** Teemad on jaotatud, mida õpetavad meie õpetajad, mida meditsiiniharidusega lapsevanemad ja mis osas kaasame Terve Elu Koolitus koolitajad lastele. Eesmärgiks on, et lapsed oskaksid ohtlikke olukordi märgata, neist ise hoiduda, ennast ja kaaslast aidata õnnetuse korral.
- **Meie lasteaia õppekorralduses on põhimõte, et iga nädal toimub 1 liikumistegevus õues ja rühma õppetegevustest 2-3 õues** (eesmärgil soodustada laste rohket värskes õhus viibimist ja liikumist). Selle põhimõtte mõjususe jälgimiseks analüüsime laste kohalkäimise protsenti. On ilmnenud selge seos laste õues viibimise ja tervise osas (kus rühmas lapsed ka õhtupoole õues, seal lapsed tervemad).
- **Pidevalt arendame edasi õue mänguväljakut, et lapsed saaksid arendada oma osavust, julgust, liikuvust. Alates 2014 sügisest on meil ka seiklusrada,** mis innustab kõiki lapsi oma võimeid liikumise osas katsetama. TEL töögrupp koostas ka raja kasutamise ohutusreeglid, sest peame oluliseks jälgida ka meie tegevuskeskkonna ohutust. Vt **lisa 28**; seiklusrajal ohutu liikumise õppimine koos liikumisõpetajaga.

<u>Valmistame lapsi ette ja osaleme erinevatel spordivõistlustel.</u>

- Arengukava eesmärk**: lapsel võimalus kogeda eduelamust koostegutsemisest, meeskonnatundest, sportlikust tegevusest ja õppida ka kaotama ja ausa heatahtliku spordi tavasid**. Vt **lisa 29**; foto: sõbralik käesurumine vastas võistkonna liikmetega; vt **lisa 30**; foto Audentese spordipäevast- lapsi liikuma innustavad maskotid ja meie- tunne, rõõmu tunne suurvõistlusel osalemisest.
- Meie lapsed on saavutanud väga häid tulemusi nii piirkondlikel kui ka vabariiklikel spordiüritustel. Enamus lastel on välja kujunenud sportimisharjumused, trennis käimisega jätkatakse ka koolis **(vt lisa 31 väljavõte laste sportlikest saavutustest).**

<u>Koostöö peredega ja huvigruppidega tervislike eluviiside propageerimisel:</u>

- **Anname tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside kohta nõuandeid lasteaia ajalehes:**

vt Kuldmuna nr 45 artiklid: „Sinu sammud loevad“ lk 3, „Terve naeratus terveks eluks, fakte suutervisest“, lk 4, „Meie tervislikud valikud toitumises lk 5-6“ lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+45.pdf/17634115-b43f-43bc-a9d5-c24e64b59719

Korraldame vanematele koolitusi terviseedenduslikel teemadel (vt lisa 32 viimastel aastatel toimunud tervislikke eluviise tutvustavatest koolitustest vanematele).

Kaasame sportlasi, k.a. endisi vilistlasi lapsi liikuma innustama. Igal õppeaastal oleme kaasanud kas Harju Jalgpallikooli või Kalju Jalgpalliklubi läbi viima laste sporditegevust kõigile rühmadele. Alati võtavad nad kaasa ka oma maskoti ja tunnustatud jalgpallurid, kes lastele oma osavust on demonstreerinud. Vt **lisa 33;** foto: Nõmme Kalju Roosa partner ja sportlane lapsi innustamas.

Juhtkonna hea eeskuju ja eestvedav innustus personalile ning lastele. Iga aasta aprillis on meil tervisekuu, kus ühel nädalal toimuvad ülemajalised hommikvõimlemised saalis. Alati on ka juhtkonna tiim ühel päeval oma eeskavaga teisi innustamas. Vt **lisa 34**; foto: juhtkonna kapitants 2015.

Igal aastal toimuvad meil ka personalile suunatud liikumist innustavad ühisettevõtmised: külastame piirkonna lasteaedasid jalgrattamatkana, osaleme SEB naiste kõnnil maikuus; logopeedi eestvedamisel toimub igal aastal ka piirkonda tutvustav pikem jalgrattamatk „Tunne oma kodukohta“, vt näiteks lk 3-5 lingilt: http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+48.pdf/e2445535-f886-445b-a19a-b9605026eea8.

Koostöö teiste huvigruppidega- meie parima praktika tutvustamine kolleegidele terviseedenduse valdkonnas Oleme aktiivsed oma parimat praktikat tutvustama ka teistele pedagoogidele. Siin mõned näited:

05.06.13 Terviseteemaline seminar Tibutares Harjumaa Tervist Edendavate Lasteaedade tervisemeeskondadele.
11.-12. juunil 2014 Harjumaal, Nelijärve Puhkekeskuses Tervist Edendavate Lasteaedade (TEL) võrgustiku VII suvekoolis teemal "Liikuda on tore !" Praktilise kogemuse jagamine töötoas **„**Liikumistegevuste kavandamise ja lõimimise võimalused lasteaias teiste õppe- ja kasvatustegevuse valdkondadega”
http://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/lasteaias/tervist-edendavate-lasteaedade-tel-vorgustik/vorgustiku-suvekoolid
15.09.2015 Harjumaa liikumisõpetajad (25) osalesid meie lasteaia liikumisõpetaja poolt läbi viidud õppepäeval, kus said osa parimast praktikast laste liikumisharjumuste kujundamise võtete osas (3 liikumistegevuse vaatlus ja analüüs), erinevate kogemuste tutvustus. Vt **lisa 35; foto: külalisõpetajad pandi ka põnevaid liikumismänge läbi tegema**.

Milliseid andmeid kogume ja mille põhjal analüüsime tervislike eluviiside kujundamise mõjusust

- **Uurime ja analüüsime laste terviseteadlikku käitumist piltküsimustiku ja vestluse kaudu**

Arengukava tulemusnäitajast ja terviseedenduse eesmärgist lähtuvalt kogume andmeid laste osalemise kohta liikumist propageerivatel spordiüritustel (lisas 31 esitatud tulemused), jälgime lapsi igapäevategevustes ohutusnõuetest kinni pidamisel, isikliku hügieeni harjumuste osas ja analüüsime koolieelikute terviseteadlikkust.

- Alates eelmisest kevadest viisime sisse koolieelikute osas ka **terviseteadlikkuse uuringu** (vt **lisa 36** terviseteadlike valikute analüüsi alus).

Antud analüüsiks kirjeldab õpetajaga pildil olevat situatsiooni ja palub lastel märkida valgusfooril punasega, kui see tegevus ei ole hea tervisele, kui veidi võib – kollasega ja tervisele hea- rohelisega. Siis tuleb lapsel anda hinnang enda tegevusele selles küsimuses: kui talle meeldib nii käituda, siis joonistab ta suu nurgad ülespoole, kui ei meeldi, siis allapoole. Selle uuringuga saab eristada lapse teadlikkust ja seda, kas tema ka tahab nii käituda või ei käitu ta vastavalt ootustele. Analüüsi tulemusi saab lugeda: **lisa 37 kokkuvõte koolieelikute terviseteadlikkuse analüüsist 2015 kevad**.

Kokkuvõtteks võib öelda, et lasteaias 2010 aastast süvendatud tegelemine terviseedendusega on avaldanud mõju laste teadmistele ja käitumispõhimõtetele. Laste teadmiste analüüs antud testi alusel oli üsna informatiivne, aitas välja tuua teemad, millele tuleks enam tähelepanu pöörata õppetegevustes. Lapsed suhtusid testisse põnevusega ja olid valmis kõik kaasa tegema, mõtlema ja hiljem ka arutama testi läbiviijaga (õppealajuhataja), miks teatud valikud on tervisele kasulikud ja milliseid ohte tuleks vältida.

Intervjuu koolieelikutega terviseteadlikkuse temaatikal Igal kevadel 6-7 aastastega läbiviidava intervjuu osa küsimusi hangib muuhulgas tagasisidet laste terviseteadlikkuse osas (küsimused: *Kui sa tahad terve olla, kas sa tead, mida selleks tegema peab? Kas sind on keegi kiusanud? Kas sina oled kedagi kiusanud? Mille pärast ja millistes kohtades on teil omavahelisi tülisid tekkinud? Kas sulle meeldib õues mängida? Kas sa väsid lasteaias ära? Kas sa saad lõuna ajal puhtata? Miks puhkamine vajalik on?*) ja uurib laste kaudu ka keskkonna ohutuse küsimusi (küsimus: *kas sa mäletad, kus sa oled lasteaias haiget saanud ja kuidas see juhtus?).* Küsitlust viib läbi õppealajuhataja, kes teeb kokkuvõtte ja räägib tulemustest rühmaõpetajatega. Näiteks on laste tagasiside põhjal muudetud turvalisemaks mänguväljaku atraktsioone (kus enim haiget saadud), pööratud õppetegevustes rohkem tähelepanu teemadele, mis suunaksid laste käitumist ja teadmisi tervislike eluviiside osas.

Laste eelistused toitude osas- igakuine uuring, kuidas lapsed sõid erinevaid toite. Õpetaja abid märgivad iga söögikorra järel üles, mitu last toitu ei söönud (eraldi soolane ja magusroog lõuna osas), majandusjuhataja teeb kokkuvõtva analüüsi kalendrikuu kohta. Kui 10 % lapsi mingit toitu ei söö, siis võtame selle menüüst maha. Vt **lisa 38 söömise analüüsi tabel**. Seda uuringuvormi oleme edasi arendanud, eelnevatel aastatel uurisime üldisemalt, kas toit maitses või ei maitsenud. Saime aru, et see üldine seisukoht ei anna täpset tagasisidet, kas järsku mõni laps jääb üldse söömata. Nüüd märgitakse arvuliselt üles, kes üldse ei söönud antud toitu.

Uurime laste arvamusi toidu osas. Viime rühmades läbi uuringuid, kus lapsed saavad tuua välja, millised lasteaiatoidud

neile rohkem meeldivad, millised vähema. vt näiteks Kuldmuna nr 46, lk 3 lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+46.pdf/f895fa77-1142-4415-a242-e380a40e1c7f Koolieelikute lemmiktoitudeks osutunud toite pakkusime menüüs lastele viimasel lasteaianädalal, mis oli neile suurt rõõmu tekitavaks kogemuseks.

Vanemate tagasiside uuringud. Meie lasteaia eripäraks on terviseedenduse ja väärtuskasvatuse arendamine ning seetõttu oleme analüüsinud nende tegevuse mõju kasutades ka vanemate tähelepanekuid. **Terviseedenduse ja väärtuskasvatuse suundade rakendamisega on rahul ja väga rahul 90,7% vastanud vanematest**. Terviseedenduse üheks osaks on kindlasti tervislik toit. **Lasteaia toitlustamisega on rahul ja väga rahul 85,2% vastanutest (3 aasta keskmine)**. Kuigi kommentaarides oli ka välja toodud, et osad lapsed siiski kõike toite ei söö ja seetõttu tegeleme toitlustamise arendamisega edasi- väärtustades tervislikku toitu ja püüdes ühendada seda laste toitumisharjumustega. Samas oli tore kommentaaridest lugeda, et paljud lapsed räägivad ka kodus, milline toit on tervislik.
Teine osa tervislikust eluviisist on rohke õues viibimine, liikumine ja turvalisuse väärtustamine tegevuskeskkonnas. Siin on tulemused väga head: 91,6% vanematest on rahul laste õuetegevuste osakaaluga. Lasteaia territooriume ja rühmaruume peavad turvalisteks 86,3% vastanutest. Positiivsena toodi välja: *lastele pakutavaid terviseampse igal päeval, liikumistunde, mis toimuvad ka õues, pikki jalutuskäike ja üritusi Tabasalu Looduspargis. Tunnustati ka meie lasteaia Terviseedenduse töörühma juhti liikumisõpetajat Annat, kes innustab lapsi sportima ja võistlustest rõõmu tundma. Räägitakse tervislikust toidust ja viibitakse palju õues. Eriti meeldivad pikad jalutuskäigud ja üritused Tabasalu Looduspargis.*

- **Uurime vanemate kaudu, mis muutusi nad näevad oma laste teadmistes ja käitumises seoses terviseteadlikkusega**

2014 uuringu põhjal tõid vanemad välja (väljavõte tagasisidest): *Laps räägib, mis on tervislik toit*; *Laps teab ja räägib kaasa teemadel, milline toit on kasulik ja mis juhtub, kui süüa palju magusat vms; lapsele meeldivad liikumistunnid õues, terviseampsud; Laps peab oluliseks liikumist ja tervislikku toitumist, samuti sõbralikke suhteid. Usun, et see on nii lasteaia- kui ka kodu koostöö! Toitlustamine on lasteaias väga hea. Laps kiidab lasteaia toitusid.* **2015 uuringu põhjal** tõid vanemad esile (väljavõte tagasisidest*): Laps sõi enne ka juurvilju aga nüüd räägib juurde, milleks mingi toiduaine hea on. Märkame muutusi lasteaia menüü valikul, laste kodus räägitu põhjal. Lapsed suunavad ka vanemaid kodus tervislikumalt toituma ja liikuma. Õues liikumine ja liikumistundide läbiviimine. Terviseampsud ja võimalikult palju liikumistegevusi õues toetavad terviseedendust.*

Jälgime erinevate huvigruppide tagasisidet meie terviseedenduslike tegevustele, vt **lisa 39.**

	Millised andmed ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? Oleme mõelnud täiendada koolieelikute teadmiste ja oskuste analüüsimist terviseteadlikkuse osas seoses õppekavasse lisandunud esmaabikoolituse lisandumisega. Soovime läbi viia pärast 2 aastast esmaabi õppe läbimist lastele praktilise teadmiste ja oskuste katsetamise päeva iga õppeaasta lõpus. Lapsed saavad ette situatsiooni, mis on juhtunud ja õpetajad koostöös vanematest meedikutega jälgivad tegevust ning saavad lastele anda tagasisidet, mis läks hästi ja mida tuleks veel harjutada, meelde tuletada. Kokkuvõtteks annaks see ka õpetajatele tagasisidet, mis teemadel õpet süvendada, parendada. **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**? Tervislike eluviiside rakendamise osas on kitsaskohaks veel see, et **lastele ei meeldi pikemalt liikuda** (matkamine, pikad jalutuskäigud). Põhjuseks on ka see, et lapsed on harjunud peredega liikuma autoga, vähe harrastatakse käimist. Oleme kavandanud alustada pikemate jalutuskäikudega juba 3 aastaste rühmas, et kujuneks välja liikumise harjumus värskes õhus. Muuta jalutuskäigud erinevaid tegevusi võimaldavaks, kus vahepeal võimalus liikumismänguks. **Ilmale vastava riietuse valimine-** õpetame ka lapsi, et ei ole halba ilma, on ebasobiv riietus. Muidugi selle probleemi lahendamise võti peitub eelkõige koostöös peredega. Jätkame nõustamistegevust selles valdkonnas ja värskes õhus olemine propageerimist laste karastamiseks. Igal rühmal on olemas katusega terrass, kus võimalus õuesõppetegevusi läbi viia iga ilmaga, mida ka meie rühmad hoogsalt kasutavad. **Laste tervisliku toitumise suunamine-** uudsete samas tervislike maitsete lisamine laste menüüsse on ikka veel problemaatiline. Püüame siingi leida uusi lähenemisnurki. Võttes arvesse, et piknikutel söövad lapsed alati hästi, siis osade toitude puhul (mida saab näpuvahelt süüa) oleme kasutanud ka terrassil õhtuoote söömist pikniku vormis- ja toit söödi tõesti palju parema meelega ära. Jätkame selle suunaga.

VALDKOND	**JUHTIMINE**
Palun valige analüüsimiseks 1 kuni 3 aspekti	Aspekt 1. **Väärtusarendusega tegeletakse süsteemselt ja järjepidevalt.**
- **Kus** ja **mis eesmärgil** teie lasteaed valitud aspektiga tegeleb? **Kes** selle aspektiga tegeleb ja **kuidas** ta seda teeb? *Palun tooge tegevuste juurde välja ka vastav materjal, andmed ja/või*	Tibutare lasteaiapere on veendunud, et väärtuste kujundamine on pikaajaline protsess ja seega ainult süsteemselt läbimõeldud ning järjepidev mõtestatud tegevus lubab loota oodatud tulemusi. Süsteemsuse all oleme mõelnud, et väärtusarendusel on eesmärgid, mille poole liigume; eesmärkide saavutamiseks viime läbi tegevusi arvestades asjaolu, et tegevused hõlmaksid kõiki lasteaia arendusvaldkondi (eestvedamine ja juhtimine, personalijuhtimine, koostöö huvigruppidega, õppekasvatustöö, ressursside juhtimine), analüüsime saavutatud tulemusi ning kavandame parendustegevusi, täpsustame eesmärke või valime uued toimivamad tegevusmetoodikad. Samuti näeme süsteemsuse all seda, et väärtusarendus on prioriteet, millega tegelevad kõik lasteaia olulised huvigrupid: lapsed, personal, juhtkond, vanemad, kaasatud koostööpartnerid.

näited, mis aspektiga tegelemist näitavad. Vaata ka konkursi juhendit. - **Millised andmed** ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? - **Millised** on kitsaskohad ning kas ja ja kuidas on planeeritud **kitsas-kohtadega tegelemine**?	**Mis on siis need oodatavad tulemused ehk väärtusarendusega tegelemise EESMÄRGID Tibutare lasteaias?** Meie eesmärgid on kirjas arengukavas 2015-2017 missioonis, visioonis ja põhiväärtustest (vt link arengukavale http://tibutare.edu.ee/arengukava) ja kuna väärtusarendus on ka lasteaia üheks prioriteediks ja eripäraks, siis on igas arendusvaldkonnas eesmärke ning tegevuskavas tegevusi kavandatud, mis suunatud väärtusarendusele. Toome siinkohal näiteks meie 4. põhiväärtuse lahti mõtestatuse (ülejäänud 3 põhiväärtuse rakendamisele seatud ootused on avatud teiste valdkondade aspektide analüüsis), mis suunab ka järjepidevust kui väärtust käitumusliku ootusena ehk eesmärgina. **Järjepidevust ja traditsioone austav tibutarelane (laps, töötaja, lapsevanem):** • peab au sees Tibutares väljakujunenud traditsioone ja rahvakalendri tähtpäevade, kultuuripärandi traditsiooniliste ettevõtmiste toetamist (korraldab, osaleb, kaasab teisi); • loob võimalused usalduslikuks õhkkonnaks lasteaia ja perede vahel organiseerides meie-tunnet toetavaid ühistegevusi; • tutvustab lasteaia traditsioone, head praktikat ja julgustab kaaslasi algatama tegevusi, mis aitavad kaasa Tibutare kokkuhoidva, usaldusväärse, lapsesõbraliku, hooliva kultuuri tugevnemisele. **KES SELLE ASPEKTIGA TEGELEB JA KUIDAS?** Väärtusarenduse tegevus hõlmab meie lasteaias kõiki arengukava valdkondi ja kaasab kõik olulised huvigrupid (juhtkond, personal, lapsed, hoolekogu sh pidaja esindaja, lapsevanemad). Analüüsis esitame väärtusarendusega tegelemise aspektid arengukava tegevusvaldkonniti. **Strateegiline juhtimine ja eestvedamine** • **Juhtkonna eestvedav roll väärtusarenduse süsteemsuse ja järjepidevuse suunamisel.** Juhtkonna roll on olla eestvedajaks õppeasutuste tegevuse kavandamisel, õpikäsitluse kokkuleppimises ja kokkulepitu elluviimise toetamiseks tingimuste loomisel. Õppe-ja kasvatustöö valdkonna aspekti analüüsi juures (lk 4-5) sai juba ka kirjeldatud, kuidas kaasasime erinevaid huvigruppe lasteaia põhiväärtuste ja eesmärkide määratlemiseks ning lahti mõtestamiseks. Meie eelmises konkursitöös saime tagasisidet, et eelmise arengukava perioodil määratletud põhiväärtusi ei saanud käsitleda kõiki kui väärtusi, osad väärtustena välja toodud (laps, perekond) olid huvigrupid. Uue arengukava koostamisel **tegi juhtkond personalile ja hoolekogule ka koolituse/ arutelu ringi, et üldse mõtestada lahti, milleks organisatsioon määratleb missiooni, visiooni ja põhiväärtused**. Koolituse ja arutelu käigus selgines, **mis tähendus** on nendel kokkulepetel (missioon, visioon, põhiväärtused, eesmärgid) organisatsiooni igapäeva toimimisele ja igale üksikule personaliliikmele (põhiväärtuste, eesmärkide puhul ka hoolekogu liikmele, lapsevanemale) **tema rollile organisatsiooni arengule kaasa aitamisel.** • **Juhtkonna personali kaasav roll väärtusarenduse süsteemsel suunamisel.** Igal aastal viime läbi **personali rahulolu ja ootuste uuringu**, kus personaliliikmel on võimalik nii nimeliselt kui ka anonüümselt **anda tagasisidet tehtule ja teha ettepanekuid** organisatsiooni erinevate valdkondade k.a. väärtusarenduse arendamiseks. Kõik kommentaaridena tehtud tähelepanekud ja ettepanekud arutatakse läbi personali üldkoosolekul. Koos jõutakse kokkulepetele, mida muudetakse vajadusel senises tegevuses ja milliseid ettepanekuid ei saa hetkel rakendada ning miks. Seega toimub igal aastal väärtusarenduse süsteemne analüüs: mis eesmärk oli, mida tegime, mis tulemused saime, kuidas ise

sellega rahul olema, milliseid parendustegevusi kavandame - kas on vajalik uue eesmärgi täpsustamine. (Demingi tsükli läbi tegemine).

Eestvedamise ja juhtimise mõjusust väärtusarenduse osas hindame rahulolu-uuringu tulemuste põhjal (hindavad nii personaliliikmed kui ka lapsevanemad) ja arengukavas püstitatud eesmärkide täitmise alusel. Kuna väärtusarendus sisaldab endas nii lastele suunatud väärtuskasvatust, kui ka üldisemalt keskkonnaloomist, mis kannab teatud väärtusi ja võimaldab reflektsiooni väärtuste üle, siis oleme arengukavasse püstitatud oodatavad tulemusnäitajad, mis seotud nii väärtuskasvatusega kui ka võimaldavad jälgida läbi 3 aasta meie põhiväärtuste (hoolivus, tervislikkus, koostöö, järjepidevus/traditsioonide austamine) avalduvad meie organisatsiooni sotsiaalses keskkonnas. Need tulemusnäitajad on meile väljakutseteks, eesmärkideks, mille poole liigume. Esitame siinkohal meile olulisemad tulemusnäitajad, mida jälgime ja mille üle arutame personaliga nii nõupidamistel kui ka personaalsetel arenguvestlustel.

Tulemusnäitaja: Väärtuskasvatuse rakendamisega on pigem rahul ja rahul 90% vastanutest (2015 aasta tulemus pigem rahul ja rahul personal 95%, lapsevanemad 84,4%).

Parendustegevused lähtuvalt saavutatud tulemustest ja tehtud ettepanekutest:

Meietunde tugevdamiseks on muudetud personali ühisürituste korraldamise põhimõtteid lähtuvalt ettepanekutest. Nüüdseks on suurendatud erinevate ühisettevõtmiste korraldusmeeskondi, sest peame oluliseks kaasamist ja väärtustame erinevate inimeste ideid koostöö rikastamiseks ja ühtekuuluvustunde tugevdamiseks.

Personali juhtimine ja personali tegevus süsteemses väärtusarenduses:

- **Personali valikul tutvustame kandidaatidele meie lasteaia eripära, prioriteetseid tegevussuundi ja kokku lepitud põhiväärtusi**, et leida töötajaid, kelle jaoks on ka meie lasteaias valitud suunad ja väärtused olulised ning kes on motiveeritud neid väärtusi ellu rakendama, lastele eeskujuks olema hoolivuse, koostöö, tervise –ja looduse väärtustamise osas, järjepidevuse ja .traditsioonide austamises.
- **Personali arendamisel valime koolitusi, mis toetavad väärtusarendust ja väärtuskasvatuse suunamist laste õpetamisel/ kasvatamisel (vt lisa 40).**

Meeskonna ühiskoolitused suunasid personali teadlikkust väärtusarenduse temaatikas ja tekitasid võimaluse omavahelisteks aruteludeks, kus sai jagatud ka parimate praktikate kogemuslikke näiteid ning ka seeläbi uusi teadmisi saadud ja mõtteid, mida iga töötaja sai siis rakendada oma töös.

<u>Personali kaasamine, motiveerimine, hindamine ja tunnustamine väärtusarendamise kontekstis:</u>

- **Personal hindab nii juhtkonna tegevuse tulemuslikkust ja juhtkond personali tegevuse tulemuslikkust.**
- Tibutares on aastaid kasutusel **rõõmude ja murede postkast.**

Postkast on ellu kutsutud personali arendusettepanekuna. Sinna saab nii anonüümselt kui ka nimeliselt panna arvamusi, keda võiks tunnustada ja mille eest, probleemid, mis on muret või ebaselgust tekitanud. Kokku on lepitud kindlad inimesed, kes need personaliliikmete arvamused enne igakuise personali üldkoosolekut välja võtavad ja koosolekul ette loevad. Seejärel **toimub tunnustamine või probleemide arutelu. Peame oluliseks, et kõik töötajad oleksid kaasatud meie ühiste rõõmude jagamisse ja murede lahendamise protsessi.**

- **Õpetaja eneseanalüüsis ja arenguvestlusel kasutasime eelmisel õppeaastal uudset lähenemist.**

Õpetaja on tippspetsialist ja juht, ta suunab laste kollektiivi, vanemate kooslust, peab oskama koostööd teha erinevate huvigruppidega ja seega on oluline, et ta juhib ka ise oma arengu planeerimist. Lähtudes väärtusarenduse põhimõttest, et me **väärtustame õpetajat lasteaias kui väärtusarenduse suunamise võtmeisikut**, võtsime kasutusele GROW (vt **lisa 41**) **eneseanalüüsi mudeli õpetajate eneseanalüüsis**. Seega õpetaja püstitas ise endale arenduseesmärgi, kuhu tahab välja jõuda, analüüsis, mis on hetkeseis (olulised tugevused, arenguvajadused), kaardistas eesmärgi saavutamise võimalused ja koostas tegevuskava eesmärgile jõudmiseks. Arenguvestlusel õpetaja ja õppealajuhataja vahel kasutati õpetaja eneseanalüüsi, **vestluse suunamisel lähtus õppealajuhataja couchingu metoodika põhimõtetest**. Seega ei antud otseselt hinnanguid, vaid tegeleti rohkem tulevikuga, motivatsiooni suunamisega ja õpetaja enesejuhtimise arendamisega vestlust suunavate küsimustega. Suunati pigem küsimuste kaudu õpetajat ise leidma uusi väljakutseid oma töös, mis panevad „silma särama" ja seeläbi ka „laste silmad särama". Eesmärgiks antud metoodika kasutamisel oli: suurendada inimeste vastutust oma töö eest, suurendada töötajate motivatsiooni ja initsiatiivi võtmist, leida töötajaid kaasates uusi lahendusi konkreetsete tööprotsesside tõhustamiseks.
Tegevuse positiivset mõju võib näha selles, et kõik osalenud õpetajad tahtsid ja oskasid endale uueks perioodiks eesmärgid püstitada ja andsid õppealajuhatajale tagasisidet, et nende **väärtushinnang enda kui õpetaja osas sai positiivselt kinnitatud, motivatsioon enesearendamisega tegelemiseks kasvas. 4 õpetajat said julgust ja innustust, et ette võtta atesteerimine** (vestlusele tulles nad olid sellest mõttest loobunud).

- **Personali tunnustussüsteem on seotud põhiväärtuste rakendamisel eeskujuks olemisega.**

Tunnustussüsteem on mitmeid aastaid olnud meie personalil üks aruteluteema. Inimestena oleme erinevad ja meie ootused tunnustamise osas on erinevad. Osadele meeldivad statuudid ja kellegi konkreetse töötaja välja valimine tunnustamiseks. Teised leiavad, et selline hindamine ja tunnustamine on väga subjektiivne, sest me ei tea ju täpselt, kuidas keegi oma tööd teeb igapäevaselt- me lihtsalt ei näe seda. Tunnustada tuleks küll, aga siis kõiki koos, meeskondlike tulemuste eest. Oleme kahel viimasel aastal tunnustamisel püüdnud arvestada eelkõige inimeste tööalases käitumises väljenduvaid väärtusi. 2014 aasta kevadel lähenemise tunnustamisele nii, et iga meie töötaja on väärtuslik ja tema käitumises on midagi, mis väärib tunnustamist. Seega said kõik töötajad lehed, kus kirjas kõigi töötajate nimed ning välja tuli tuua, mida positiivset oled märganud antud töötaja juures. **Hoolivus kui väärtus algab märkamisest**, seega suunasime inimesi positiivset märkama oma kolleegides. Personali tänuüritusel said kõik töötajad tänukirjad, kus kolleegide poolt esile toodud positiivsed näitajad kirjas. 2015 aastal, kui olime juba koos mõtestanud lahti meie põhiväärtused käitumise keelde, siis kasutasime põhiväärtusi kui tunnustusstatuute: **hooliv tibutarelane, tervist väärtustav tibutarelane, koostööd toetav tibutarelane, järjepidevust ja traditsioone toetav tibutarelane.** Kolleegi statuudile esitades tuli kirja panna ka, milles on väljendunud konkreetselt antud väärtuses eeskujuks olemine. Sellise tunnustusmeetodiga saime ka tagasiside, kuivõrd meie personaliliikmed on eeskujuks kokku lepitud väärtustustest lähtuva käitumise rakendamisel. Rõõm oli suur, sest taaskord said tunnustatud kõik töötajad (nimeliselt 70 % töötajatest). Oli töötajaid, kes esitati 4-st statuudist 3-le. Vt **lisa 42** tunnustus 3-le statuudile. **Seega saime tagasisidet arengukavas püstitatud eesmärgi ja tulemusnäitaja osas: personali käitumine on lastele eeskujuks, meie põhiväärtused ei ole deklaratiivsed vaid väljenduvad personali igapäevategevustes.**

Personalijuhtimises hindame tulemuslikkust väärtusarenduse osas:

seoses eelkõige vanemate tagasiside põhjal, kuivõrd meie töötajad on oma käitumisega eeskujuks lastele väärtuste rakendamise

osas ja meie endi tagasiside põhjal.

Tulemusnäitaja: lasteaia töötajate käitumine on lastele eeskujuks. Tulemused rahulolu-uuringu põhjal 2014 kevad 94,7 % personalist ja 93,7 vanematest arvavad nii; 2015 kevad 95 % personalist ja 92,3 % vanematest- näitavad väga häid tulemusi.

Milliseid parendusi oleme sisse viinud lähtuvalt ettepanekutest:

Personali ettepanekutest lähtuvalt on muudetud tunnustussüsteemi ja preemia maksmise aluseks olevaid näitajaid täiendatud. Kasutusele võetud uuendused on toetanud meie põhiväärtuste väärtustamist ja märkamist inimeste käitumises. Nt viidi sisse igakuine esimesel esmaspäevasel kogu personali koosolekul tunnustamise osa, kus kolleegid ja juhtkond toovad esile, mida nad on märganud eelmise kuu jooksul tunnustamist väärivat oma kolleegide tegemistest.

<u>Koostöö huvigruppidega seoses väärtusarenduse suunamisega:</u>

- **Iga ühisüritus, kuhu on kaasatud erinevad huvigrupid (lapsevanemad, teiste lasteaedade lapsed ja töötajad) on seotud mingi väärtuse tutvustamisega ja lahti mõtestamisega. Nendel ühisüritustel on iseloomukasvatust suunav eesmärk, kus rõhutame peokavas meie õppeasutuse tuumväärtusi (kokkulepitud põhiväärtused).**

Kasutame peokavades palju vanarahva tarkusi, vanasõnu ja seeläbi väärtustame eesti rahvuskultuuri ning pärandi järjepidevat edasi andmist ja tutvustamist põlvest põlve; väärtustame meie vanavanemate teadmisi ja kogemusi ja austust nende vastu. Vt Kuldmuna artiklit „Ajapuudutus Tibutares“ lk 16-17; lingilt: http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+47.pdf/8cae3637-f7d4-4b60-b773-d0c228a84dff.

- **Teadlik valik majja kutsutavate teatrietenduste osas ja arutelud lastega pärast teatrietendust.**

Oleme kolmandat õppeaastat järjest rakendanud praktikat, kus majja kutsutavate teatrietenduse osas suhtleme eelnevalt loomingulise trupiga, et selgeks teha, millist väärtust, „tarkusetera“ nende poolt lastele pakutav kannab. Kui teatritrupi esindaja ei suuda ise ka öelda, millist sõnumit kannab nende poolt lastele mängitav lugu, siis tuleb see kõrvale jätta. Valikuid tehes pakutavate etenduste vahel, püüame valida just selliseid näitemänge, mis haakuvad meie lasteaia väärtuskasvatuse suundadega, oluliste väärtustega, õppekava eesmärkidega.

Etenduse lõppedes saavad lapsed saalist kaasa antud etenduse juhtmõtte, väärtuse- „tarkusetera“- rühmas toimub seejärel lastega vestlusring (reflekteerimine), kus koos mõtestatakse lahti etendusel nähtu seoses väärtuste väljendumisega käitumises. Kõik kaasa saadud „tarkuseterad“ kogutakse rühma väärtuskasvatuse kotikesse. Vt **lisa 43** foto- väärtuskasvatuse tarkuseterade kotike. Õppeaasta lõpus vaadatakse korra veel selle aasta ühispidudelt, teatrietendustelt, õppematkadelt kogutud tarkuseterad üle ja meenutatakse, mis need „tarkuseterad“ meile õpetasid.

- **Õppekasvatusprotsessi rikastavate ettevõtmiste koostööpartneriteks valime selliseid huvigruppe, kes toetavad just meie prioriteetseid arengusuundi: väärtuskasvatus ja terviseedendus (väärtus: tervislikkus).**

Iga õppekäigu, õppeprogrammi puhul teeme enne pedagoogidena selgeks, mis on programmi sisu, kuidas pakutav toetab meie lasteaia põhieesmärkide täitmist, milliseid väärtusi on võimalik antud koostöö raames lastele tutvustada, kuidas iseloomukasvatust suunata Seega on meil välja kujunenud kindlad koostööpartnerid, näiteks igal aastal osaleme Aegviidu või Muraste Looduskeskuste õueprogrammidel, kus õpime hoidma ja väärtustama looduskeskkonda ning samas väärtustame liikumist värskes õhus, koostööd ja hoolimist matkakaaslaste suhtes, liikumist kui tervislikkuse üht olulist komponenti. Igal aastal teeme koostööd politsei, päästeameti, keskkonnaameti ja meditsiini töötajatega lastele õppeprogrammide läbiviimiseks ja hoolivuse õppimiseks.

Näiteks kaasame meie lasteaia meditsiinitöötajatest vanemaid, kiirabiarste, külastame taasavatud Tervishoiumuuseumi õppeprogramme, mis on õpetanud lastele, kuidas hoolida nii enda tervise eest, kui ka aidata kaaslasi Vt Kuldmuna nr 56, lk 13-15- Tervishoiumuuseumi programm
http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+56+aprill+2015+%282%29.pdf/c1feb3cf-9bce-4e8a-b71f-b836fab546d2.
Osaleme sellistes projektides, nagu Häirekeskuse projekt 112, „Tulest targem“, vt **lisa 44 foto: 112-õpime ohutust**, Ökokratt, 100 tamme, Keskkonnateadlikkuse projekt, vt link Tibutare http://tibutare.edu.ee/oppeprogrammidel-opitu koduleht, mis kõik on loonud võimaluse tutvustada lastele olulisi väärtusi ja andnud võimaluse kogeda käitumuslikult väärtusest lähtuvat tegutsemist.

- **Koostöö kohalike koolidega – väärtustame lapse stressivaba üleminekut ühest haridustasemelt teise.**

Meil on traditsiooniks, et igal sügisel tulevad kohalike koolide esindajad lasteaeda ja suhtlevad koolieelikute vanemate, lasteaiaõpetajatega selgitades kooli ootusi lapsele ning tutvustavad erinevate koolide eripärasid, millest ilmnevadki üldjuhul, mida kool väärtustab (näiteks tervisevahetunnid õues, õuesõppepäev 1 kord nädala, lastele pakutavad täiendavad võimalused huvitegevuste osas, kallakuga klassid). Vanem saab valiku teha lähtuvalt väärtustest, mis talle olulisim on. Kevadel käivad alati meie koolieelikud kooli õppetunnis, et vähendada teadmatusest tulenevat hirmu ja negatiivset pinget. Saades kogemuse „päris tunnist“ koolis, on kindlus muutuseks suurem.
Sel õppeaastal lisame lapse **koolivalmiduskaardile ka meie lasteaia süvendatud õppe terviseedenduse ja väärtuskasvatuse osas lapse kohta näitajaid** ning koostatud sai ka **koolidele tagasisidevorm**, kus ootame siis juba neilt tagasisidet, kas ja milles nad näevad antud süvasuundade kaudu omandatud käitumisharjumustes.
Kuidas hindame koostöö tulemuslikkuse mõju väärtusarendusele:
Näiteks peale igat teatrietendust, mis meil lasteaias käis, arutame pedagoogidega, milliseid väärtusi antud näidend lastele õpetas, milliseid väljendeid ja võtted kasutasid näitlejad ja kuidas see lapsi mõjutas. Õppealajuhataja märgib tähelepanekud aasta tegevuskavas antud etenduse taha, et siis järgmisel aastal valikute osas arvamusi arvestada. Sama loogika ka teiste koostööpartneritega koostöö mõjususe arendamisel.
Parendustegevused lähtuvalt analüüsist:
Oleme teatud teatritrupid välistanud. Teeme valikuid enim meie eesmärkide saavutamist toetavate õppeprogrammide valiku osas.
<u>Õppekasvatustöös süsteemne väärtuskasvatuse toetamine</u>

Väärtuskasvatus on olnud prioriteetseks eesmärgiks Tibutares aastast 2010, seega juba teist arengukava perioodi. Väärtusarenduse prioriteetsust meie tegevustes tõendab, et juba kolmandat korda **osaleme ka TÜ Eetikakeskuse poolt ellu kutsutud väärtusprojektis.** Alustasime personali koolitamisega antud valdkonnas, seejärel moodustasime eestvedava väärtuskasvatuse töögrupi, kuhu kuulus igast rühmast esindaja (õpetaja või õpetaja abi).

Väärtuskasvatuse töögrupi ettepanekud lasteaia tegevuste arendamiseks väärtustest lähtuvalt on tutvustatud kõigile osapooltele (kolleegidele, vanematele) ja on senini ka ühiselt rakendatud kõikides rühmades:

- **nt on valitud kõigis rühmades koos vanematega rühma põhiväärtused - kõikides rühmades tehti väärtused lastele „elavaks“ ja nähtavaks lastepärase eksponeerimise vahendusel;**
- kõikides rühmades valiti **tegelaskujud** (nt rühma nimeline **maskott**) **keda kaasatakse õppetegevustesse lastega väärtuste üle arutama, vanasõnu mõtestama, koos filosofeerima** (vanemas rühmas), lastevahelise tekkinud konfliktsituatsioone arutama;
- aktiivselt on kaasatud vanemad samadel väärtusteemadel ka kodus lastega arutama;
- rühmad kajastavad aasta läbi väärtusarenduse teemasid lasteaia ajalehes Kuldmuna (kättesaadav ka laiemale üldsusele Tibutare lasteaia kodulehel). Igakuiselt on ajalehes- väärtuskasvatuse meelespea, kus arutatakse mingi kindla väärtuse üle.

Pidevalt arendame ka väärtuskasvatuse metoodilisi võimalusi lastega õppetöös. Mida kasutame enim:

- **Väärtuste õpetamine vanasõnade kaudu**: kasutame nii Marike Mitt´i poolt koostatud väärtuste hoidiste õpivara, kui ka teisi õppematerjale, näiteks „100 Eesti vanasõna“. Tore on näha, kuidas lapsed hakkavad vanasõnu ja tarkuseteri kasutama ka oma igapäevategevustes. Näiteks üks **juhtumikirjeldus 4-5 aastaste rühmas.** *Oli hommikuring, kus lapsed arutasid selle päeva planeeritud tegevuste üle. Üks laps hilines lasteaeda ja jäi arglikult rühma uksele seisma. Üks poiss hommikuringist märkas teda ja ütles: „Häid lambaid mahub palju ühte lauta, tule istu meie juurde, teeme talle ka ruumi.“ Lapsed kohendasid end ringis, nii et tekkis koht, kuhu hilineja juba julgema olekuga suunduski.*
- **Lastega dramatiseerimine:** mängime lastega läbi erinevaid situatsioonmänge, kus nad saavad vastavalt oma rollist kogeda, milline tagajärg võib olla mingil tegevusel. Tore on mängida nii, kus lapsed saavad ise välja pakkuda loole lõpu. Kasulikuks on osutanud ka selline lähenemine, kus lapsed saavad proovida samas loos erinevaid rolle (kogeda näiteks seda, kui sulle halvasti öeldakse või tõrjutakse kaasaste poolt). Lapsed on õppinud nii olema üksteise suhtes hoolivamad.
- **Lastega rühma raamutu või filmi tegemine ja tulemuse üle koos arutamine. Sellest täpsemalt konkursitöös lk 6 ja 27**

Lastega filosofeerimine. Meie lasteaia vanemõpetaja Helin on läbi viinud ka uuringu oma bakalaureuse töö raames laste loovuse ja hooliva suhtumise arendamise võimaluste osas, mille käigus vaatles ja analüüsis laste tegevust lavastusmängudes ning filosofeerimisel ja tegevuse mõju erinevatele lastele (aktiivsed, rahutud, kinnised, sisemistes pingetes). Oma järeldustes tõi ta välja, et filosoofilised vestlused avaldasid juba poole aasta möödudes mõju nendele lastele, kes olid oma olemuselt kinnised ja sisemistes pingetes, samuti lastele, kes olid rahutud, suure aktiivsusega. Vt **lisa 45 filosoofiline vestlus teemal; „Mis on hoolivus? Mis on sõprus?“**

Traditsiooniliselt esitavad lasteaia sünnipäeval personali liikmed kogu lasteaiapere lastele näidendi (traditsioon 10 aastat), kus viimased 3 aastat oleme püüdnud kujundada sellise sisu, **kus lapsed õpivad tundma erinevaid väärtusi ja kuidas neist lähtudes otsuseid tehakse.** Lapsed on alati väga hästi need etendused vastu võtnud. Rühmas järgneb lastega arutelu, mida nad

	märkasid, milline käitumine neile meeldis ja miks ja milline nende arust ei olnud hea ja miks? Kuidas nemad oleks selles olukorras käitunud jne. Vt **lisa 46** Tibutare õpetaja Helin Laimetsa poolt koostatud stsenaariumi näidend „Hüpik“ ja video lavastusest lingilt 1. Osa https://www.youtube.com/watch?v=UNu5T4WBpm0 ; 2 osa: https://www.youtube.com/watch?v=A9j2dbzQ97U • Analüüsides vanemate tagasisidet arenguvestlustel ja rahuloluküsitlustes, õpetajate vaatlusi laste igapäevategevustes ja jõudsime järeldusele, et laste omavahelistes suhete kvaliteedis on määrava tähtsusega nende **sotsiaalsed oskused, empaatiavõime, oskused oma tugevate emotsioonidega nii toime tulla, et see ei kahjusta teisi kaaslasi.** • **Aastal 2013/2014 hakkasime laste sotsiaalsete oskuste arengu toetamiseks kavandama ka konkreetseid õppemänge ja tegevusi nädalaplaanis**. Õpetajad valisid igaks nädalaks konkreetse sotsiaalse või enesekohase oskuse millele nädala jooksul pöörati tähelepanu kasutades sotsiaalseid situatsioonmänge, vanasõnu, kirjanduspalu, õppemänge. Samas tehes õppeaastast kokkuvõtteid, tõdesime et meie poolt kasutatav õpivara ja lähenemised jäävad kohati liialt ühetaoliseks. Küsisime endilt, et kas meie lähenemine on piisavalt süsteemne loomaks soodsa arengukeskkonna enamuses lastele sotsiaalsete oskuste arenguks ja toetaks ka laste eetilisi tõekspidamisi, üksteist väärtustavat käitumist. Hakkasime otsima tõenduspõhist õppemetoodikat laste vastavate oskuste arendamiseks, mis oleks mitmekülgne, lastepärane ja kaasaks ka pered õppetöösse. Tehes koostööd Viimsi Lasteaedadega, kes piloteerisid programmi Second Step (vt www.efchildren.org), otsustasime ka alustada antud metoodika rakendamisega. • **Kevadel 2015 toimus meil kõigile pedagoogidele antud metoodika koolitus ja septembris alustasime Samm-sammult õppeprogrammiga 4-s rühmas (kõikide 3-5 aastaste laste osas).** Järgmisel aastal trükitakse ka 5-7 aastastele mõeldud õppeprogramm eesti keelde, see tähendab, et saame edasi minna ka oma vanemate lastega. Vt **lisa 47** Samm-sammult õppeprogrammi sisu tutvustus. Eriti oluliseks peame, et ka vanemad on aktiivselt kaasatud õppeprogrammi. Iga nädal saadavad õpetajad perele kodukirja, kus tutvustatakse antud nädala teemat ja õppesisu ja on välja pakutud ka **peredele õppemäng või aruteluteema, millega kinnistada ja väärtustada lasteaias õpitut. Vt kodukirja näide lisa 48**. Et toetada õpetajaid uudse õppemetoodika praktiseerimisel on meil kokkulepe koolitajaga, et poolaasta lõpus on õpetajatel võimalus koolitajaga supervisooniks (võimalus esitada küsimusi, kirjeldada ettetulnud raskusi, rääkida õnnestumistest- ja nii saada kindlust, et liigutakse õigel teel). • Väärtuskasvatuses kasutame veel kirjanduspalade, teatrietenduse üle arutamist, igapäevases tegevustes ette tulnud olukordade üle arutamist, ise lugude välja mõtlemist (arendab hästi ka koostööd), kus üks laps ütleb ühe lause ja järgmine lisab järgmise jne - eesmärk mingil teemal tervik lugu jutustada. **Väärtuskasvutuse süsteemse lähenemise tulemuslikkuse hindamiseks õppekasvatustöö valdkonnas kasutame erinevaid lähenemisi:** • Laste tegevuste vaatlus. Igas rühmas on sisse viidud individuaalse vaatluse vihik, kus tehakse sissekandeid lapse arengut

iseloomustavate käitumisnäidete osas ja õpetaja edaspidise tegevuse osas, laste oskuste arendamisel.

- Laste arengu analüüs (individuaalne ja rühmapõhine: õppekavast tulenevate eesmärkide täitmine).
- Intervjuu koolieelikuga, kus üheks teemaks on ka laste väärtushinnangud. Vt **lisa 49** väljavõte intervjuust koolieelikutega teemal: kuidas leida sõpru ja saada teiste lastega hästi läbi?
- Eraldi analüüsime veel koolieelikute sotsiaalsete oskuseid, mis otseselt seotud väärtuskasvatuse tegevusega vt lisa **50.1. vaatlustleht ja 50.2 sotsiaalsete oskuste kokkuvõttev analüüs** ja parendusettepanekud edaspidiseks 2015, vt lisa **50.3**., **foto lapsed situatsiooni lahendamas**. **Mida oleme teinud parendustegevustena lähtuvalt senisest analüüsist kahe viimase aasta jooksul:**
- **Oleme arendanud oma lasteaia õppekava**, kasutusele võtnud uudse metoodika **Samm-sammult süsteemseks laste iseloomukasvatuseks** (iganädalane läbimõeldud lõimitud õppetegevusteprogramm), sotsiaalsete oskuste õpetamiseks, mis toetavad väärtuskasvatuse eesmärkide poole liikumist. Lisaks täiendasime õppekava ka laste tervisekasvatuse osas- oskus märgata abivajajat, olla valmis ja osata anda esmaabi endale ja abivajavale.
- **Oleme oma lasteaias koostanud ja õppetöös kasutusele võtnud 2 väärtustemängu lastele** viimasel õppeaastal (erinevates vanustes lastele 3-5 aastastele vt lingilt http://www.lasteaed.net/2015/10/30/labi-vaartuste-matkaraja-targemaks-ja-paremaks/ ja 5-7 aastastele, vt **lisa 51- 5-7 aastaste väärtusmäng juhend ja foto**), mis toetavad väärtusselitust ja otsida olukordadele lahendusi, mis toetavad lasteaia põhiväärtustest tulenevaid käitumisvalikuid.
- **Uudne lähenemine laste käitumisharjumuste ja sotsiaalsete oskuste rakendamise jälgimiseks ja analüüsimiseks**. (K. Kirbitsa grupimäng sotsiaalsete oskuste hindamiseks).

<u>Ressursside juhtimise seos väärtuskasvatuse süsteemse toetamisega</u>

Ressursside all võib mõelda nii inimressurssi, ajaressurssi, materiaalseid ressursse. Kui me midagi tõeliselt oluliseks peame ja süsteemselt selle arengut toetada soovime, siis on vajalik, et see väljendub ka meie ressursside kasutamises.

- **Tibutare lasteaias oleme püüdnud väärtustada meie inimesi, nii lapsi kui personali.**

Iga inimene peab tundma, et ta on oodatud, tema mured ja rõõmud lähevad kaaslastele korda ning tema areng on oluline, millesse suunata nii ajalist ressurssi (sünnipäeval kogu meeskonnaga sünnipäevale laulmine ja lillede kinkimine, vestlused, arutelud, koostööettevõtmised jne) kui ka materiaalset ressurssi (koolitused, personali ühisüritused, preemia, vaba aja võimaldamine jõuvarade toetamiseks kokkuleppel kolleegi ja juhtkonnaga).

- **Ka materiaalsete ressursside soetamisel oleme lähtunud sellest, et eelkõige soetame sellist õppevara juurde, mis toetab meie lasteaia väärtuskasvatuse, terviseedenduse ja põhiväärtuste rakendamiseks vajalikke soetusi.**

Näiteks viimastel aastatel suuremad soetused on olnud 4 õppekomplekti Samm- sammult õpivara (1260 eurot); robootika õpivara, mis toetab hästi laste koostööoskust, jagada vahendeid, toetada paaris töötades kaaslast ja ühiselt jõuda tulemuseni (3480 eurot- millest HITSA toetas 75%), seiklusrada laste tervete eluviiside- liikumise soodustamiseks 6600 eorot; lasteaia lipu, rongkäigu lipu ja rühmade lippude ostmine- traditsioonide, järjepidevuse ja ühtsustunde tugevdamiseks.

Millised andmed ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**?

	Oleme kavandanud kaasata lasteaia hoolekogu meie õppeasutuses toimiva väärtusarenduse süsteemsuse hindamiseks. Selleks plaanime kasutada fookusgrupi intervjuu meetodit. Teiseks mõtteks on lisada perega arenguvestluse küsimustikku mõned küsimused, mille kaudu on võimalik tagasisidet saada meie tegevuse mõjususele väärtusarenduse valdkonnas. **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**? Kitsaskohaks on see, et kuna väärtushoiakute suunamine (selleks sobilike meetodite valimine ja katsetamine) on pikk protsess, siis on üsna raske hinnata erinevate rakendatud meetodite mõjususe osas, sest alati on see erinevate lähenemisviiside koosmõju. Seega jätkame praegu valikutud meetoditega ja vaatame pikema aja möödudes mõjusust.

VALDKOND	**KOOSTÖÖ JA HEAD SUHTED**
Palun valige analüüsimiseks 1 kuni 3 aspekti (vaata Lisa 1)	Aspekt 1. **Toimib koostöö lasteaiapere eri osapoolte vahel: koostöö on efektiivne õpetajate-õpetajate, õpetajate-laste, laste-laste, õpetajate-lapsevanemate, õpetajate-juhtkonna, lapsevanemate-tugipersonali, õpetajate-tugipersonali, lasteaed-kogukond tasandil, kasutatakse erinevaid koostöö vorme.**
- **Kus** ja **mis eesmärgil** teie lasteaed valitud aspektiga tegeleb? **Kes** selle aspektiga tegeleb ja **kuidas** ta seda teeb? *Palun tooge tegevuste juurde välja ka vastav materjal, andmed ja/või näited, mis aspektiga tegelemist näitavad. Vaata ka konkursi juhendit.* - **Millised andmed** ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? - **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on	Valituks osutus just see aspekt, kuna seostub taaskord meie ühe **põhiväärtusega: koostöö/avatus**. **Mis on oodatavad tulemused ehk heade suhete kujundamise EESMÄRGID Tibutare lasteaias?** Koostöö ja avatuse avaldumine on lahti mõtestatud Tibutare personali poolt järgnevalt: **Koostöövalmis ja avatud suhtumisega tibutarelane (laps, töötaja, lapsevanem):** • on valmis tegutsema ühtse meeskonnana, kel on tahe mõista kaaslaste ootusi ja otsida kompromisse olukordade lahendamiseks, parema tulemuse saavutamiseks; • innustab kaaslasi ühisteks ettevõtmisteks, jagades selleks informatsiooni, vahendeid, kaasates ja kokku leppides tegevustes, vastutuses; • otsib võimalusi koostegevuste algatamiseks, koostööd toetavate kokkulepete sõlmimiseks. **KES SELLE ASPEKTIGA TEGELEB JA KUIDAS?** **<u>Koostöö õpetaja-õpetaja vahel:</u>** • **Koostöö õpetajate vahel toetab parimate praktikate tutvustamist ja üksteiselt õppimist.** Meie lasteaias toimuvad igal kuul õpetajalt-õpetajale kokkusaamised, kus õpetajad tutvustavad üksteisele koolitusel õpitut, teevad kokkuvõtte õpetajale kasulikuks osutunud raamatu, artiklite põhjal või viivad läbi praktilise tegevuse näiteks käelise tegevuse või põnevate õppemängude tutvustamiseks. Kirjalik kokkuvõte toimunud sisekoolitusest läheb ülesse ka arvuti üldkausta, kus siis võimalik ka hiljem kuuldu üle vaadata ja teemaga edasi tegeleda. **Kõik õpetajad ja ka osad õpetaja abid, majanduspersonaliliikmed on koondunud töögruppidesse,** kus koos otsitakse uusi ja paremaid lahendusi erinevate meeskonnas ette tulnud koostööprobleemide lahendamiseks, ühtse meeskonnana tegutsemise võimalusteks. Aastaid tegutsevad meie lasteaias järgmised töögrupid:

planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**?	• **terviseedenduse töögrupp,** mis omakorda on jaotunud 2-ks alagrupiks: lasteaia sise-ja väliskeskkond ning tervislik toitumine, õppekasvatustöö, liikumine. • **väärtuskasvatuse töögrupp:** tegeleb nii meeskondliku väärtusarenduse küsimustega kui ka õppekasvatusprotsess väärtuskasvatuse võimaluste loomise, tegevuse tulemuslikkuse analüüsimisega ja parenduste kavandamisega. • **Arengu ja õppekava töögrupp-** kutsutakse kokku vajadusepõhiselt, kui on vaja uuendada või koostada uusi lasteaia arengut suunavaid strateegiad. **Mentorlus.** Meie lasteaias on 2 mentorikoolitusega õpetajat, 5 vanemõpetajat ja 1 õpetaja metoodik, kes on toeks uue õpetaja kohanemisel meeskonnas (turvatunde loomine, hooliv suhtumine meeskonnaliikmete poolt, juhendamine ja mentorlus õppekasvatusprotsessis oma ülesannetega toimetulekuks, eduelamuse kogemiseks). Koostöösuhete mõjusust näitab see, et kõik juhendatud ja mentori tuge kasutanud õpetajad on jäänud õpetaja ametile lojaalseks. • **Õpetajatevaheline koostöö lastele suunatud ühisettevõtmiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.** Tibutares on kujunenud heaks praktikaks, et erinevate rühmade naiskonnad (õpetajad ja õpetaja abi) korraldavad koostöös lasteaia traditsioonilisi üritusi. Selline lähenemine võimaldab kasutada erinevaid ideid, sest alati sünnib uuest meeskonna koosseisust ka uudne potentsiaal loovuse väljendamiseks ning üksteise paremaks tundmaõppimiseks (mis omakorda on aluseks usaldussuhte tekkimisele ja koostöö efektiivsuse suurenemisele). Naiskondade kokku panemisel oleme valinud erinevaid lähenemisi: rühmade naiskonnad ise lepivad omavahel kokku, kellega seekord mingi ettevõtmine koos ette valmistatakse või võetakse loosiga, kes kellega koostööd teevad. Selline lähenemine on aidanud kaasa personaliliikmete omavahelise koostöö suurenemisele, oskusele vastutust jagada ja rolle jagada ühise eesmärgi saavutamiseks, üksteise tundmaõppimisele, meeskonnaliikme märkamisele ja tunnustamisele. Lisaks lastele ja peredele suunatud ühisettevõtmistele korraldavad meeskonnaliikmetest koosnevad kooslused ka personali ühisettevõtmisi: õpetajate päev, lasteaia sünnipäev (eelmisel õppeaastal oli nostalgilises stiilis „oktoobripühadele pühendatud lasteaia sünnipäev“, mis kaasas ja meeldis kõigile osalejate ülivõrdes. Sellel peol sai võrrelda erinevate etteastete kontekstis ka, mis väärtused kehtisid 50-60 aastatel ja nüüd Vt **lisa 52, foto: meeskonnaüritus- stiilipidu “oktoobrirevolutsiooni aastapäev“** **<u>Koostöö õpetaja-laste vahel:</u>** Õpetajate ja laste omavahelised suhted ja koostööd peame kõige olulisemaks oma töös. Sest just õpetaja saab kõige enam lasteaias mõjutada laste väärtushinnangute kujunemist oma suhtumisega, kehakeelega, eeskujuga, väärtust lahtimõtestamisega erinevatele olukordadele ja õpitu sisule. **Õpetajate eeskujuks olemise rollist ja selle hindamisest** oli juttu juba õppekasvatustöö all (vt lk 3-4) **<u>Koostöö laste-laste vahel toetamiseks rakendame järgmisi tegevussuundi:</u>** • **Sotsiaalsete oskuste süvendatud õppimine rühmas ja hoolivuse rakendamiseks.** Igal nädalal on kavandatud tegevused ühe sotsiaalse oskuse, väärtusest lähtuva käitumispõhimõtte või üldoskuse mõistmiseks, harjutamiseks, käitumises kinnistumiseks kõikides rühmades. **Tibutare lasteaias on välja kujunenud traditsioonilised koostööoskust suunavad ühisettevõtmised**, mis kaasavad kas kogu lasteaiapere (teadmistepäev, mihklipäeva tibutarelaste loendus; ühismatkad: sügisel ja kevadel; vabariigi aastapäeva tähistamine; lasteaiapere õppeaasta lõpupidu kõikidele rühmadele koos vanematega). **Lisaks toimuvad 2 rühma** (erinevas vanuses lapsed)

ühised ettevõtmised erinevatel tähtpäevadel: vastlapäeval, sõbrapäeval, emakeelepäeval, mardi-ja kadripäeval, matkadel (**suured sõbrad 6-7 aastased toetavad väikseid sõpru 3-4 aastaste rühmast**), ühised mängupeod (näiteks väikesed 3-4 aastased saadavad mängupeol suured sõbrad kooli). Vt **lisa 53**, foto: 2 rühma ühine vastlapäev metsas.

- **Laste koostöö tegevuste vaatlus ja elus ettetulevate olukordade üle arutamine koos lastega.**

Igas rühmas on sisse viidud laste individuaalse töö vihik, kuhu õpetaja kannab sisse laste vaatluse tulemused just eelkõige lapse enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste avaldumiste osas. Vihikusse läheb kirja ka, kuidas õpetaja on lapse arengut toetanud vaadeldava aspekti osas (situatsioon, millele sekkumine andis lapsele võimaluse mõista erineva käitumismustri põhjus-tagajärg seost ja teha enda jaoks järeldus, mis aitaks teda analoogses olukorras järgmine kord paremini hakkama saada). Vt. **lisa 54, foto**: **koostöös ülesande lahendamine, ülesannete jagamine töögrupis; vt lisa 55.1. foto- lapsed robootika tegevuses paaris koostööd tegemas.**

- **Sotsiaalsete situatsioonmängude mängimine ja draamaõppe kasutamine koostöö oskuste arendamiseks.**

5-7 aastaste laste rühmades kasutatakse ühe lähenemisena ka dramatiseeringuid selleks, et laps kogeks mängulises situatsioonis enda tundeid ja emotsioone kehastades erinevaid rolle. Eriti kasulikuks on osutunud mängida läbi sotsiaalseid situatsioonmänge, kus lastel tuleb probleemsele olukorrale ise lahendus välja mõelda. Mängitakse läbi erinevate gruppidega ja julgustatakse lapsi välja pakkuma ka erinevaid lahendusi (loovuse arendamine, probleemide lahenduse oskuse arendamiseks). **Vt lisa 55.2.** (foto: dramatiseering sotsiaalse situatsiooni lahendamiseks).

- **lastega koostöös filmi tegemine (enda ja kaaslase väärtustamine, koostöö tegemine filmi lavastamisel, üksteisega arvestamine, et saavutada ühine hea tulemus).**

Ka lõpurühmade lastega koostöös filmi tegemine on meie lasteaias heaks tavaks. Miks me seda kasutame? Kõigepealt saavad lapsed koos arutada (**sotsiaalse oskuse-eneseväljendusoskuse arendamine**), millist filmi nad tahavad teha, mis seal peaks olema, millele oma lasteaiaaastate jooksul kogetule peaks seal näiteid olema. Põhimõte on see, et minu mõtted ja kogemused on olulised, samuti minu mängukaaslaste omad- seega: kõik lapsed on filmis, kõikidel on oma osa selle loomisel (**enda ja teise mõtete väärtustamine, austamine**). Teiseks on filmi valmimine üks suur **koostöös tegutsemise protsess, kus lapsed saavad praktiseerida oma koostöö oskust, teistega arvestamise vajadust.** Filmi tegemisel said lapsed ise pildistada ja filmida erinevaid kaadreid, teha koostööd, kasutada loovust näiteks kehakeeles oma rühma nime koostamisel jne. Vt näide 2014 Sipsikute rühma film, https://www.youtube.com/watch?v=4pewtoD1o3g&feature=em-share_video_user , mis tutvustab nende kasvamise lugu Tibutares aastatel 2011-2014 ja filmi „Päev täis päikest“ https://www.youtube.com/watch?v=i_7i2r5xeho

- **Lasteaedadevahelistes koostöö ettevõtmistes osalemine lastega**

Meie lasteaed korraldab juba 4 aastat järjest Harku valla koolieelikute teatevõistlusi, kus lapsed saavad õppida tundma väärtusi, mida tähendab ausus, vastas võistlejat austav käitumine, sõbralikkus ning koostöö meeskonnas ja erinevate meeskondade vahel. Osaleme igal aastal veel: Alasniidu lasteaia teatrifestivalil, Alasniidu õuesõppepäeval, Harku Metsavana matkal, Pangapealse lasteaia tantsu- ja kandlepäeval, Laulasmaa Lasteaia rahvatantsupäeval, Audentese vabariiklikul lasteaedade spordipäeval, Kalevi Spordiklubi poolt korraldataval liikumisfestivalil jne. Nendel üritustel osalemine on nii õpetajate kui ka vanemate tagasiside põhjal aidanud kaasa laste suhtlemis-ja esinemisjulgusele, avatusele, oskusele teha koostööd ka võõraste lastega, toetanud lapse positiivse minapildi kujunemist edukogemuse kaudu.

Koostöö õpetajate- lastevanemate vahel

Soodustatakse vanemate harjumusi teha lasteaiaga koostööd, vanemate enesetäiendust ning luuakse peredele võimalusi üksteiselt õppida. Lasteaed on pere toetav asutus, seetõttu peame vanemate toetamist laste kasvatamisel ja õpetamisel üheks oma põhiülesandeks. Koostöö sujub hästi, kui on usaldussuhe, sarnased tõekspidamised ja vastastikku austav suhe. Annamegi ülevaate koos tõendusmaterjalidega, kuidas oleme seni loonud usaldussuhte ja vastastikuse austuse ning suunanud vanemaid enesetäienduste ja koostöö ettevõtmiste abil lapse arengut toetavate tõekspidamiste omaksvõtmisel.

Harjumust lasteaiaga koostööd teha alustame uue vanemaga juba enne lapse lasteaeda tulekut. Igal kevadel korraldame uutele peredele lasteaiaga tutvumise päeva. Juhtkond ja eriõpetajad tutvustavad ja nõustavad uusi vanemaid, seejärel suundutakse rühmadesse, kus lapsed saavad mängida ja vanemad suhelda rühmaõpetajatega teemal: kuidas last ette valmistada lasteaeda tulekuks. Kevadest alates saavad sügisel lasteaeda tulevad lapsed harjutada koostegutsemist lasteaiatingimustes meie mänguväljakul. Selline lähenemine annab vanematele võimaluse oma silmaga näha lasteaia tegevuse omapära, suhelda ja saada nõustamist pedagoogidelt, suhelda teiste vanematega, kes samuti last harjutavad.

Meil on välja kujunenud hea suund tekitada rühma vanematest kokkuhoidev kogukond. Neid seovad sarnased rõõmud ja mured, sest samaealised lapsed tähendavad sarnaseid ettetulevaid olukordi. Samas on rühma kogukonnas alati vanemaid, kellel ka vanemaid lapsi ja kes seetõttu saavad julgustada ning toetada noori lapsevanemaid nende uues rollis. Kogukonna tekitamiseks koostatakse alati lasteaia juhtkonna poolt rühma lapsevanematest meililist, kuhu edastavad alguses infot õpetajad, aga peagi algab suhtlus ka vanemate endi vahel. Kui peredega ühe kaupa tuttavaks saadud, on vaja tekitada nendest ühtne kogukond nagu lastestki rühmas. Selleks oleme korraldanud rühma pereürituse. Alati on **pereüritusena** korraldatud lasteaia ja vanemate koostöös rühmadele isadepäev, jõulud, emadepäev, kevadine lõpupiknik (matk, ekskursioon), talgud (kas kevadel või sügisel), erinevatel teemadel näitused (pered toovad kodudest sügiskompositsioone, kaarte, vana aja asju, erinevaid meisterdusi jne). **Peame oluliseks rõhutada, et nii isadepäev kui emadepäev on pereüritused, et ka üksikvanematega peredest lapsed tunneksid end hästi. Kõik sellised ettevõtmised, kus lapsed, vanemad, rühmapersonal (osaleb ka õpetaja abi) on otseselt mõjutanud usaldussuhte tekkimist lasteaiapersonali ja perede vahel, vanemate huvi teha koostööd lasteaiaga. Ühistegevused aitavad vanematel üksteisega tutvuda ja ka nii üksteiselt õppida oma kogemusi arutades.**

Vanematega koostööks nõustamise temaatikas kasutame järgmisi võimalusi:

Igal aastal **uurime vanemate ootusi koolituse vajaduse ja temaatika osas, mis aitaks neid lapsevanema rollis.** Kaardistame enesetäiendamise ootused ja **oleme nüüd juba viiendat aastat järjest süstemaatiliselt korraldanud koolitusi vanematele**. Et soodustada veelgi enam lasteaias ja kodus kasutatavate kasvatuspõhimõtete ühtlustamist, on alati koolitused avatud ka lasteaiapersonalile. Selline lähenemine annab võimaluse koolituse vormis arutelude tekitamiseks, mis veelgi enam liidab meid ja paneb ühes suunas tegutsema lapse huvides. Kogemus on näidanud, et järjest suureneb osalejate vanemate arv. Väga paljud jäävad veel peale loengut vestlema, arutama. Koolitustel osalemise innustamiseks oleme hakanud vanematelt tagasisidet küsima

	artikli vormis, mille siis avaldame lasteaia ajalehes Kuldmuna. Ühe vanema positiivne tagasiside annab indu ka teistel vanematel, kes seni pole osalenud, tulevikus osaleda. **Lasteaia ja pere koostööpõhimõtete kokku leppimine.** Lasteaiapoolne perede ja laste tundma õppimine algab uutele peredele suunatud küsitlusvormiga, mille õpetaja palub vanematel täita uue lapse lasteaeda tulles. Pere poolt täidetud ankeedi alusel saavad pered ja rühmaõpetajad vestelda lapse kasvatamise põhimõtete, seni kehtinud praktikate osas ja leppida kokku, kuidas lapse jaoks kasvatuspõhimõtted muuta sarnaseks kodus ja lasteaias. Õpetaja teeb ka alati kokkuvõtte oma uute perede ootustest ja eripäradest, mis suunavad koostööd ja arvestab tulemustega aasta tegevuskava planeerimisel. **Peredega arenguvestlused.** Arenguvestlused toimuvad regulaarselt igal aastal. Vanemad on väga hinnanud õpetajate professionaalsust arenguvestluste sisu osas. On saadud asjatundlikku nõu ja abi, asjalikku analüüsi oma lapse arengu edenemisest ja koostöös arutatud võimalustest sellele kaasa aidata. (vt **lisa 56:** ühe rühma vanemate tagasiside analüüsimaks, kui mõjus on arenguvestluste kasutamine vanemate nõustamise aspektist lähtuvalt). **Peredega meisterdamise töötoad.** Traditsiooniliseks lähenemissuunaks on iga-aastased meisterdamise töötoad peredele. Käeline tegevus on eelkooliealise lapse arengus suure tähendusega. Käe areng mõjutab otseselt kõnearengut ja palju teisi olulisi protsesse. Selleks õpetame vanematele meisterdamistubades erinevaid käelise tegevuse võimalusi, kunstitehnikaid, suuname ka jääkmaterjalide kasutamist meisterdamises (**keskkonnahoid ja taaskasutuse propageerimine**). Need üritused on väga populaarsed olnud. Vanemad osalevad seal koos lastega ja näevad nii ka ise, kuidas ta lapsel läheb ning samas õpivad midagi uut ning kindlasti jätkavad oma tegevusi ka kodus lastega. 2015 aastal oli näiteks seoses muusika-aastaga meisterdamise töötoa teema „Igal lapsel oma pill“, kus jääkmaterjalidest „seos keskkonnahoidlikku mõtteviisi suunamine) meisterdati erinevaid pille. Vt Kuldmuna nr 55, lk 3 lingilt http://tibutare.edu.ee/documents/5126258/5475831/Kuldmuna+nr+55+M%C3%A4rts+2015+%282%29.pdf/b2325ec8-4970-4d01-b22f-c1baddad09a8 Perede hasart jätkus ka kodudes ja õppeaasta lõpuüritusel said kõik mängida ühises suures orkestris lasteaia hoovil. **<u>Lastevanemate ja tugipersonali vaheline koostöö</u>.** Meie lasteaias on väga tubli logopeed, keda vanemad on ka oma tagasiside tunnustanud. Sügisel vaatab ta kogu maja lapsed üle ja kutsub vestlusele uued pered, kus lapsed hakkavad saama logopeedilist tugiteenust. Vanem näeb, kuidas logopeed lapsega tegeleb ja saab kaasa ka kodus täiendavaks harjutamiseks ülesanded. Kevadel on taaskord võimalus tulla logopeedi konsultatsioonile, et paika panna edasisi plaane. Lisaks teeb logopeed koolitusi vanematele rühmakoosolekutel ja muidugi ka õpetajatele meie sisekoolitustel. **<u>Koostöö õpetajate-juhtkonna vahel toetamiseks rakendame järgmisi tegevussuundi:</u> Ühisettevõtmised meeskonna motiveerimiseks ja meie-tunde tugevdamiseks:** õppeaasta alguses, õpetajate päeval, lasteaia sünnipäeval, jõulupidu, naistepäev,

	õppeaasta lõpuekskursioon, rattamatkad. **Õppekäikude organiseerimine teistesse õppeasutustesse** Igal aastal külastame 1-2 õppeasutust, et tutvuda parima praktikaga ja saada uusi mõtteid oma tööks. Nii olme viimastel aastatel külastanud Veskimöldre lasteaeda (väärtuskasvatuse auhind 2013), Pangapealse lasteaeda, eelmisel aastal käisime TLÜ-s tutvumas Haridus Innovatsioonikeskuse võimalustega. • **Personalile on loodud võimalus oma jõuvarude taastamiseks kasutades korra nädalas jõusaali ja ujula võimalusi Tabasalu Tervisekeskuses tasuta** (koostöö ka pidajaga). • **Motiveerivad arenguvestlused, vastastikuse koostöövõimaluste ja üksteise toetamisvõimaluste üle arutamine.** • **Arendusnõupidamised- personali kaasamine, ettepanekutega arvestamine arendustegevuses.** • **Tagasiside ja ettepanekute küsimine rahulolu-uuringus** juhtkonna tegevuse osas (kaasamine, motiveerimine, juhtkonna tegevuse eesmärgipärasus jne). Kõik ettepanekud arutatakse läbi personali üldkoosolekutel. **Koostöö lasteaed-kogukond tasandil rakendame järgmisi tegevussuundi:** • **Lastega õppetöös rakendame koduloolist õpetamisprintsiipi: õpime tundma kodukoha iseärasusi looduskeskkonnas ja kodukohas tegutsevaid asutusi.** Koostöös Muraste Looduskooliga oleme osalenud läbi aastate toredatel loodusmatkadel meie piirkonnas. Muidugi kasutavad rühmad ka ise aktiivselt Tabasalu Looduspargi võimalusi. Kogukonnas töötavate inimestega ja ametitega teeme tutvust aga külastades aktiivselt kogukonna ettevõtteid: Tabasalu Raamatukogu, Noortekeskus, Juuksur Rannapiiga, Florestplast, Ambulatoorium. Ühel aastal sai koostatud lastele kogukonnas orienteerumismäng, mille käigus kõik rühmad külastasid kogukonna asutusi. **Koostöö kohaliku kooliga laste tasand** Igal aastal külastavad koolieelikud Tabasalu Ühisgümnaasiumi, kus saavad koos suuremate lastega ka tunnis koos õppida. Antud lähenemine õpetab koostööd, samas toimib aga ka lasteaiast kooli ülemineku toetamisel, vt **lisa 57 foto koolieelikud koostööd tegemas koolilastega õppetunnis.** **Koostöö kohaliku omavalitsusega laste tasandil** Traditsiooniks on saanud ka veebruaris meie lasteaia koolieelikute vastuvõtt Harku vallavalitsuses. Vallavanem tutvustab vallavalitsuse tööd, seejärel saavad lapsed külastada erinevaid ametnikke ja nii juba aimu, millistel erinevatel ametitel inimesed seal töötavad ja praktiliselt ka näha, kuidas seda tööd tehakse (vt **lisa 58** foto-maakorraldaja tööga tutvumas). **Koostöö kohalike ettevõtetega** (pizzarestoraniga Lucca; mahetoodangu müüja kauplus ja söögikoht „Rohujuur“, **vt lisa 59**)-foto: toetame väärtust tervislikkus. Igal aastal käivad 2 meie rühma ka ise pageri ametiga praktikas tutvumas. Lapsed saavad koos restorani kokkadega pizzat valmistada, ise valida ka erinevaid katteid. Koostöös kaetakse lauad ja süüakse restoranis omavalmistatud lõuna. Vt **lisa 60** fotod koostöö kohaliku restoraniga. Koostöö on kahepoolne. Näiteks ühel aastal küsisid restorani töötajad meie lastelt, mis võiks laste mängunurgas veel olla ja sel aastal lastega taaskord seal käies märkas õpetaja, et need asjad olidki muretsetud.

	Millised andmed ja nende **kogumise viisid** võimaldaksid edaspidi veel täpsemalt **hinnata**, et selle aspektiga tegelemine on **tulemuslik**? Oleme mõelnud oma sisekoolituste (praktikult- praktikule) temaatikasse lisada ka väärtuskasvatuses koostöö parimate praktikate tutvustamise osa, kus siis õpetajad (rühmatiimid) saavad jagada oma kogemusi erinevatel tasanditel koostöö osas, mis toetasid ka väärtuskasvatuse eesmärke. Lapsevanematega koostöö osas saame lisada vastavaid küsimusi arenguvestluse ja rahulolu-ootuste uuringusse, kust saaksime mõtteid edaspidiseks tegevuse arenduseks. **Millised** on kitsaskohad ning kas ja kuidas on planeeritud **kitsaskohtadega tegelemine**? Kitsaskohtadeks on veel see, et paljud vanemad ei tule veel logopeedi nõustamisele, vanematele suunatud koolitustele, mis teeb raskeks koostöö lapse arengu toetamisel. Oleme kaalunud, et kui kutse koolitusele tuleb lapsega kaasa, siis ehk suurem osalus, teiseks tuleks hakata kasutama FB võimalusi- noored vanemad jälgivad seda rohkem ja kui teised aktiivsed vanemad ka innustavad osalust, siis loodame suuremat mõjusust.

Lisa 1 Vanemate tagasiside laste väärtuskasvatuse ja terviseedenduse (väärtus: tervislikkus) mõjususe osas 2014, 2015 aastal

2014 kevad

Laps räägib, mis on tervislik toit ja "võit ei ole tähtis, sõprus on tähtis!" jms.

Laps teab ja räägib kaasa teemadel, milline toit on kasulik ja mis juhtub, kui süüa palju magusat vms

Väärtustatakse aktiivset liikumist, tervislikku toitumist, arengut toetavaid tegevusi, positiivset suhtlemist mitmel tasandil, sõbralikke suhteid, oma rühma "vaimu", avatust.

Laps teab, et loodust tuleb hoida. Mõju on märgata käitumises ja suhtluses eakaaslastega.

Terviseedendus on näha, sest laps toob sageli välja, mis on tervislik ja mis ei ole, niisama jutu sees, nii tegevuste kui toitude kohta. ***Väärtuskasvatus paistab aga välja sellest, et laps arutleb tihti, mis on õige ja vale, kuidas oleks hea mõnda olukorda lahendada nii, et kõik oleksid rahul, palub abi probleemidele lahenduste leidmisel.***

Laps peab oluliseks liikumist ja tervislikku toitumist, samuti sõbralikke suhteid. Usun, et see on nii lasteaia- kui ka kodu koostöö!

Olen ise käinud seal lasteaias ja olen tänu sellele ka kursis kõigega. On olnud alati väga head ja hoolivad kasvatajad. Jõudu ja meelekindlust püsida valitud rajal. Teete head tööd!

Tibutare on väga tore ja toetav lasteaed. Nende aastatega olen näinud lasteaia suuri arenguid. Aitäh kogu lasteaia meeskonnale nende ilusate lasteaia aastate eest!

2015 kevad

Laps sõi enne ka juurvilju, aga nüüd räägib juurde, milleks mingi toiduaine hea on.

Lasteaia menüü valikul, laste kodus räägitu põhjal.

Lapsed suunavad ka vanemaid kodus tervislikumalt toituma ja liikuma.

Õues liikumine ja liikumistundide läbiviimine.

Terviseampsud ja võimalikult palju liikumistegevusi õues toetavad terviseedendust. Väärtuskasvatuse mõju on raskem hinnata, see ilmneb pigem lapse juttudest a la "emme, eks ju teistega tuleb olla sõbralik"

Toidud on väga head, laps sööb lasteaias ka neid asju, mida mujal ei proovigi. Aitäh hea menüü eest!

Viimastel aastatel on toitlustuses väga suured edusammud toimunud. Aitäh, et olete ümber mõelnud menüü koostamise põhimõtted ja jätnud välja suure hulga tühje kaloreid. Seda rahulikumad ja tervemad on lapsed, mida vähem täiesti ebavajalikku suhkrut nad manustavad.

Õpetaja öeldu on tõeline kuld, seda tsiteeritakse kodus. Õpetajaid armastatakse. Õigel hetkel puistab laps tarkuseteri vanasõnadena. Teab mis on tervislik.

Eriti hästi jäävad lapsele aga meelde õpetaja tarkuseterad ja vanasõnad.

Spordipäevad on põnevad ja väga vajalikud. laps räägib ise mis toit on tervislik ja mis mitte, mis toit mida moodi kehale mõjub jne

Koju tules laps esitab küsimusi seotud tervisega ja käitumisega, või siis jagab oma mõtted.

Lisa 2 väljavõte strateegilistest eesmärkidest, mis toetavad hoolivuse ja austuse kujundamist lasteaia tegevustes.

TABASALU LASTEAED TIBUTARE MISSIOON

Harku vallas pikkade traditsioonidega alusharidust võimaldava õppeasutusena:

- toetada professionaalsel tasemel ja **hoolivusega** lapse mitmekülgset arengut **mängulises ja sõbralikus õhkkonnas**;

- luua lastele soodne keskkond **tervislike eluviiside, väärtushinnangute ja eluks vajalike toimetuleku oskuste omandamiseks koostöös personali ja peredega.**

VISIOON

Tabasalu lasteaed Tibutare on kogukonnas kõrgelt hinnatud õppeasutus, kus:

- lapsed kasvavad turvalises ja arenguvõimalusi pakkuvas õpikeskkonnas positiivse ellusuhtumisega**, hoolivateks ning tervislikke eluviise väärtustavateks õpihimulisteks inimesteks;**
- **lapsevanemad on aktiivselt kaasatud lapse õnneliku lapsepõlve kujundamisse;**
- tugev ja ühtne meeskond on pühendunud, väärtustatud ja pidevale arengule orienteeritud;
- **koostöö erinevate huvigruppidega toetab organisatsiooni eesmärkide saavutamist.**

Näiteks: meie lasteaia strateegilise juhtimise ja eestvedamise kaheks eesmärgiks on:

1. Lasteaia põhiväärtuste ja eesmärkide rakendamise igaaastane analüüs ning toetav eestvedamine on loonud laste arengu toetamiseks ja meeskonna üksmeelseks toimimiseks kindla aluse, kokkulepetel põhineva tegutsemisstrateegia.

2. Lasteaia eripärast tulenevad õppesuunad (terviseedendus, väärtuskasvatus) on mõjutanud laste ja perede teadlikku käitumist tervise toetamiseks ning edukaks toimetulekuks enda ja kaaslastega.

Näiteks: koostöö huvigruppidega üheks eesmärgiks on:

1.Lasteaia koostöö huvigruppidega on planeeritud ja **toetab laste õpitingimuste rikastamist, lasteaia <u>prioriteetsete eesmärkide</u> täitmist.**

Näiteks: ÕKT 2 eesmärki arengukavast:

1. Laste arengut toetatakse lapse arengu analüüsitulemuste, laste vajadustest ja huvidest, lapsevanematega kokku lepitud põhimõtetest lähtuvalt.

2. Lasteaia õppekava toetab lasteaia õppeeesmärkide täitmist, **lasteaia <u>süvasuundade</u>** lastepärast suunamist.

2015/2016 aasta tegevuskava eesmärk:

- Lasteaia ja pere koostöös on tugevnenud ühtsed väärtused, mille toel Tibutare **laps on hooliv, enda ja kaaslastega toimetulev, õnnelik ja õppimishimuline.** (Väärtuskasvatuse tegevused: õpi-ja sotsiaalsete oskuste õppimine, põhiväärtustest lähtuvad käitumisoskuste suunamine, traditsioonide ja kultuuripärandi kaudu väärtushinnangute kujundamine; igale lapsele on leitud parim tee arenguks - individuaalsusega arvestamine, arenguvestluste läbiviimine, lastevanemate nõustamine).

Lisa 3 väljavõte vanemate tagasiside osas suhete ja personali eeskujuks olemise osas 2014 ja 2015.

2014 aasta:

Mind on rõõmustanud sel aastal: *Head suhted kasvatajatega, laste omavaheline sõbralik õhkkond;*

rühmaõpetajate meeskonnatöö- ja meeskonnavaim, hea õhkkond rühmas, õues matkamised ja õppimised;

teadmine, et minu lapsel on suurepärased ja hoolivad õpetajad.

2015 aasta:

Rühma õpetajatega on alati meeldiv suhelda ning on rõõm näha, et ka laps tunneb ennast nendega koos hästi. Vahel teavitab laps, et miks ometi emme ja issi nii vara talle järgi tulid, mis näitab vaid seda, et lapsel on rühmas hea ning turvaline olla. Tänan teid suure vaeva ja töö eest! Nad on alati laste ja vanemate jaoks olemas ja teevad laste päevad huvitavaks.

Õpetaja Kaie on professionaalne ja toetav probleemolukordade lahendamisel. Tänud! Õpetaja Joy oskab minu laste kohta alati midagi positiivset esile tuua, mis kutsub mind üles oma lapsi rohkem hindama ja märkama. Suured tänud!

Kogu personal, kellega kokku puutun, on väga suurt tunnustust väärt.

Krõllide rühma õpetajad ja õpetaja abi - Moonika, Gaidi ja Vaima moodustavad toimeka ühtse meeskonna. Neil jätkub silmi ja energiat märgata lapse vajadusi ja eripärasid ning teevad suurepärast koostööd ka perega. Suur tänu!

Krõllide (kõik) õpetajad on väga tublid ja toredad ning neil on lastega hea kontakt. Mulle väga meeldib, et nad teevad südamega oma tööd.

Olen väga rahul, et lapsed käivad just Tibutare lasteaias.

Kasvatajad on pühendunud ja vahvad ja soojad.

Suurepärane ja pikaaegsete traditsioonidega lasteaed, valla uued lasteaiad võivad ju kaasaegsemates ruumides olla, aga hindan kõrgemalt personali suhtumist, pühendumist ja kogemusi. Olen väga rahul, et minu lapsed saavad selles lasteaias käia.

Laps on toonud väga tabavaid näiteid nädalavahetuse toidu kohta toidupüramiidi alusel, millest sain aru, et toidupüramiid ja tervisliku toidu osakaalu teema on lapse jaoks selge.

Väga palju / lihtne on seletada lapsele erinevaid teemasid vanasõnade näitel, lapsed saavad antud mõttest aru ja see jääb neile meelde.

Rühma õpetajad ja abiõpetaja on väga tublid ja meeldivad ning positiivsed.

Sirje, Annely ja Lii tõrgeteta suhtlemine, avatus, piiritu heatahtlik suhtumine ja toetamine, Sirje-samas ka kõrge professionaalsus, väsimatu õpetamisoskus, Lii- vahetu laste ja lastevanematega, osavõtlikkus ja individuaalne lähenemine.

Minu hinnangul on suhtlemine rühmaõpetajate Helini ja Marjuga usaldusväärne, piisav ning positiivne. Meie pere, eelkõige minu lapse, on nad alati valmis ära kuulama, nõustama, innustama, rahustama, kiitma. Oleme rahul ka õpetaja abi Enega, kellega on lapsel tekkinud usaldav suhtlemine. ***Leian, et õpetajad on edasi kandmas väärtushinnanguid, lasteaia arengusuundi, positiivset õhkkonda.*** *Aastate jooksul ei ole meil esinenud ühtki probleemi ega arusaamatust. Tänan Muumide rühma õpetajaid Marjut ja Helinit, samuti õpetaja abi Enet.*

Tagasiside lõpetajate vanematelt:

Meie kaksikud on käinud varasemalt ka mujal lasteaias ning meie vanem tütar on käinud samuti Tibutare lasteaias. Meil on lasteaia iseloomustamiseks väid kiidusõnad, pole kunagi pidanud laste pärast muret tundma, neid lasteaeda jättes. Selline sõbralik kollektiiv, lasped+kasvatajad - tundub selline väike ühtne meeskond, kuigi päriselt ju väga väikese lasteaiaga tegu pole. Meeskonnast annab tunnistust, et lapsed tunnevad üksteist ka väljaspool lasteaiaruume ja mitmestest erinevatest vanustest ja rühmadest. Alati on olnud selline hoitud tunne. Loodame, et me kooli minnes seda päriselt ära "ei kaota". Väga kurb on, et lasteaiaaeg Tibutares on meie pere jaoks otsa saanud.

Teiste lasteaia kogemuste näitel tuleb väga hinnata rahulikku meelsust ja sõbralikke suhteid. Ka lapsed kasvavad sellises keskkonnas ühtse meeskonnana.

Leiame, et lapsele on antud piisavalt võimalusi eakohaseks arenguks, turvaliseks keskkonnaks, tervislikuks eluviisiks, sõbralikeks suheteks nii rühmakaaslaste kui õpetajatega. Väga meeldiv on tõdeda, et Tibutare lasteaias korraldatakse üritusi, kuhu on kaasatud ka lapsevanemad. Samuti märgime ära laste oskuse korrektselt käituda, eriti esinemistel. Oleme näinud ka teiste lasteaedade kontserte, nii et meie laste esinemiskultuur on märkimisväärne. Suur tänu kogu personalile tehtud töö eest!

Lisa 4 foto: Nakside lapsed õpivad haava siduma lapsevanemast arsti juhendamisel.

Lisa 5 foto: uue tibutarelase tunnistus kingitusena suurelt sõbralt. **Lisa 6** foto: suured sõbrad oma uue väikeste sõpradega saali suundumas.

Lisa 7 foto: hooliv suhtumine oma väikesesse kaaslasesse

Lisa 8 foto: väikesed sõbrad suuri oma kingitusega kooli saatmas

Lisa 9 foto: hooliv suhtumine väikeste ja suurte vahel tantsuhoos

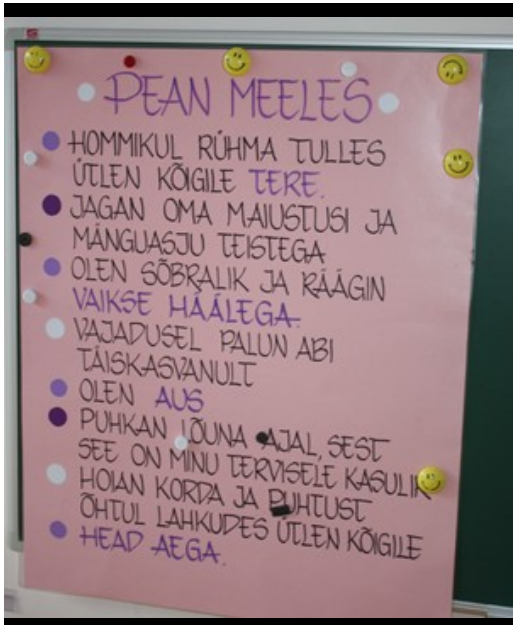
Lisa 10.1 foto: sõbrapäeval suured väiksed sõbrad taas koos lasteaiakaaslastele

Lisa 10.2 foto: sõbrapäeval rühmadevaheline koostöö, hoolivuse ja austuse avaldamine

Lisa 11 foto: matkal oma väikese sõbra eest hoolt kandmas

Lisa 12 fotod: näited rühma reeglitest

Lisa 13.1. Näitame, et iga laps ja täiskasvanu on meile oluline ja väärtuslik, hoolime temast. Hommikul paneb laps oma nime tulles lasteaeda Sammalhabeme habemele. Läbiarutatud vanasõnad väärtuste selitamiseks on linnupesades.

Lisa 13.2 Hoolime igast lapsest ka see läbi, et teame ja märkame tema sünnipäeva nt Piilude rühma sünnipäevarongil kõigi laste sünnipäevad (igal rühmal oma märkimisviis sünnipäeva laste osas), eraldi õnnitlus rühmaliikme sünnipäeval + rühma kaaslaste poolt tehtud kaart.

Lisa 14 juhtumi kirjeldus (võetud kasutusele ka Tibutare lasteaia väärtustemängus).

On terviseampsu aeg, ampsuks tomatilõigud. Õpetaja avastab, et kellelgi on maha kukkunud tomati sisu (põrandal inetu plörts). Õpetaja kutsub lapsed vaibale istuma ja küsib: „kas keegi teab, et temal kukkus tomatilõik maha?“ Lapsed vaikivad. Vaadatakse tummalt- ükskõikselt üksteisele otsa. „Kas meie hulgas on ausat, julget last?“ Lapsed ütlevad läbi segi: mina ei teinud. Õpetaja räägib edasi: „ma võtan paberi ka valmis, et see laps saaks põranda puhtaks pühkida, kellel juhtus see äpardus, ikka juhtub, vanasõna ka ütleb: julged teha, julge ka üles tunnistada“. Tõuseb püsti üks poiss, võtab paberi ja pühib põranda puhtaks. Lapsed vaatavad huvitunud ja üllatunud näoga kaaslase tegevust. Õpetaja küsib: „Kas sinul juhtuski?“ Poiss vastab: „ei, aga ma teen puhtaks.“ Õpetaja kiidab poissi ja premeerib teda 3 kommiga. Teised lapsed vaatavad imestunult, heasoovlikult, mõni ka kadedusega. Ääri-veeri võtab sõna üks tüdruk ja tunnistab, et võib-olla temal juhtuski see äpardus tomatiga, aga ta täpselt ei tea ka, sest ei pannud ise tähele. Tänutäheks pigistab ta selle poisi kätt, kes põranda puhtaks tegi. Lõpptulemusena saavad kõik lapsed aru, kui tähtis on ausus, julgus, hoolivus, abivalmidus, koostöövalmidus. Ainult üks laps ei saanud olukorrast aru ja ütleb:“ mina tahan kommi, sest mina olen hea, teised on pahad…“.

Arutelu küsimused lastega antud juhtumi põhjal.

1. Mis sa arvad, miks õpetaja premeerib põranda puhastanud poissi?
2. Mis sa arvad, mida tundis ja mõtles tüdruk, kes tomati maha pillas? Miks ta ei julgenud tunnistada juhtunud äpardust?
3. Kui tüdruk oleks olnud teistega arvestav, mida ta siis oleks pidanud tegema?
4. Kas sinuga on nii juhtunud, et sa ei julge oma tegu tunnistada ja teised lapsed on aidanud olukorda lahendada?
5. Mida sa sellest loost õppisid?

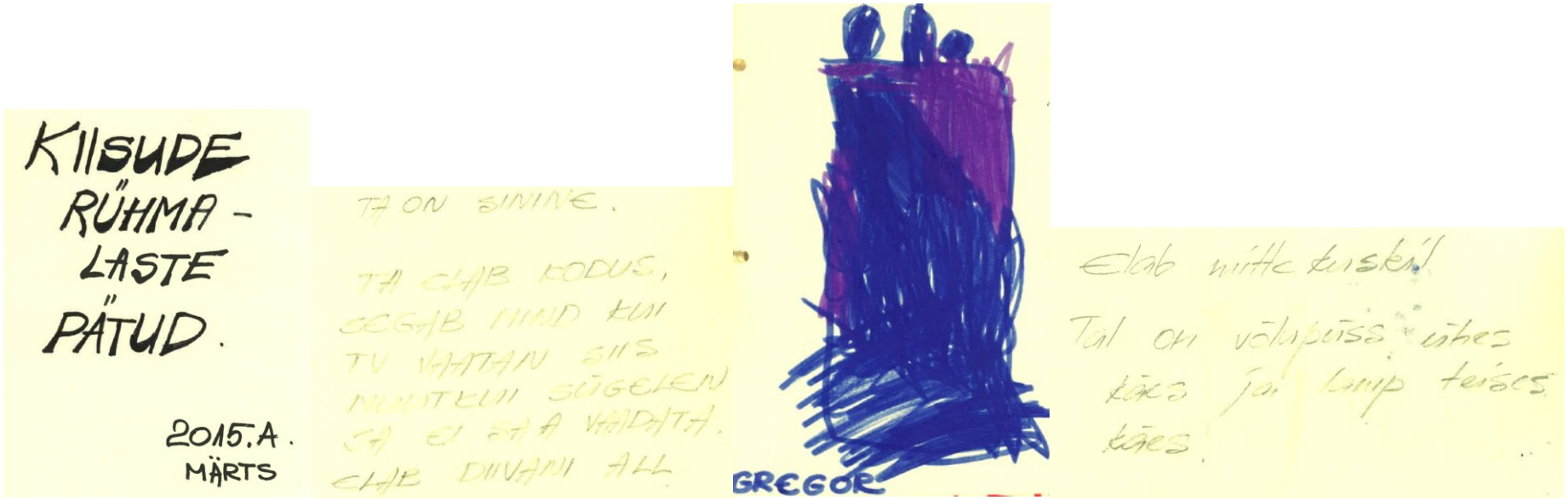
Nakside tahvli kohal varesepoeg Vares-naksi, kellega koos vestlusringis arutatakse erinevate olukordade üle

Rühma maskotid, kellega koos tore situatsioone läbi arutada.

Lisa 15 fotod: Nakside rühma sümboolika kasutamist väärtuste selitamiseks

Lisa 16 väljavõte Kiisude laste rühma raamatust, lapsed väljendavad kunstis ja lugudes oma mõtteid.

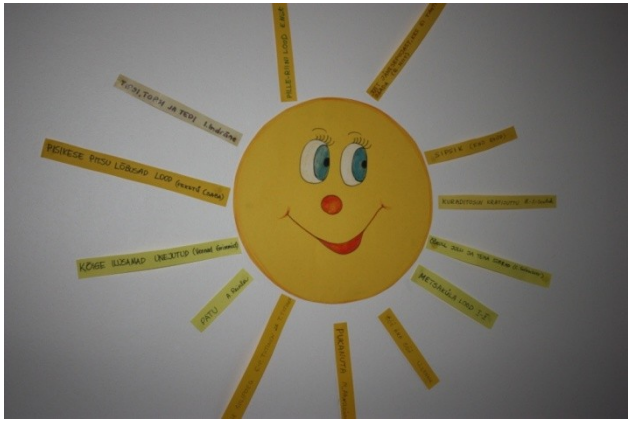

Peidab inimeste
eest pööraates, tuleb
välja siis kui teda
ei näe. Meeldib
peitust mängida.

Lendavad koos
ringi sõbrad kätke-
käsi. Tulevad teevad
minu eest kaugust,
teised neid ei näe

Lisa 17 foto: rühmas loetud raamatute päike

Lisa 18 foto: emadepäeval emad lapsed koos kotte maalimas (vastastikune hoolimine) **Lisa 19** foto: tegutsedes koos isadega, õpime hoolima ja armastama.

Lisa 20 intervjuu näide, emadest mõtteid läbi lapsesuu, õpime hoolima oma vanematest

MINU EMAL ON VÄGA ILUS NAHAVÄRV – SELLINE KEVADINE.

- KUI TA ENNAST EI MEIGIKS, SIIS KEEGI EI TUNNE TEDA JU ÄRA.
- KODUS MEELDIB EMMELE TEHA RAAMATUPIDAMISE TÖÖD, TA VAATAB RAAMATUKOGUS, KAS KÕIK RAAMATUD ON HÄSTI.

● SPORTI TEEB KA EMME – KEERUTAB RÕNGAST, ET JÕUDU SAAKS, AGA TEGELIKULT TA EI SAA, SEST TA ON IKKA NII VÄSINUD.

● MA LUBAN EMMELE, ET MITTE KUNAGI EI TEE MA PAHANDUSI, AGA KUMMITAN IKKA, SEST SIIS HAKKAB TA KILJUMA JA SEE TEEB MULLE NALJA.

● KODUS MEELDIB EMMELE KORISTADA, TA KORISTAB KÕIK TOLMU ÄRA, PÄRAST SEDA TA LIHSALT ISTUB DIIVANI PEAL JA SÖÖB SALATIT JA SEE ON KÕIK, MIS TA TEEB.

● EMMET ON VAJA SELLEKS, ET LAPSI SÜNNITADA.

● EMME ON MUL SELLINE KÕHNAKAS JA NATUKE PRISKEM.

● TA ON MULLE ÜTELNUD, ET LOOMI EI TOHI TAPPA JA MA JÄTSIN KÕIK VIHMAUSSID RAHULE NING JÄLGISIN, ET KÕIK USSID OLEKS ELUS.

● EMME ON MULLE HEADUST ÕPETANUD NING VAJA ONGI MUL EMMET SELLEKS, ET HEAKS SAADA.

● TÖÖL PEAB ILUS OLEMA, ET PUNNID VÄLJA EI PAISTAKS NING SELLEPÄRAST PANEBKI EMME KREEMI NÄO PEALE, SEST TÖÖL NÄEVAD KÕIK, KUI ILUS MINU EMME ON.

● SPORTI EMME EI TEE, VANASTI TEGI - KAS TA ON ÄRA UNUSTANUD SELLE VÕI EI JAKSA ENAM TEHA. TA ON JUBA PIISAVALT SPORTI TEINUD JA TA EI PEAGI ENAM TEGEMA.

● EMMELE MEELDIVAD KOLME TÄRNI TERAVUSEGA JA KUUMAD TOIDUD.

● VAHEST ON TA KURB, SEST EMME MURETSEB, ET KUI MA SUUREKS SAAN, OLEN ROHKEM OMA SÕPRADEGA JA TEMAGA ENAM EI RÄÄGI. ME LEPPISIME KOKKU, ET MA NUNNUTAN TEDA EDASI JA KÄIN TAL KÜLAS.

● VAHEST TEEB EMME ENNAST ILUSAKS NENDE VAHENDITEGA, AGA MA EI TEA NENDE NIMESID. MINU EMME ON ILUS, SEST TA TUPSUTAB PÕSKI ÜHE ASJAGA. VEEL VÄRVIB EMME HUULI SELLEGA, MILLEGA VÄRVITAKSE.

● EMME MÄNGIB VÕRKPALLI, TA SAAB ARU, KUHU TREENER KÄSIB TAL MINNA. SPORTI TEEB TA SELLEKS, ET TUGEVAKS SAADA, SIIS EI SAA TA PALLIGA HAIGET.

● EMME PANEB MINGISUGUST VETT NÄO PEALE NING MINGI KIVI ON SELLE VEE SEES. SEE VESI TEEB EMME NÄO ILUSAKS. MIS SEE MEIK ON? MIDAGI ÄKKI PANEB EMME RIPSME PEALE.

● ILUSAKS TEEB EMMET SIRGE NINA, SEST TAL ON NII SIRGE NINA, KUI ÜLDSE OLLA SAAB.

● MINU EMME TAHAB ILUS OLLA, KUI KUSKILE PEOLE LÄHEB, SEST KUI TA KOLE ON, SIIS TEISED EI MEELDI TALLE.

● MINU EMME NAERAB SIIS, KUI MA TALLE LILLI TOON JA KUI TA KUULEB KAUGELT MINGIT NALJAKAT MEESTE JUTTU.

● PÕSEPUNA ON KA TAL ILUS, SEST TAL ON „MEIGIS" MINGI KOHT. VEEL ON EMMEL PIKAD, MUSTAD JUUKSED, SEST TAL ON MUSTAD JUUKSED KAASASÜNDINUD. KEHAST ON TA LÜHIKE JA MA EI TAHAKS ÖELDA, AGA TA ON PISUT PAKS.

● KODUS EMME LIHTSALT VAATAB TELEKAT, MINGEID UUDISEID, ET VÕIB-OLLA ON KUSKIL MIDAGI JÄLLE JUHTUNUD – LENNUK ALLA KUKKUNUD VÕI MAJA PÕLEMA LÄINUD.

● EMMET ON MUL VAJA, SEST KELLELT MA SIIS PIIMA VÕTSIN, KUI MA SÜNDISIN.

● TÖÖL EMME RAVIB TEISI, NEID KES SEAL HAIGED ON. PÄRAST RAVIMIST ANNAB EMME NEILE KOMMI, AGA SEDA MA EI TEA, MIDA TA ENNE NEILE ANDIS.

● SPORTI TEEB KA EMME ÕHTU JA ÖÖ VAHEL – TA JOOKSEB LAGENDIKUL JA METSA VAHEL. KOGU AEG TA TRENNI EI TEE, AINULT VAHEST TEEB.

● TÕSINE ON EMME SIIS, KUI MA TEMAGA TÕSISELT RÄÄGIN VÕI OLEN PAHANDUST TEINUD. SULLE MA SEDA PAHANDUST EI RÄÄGI, MUIDU SA ÕPETAD TEISTELE KA SEDA PAHANDUST.

● EMADEPÄEVAL KINGIN..... MA MÕTLEN VEEL. TAVALISELT MA MÕTLEN ÖÖSEL AINULT....., AGA MA LUBAN, ET OLEN HEA POISS JA TEEN TÖÖD – KORISTAN.

● TSIRKUSES NAERAB EMME KA, AGA ME POLE SEAL KUNAGI KÄINUD.

● KOOS EMMEGA MA KÄIN POES JA OMA AIAS „IMESID" VAATAMAS. ME ALLES KOLISIME SINNA MAJJA NING ME OLEME LEIDNUD, ET MEIL ON AIAS VESIROTID, MULLAMUTID, LISAKS ÜHE PUU ALLA TULI NII PALJU LILLI.

● EMADEPÄEVAL KINGIN EMMELE LILLED JA JOONISTAN MIDAGI, ÜTLEN: „PALUN!" JA LUBAN..., AGA MA EI PEAGI TALLE MIDAGI LUBAMA.

Laste lõbusad mõttekillud emadest noppis välja Nakside õpetaja Sirje

Lisa 21 väljavõte Tibutare lasteaias koostatud väärtustemängus (suunab vanavanemaid austama).

TIBUD JÕUDSID KÜLLA TIBUDE RÜHMA, AITA NEIL LAHENDADA OLUKORD.
VÄÄRTUS: JÄRJEPIDEVUS/TRADITSIOONIDE JA VANAVANEMATE AUSTAMINE
KÄITUMISE NÄIDE: EBAVIISAKUS, ERISUSE HALVUSTAMINE.

Lasteaeda tuli uus laps Mari. Ta oli vaikne, tagasihoidlik ja ei kandnud nn „printsessi riideid“. Teised teda mängu ei kutsunud ja nii ta mängiski üksi kodust kaasa võetud omavalmistatud nukuga.
Mõne aja pärast toimus lasteaias vanavanemate pidu. Tulid ka Mari vanaema ja vanaisa. Teistest vanavanematest olid nad vanemad, kandsid rahvarõivaid ning kaasa olid nad võtnud omatehtud koogi. Vanaema märkas kohe Mari ja rühmakaaslaste suurt erinevust ja peagi mõistis nende vahel kujunenud olukorda. Koogi söömise ajal hakkas vanaema rääkima oma juhtumustest koogi küpsetamise ajal. Ta jutustas kõike nii värvikalt, et kuulajaid tekkis aina juurde.
Lastel hakkas tekkima aina uusi küsimusi. Nii saidki lapsed teada vanaema enda õmmeldud rahvariietest, millega juba väga paljudel laulupidudel käidud on, metsade keskel vanast palkidest ja õlgkatusega elumajast, selle kõrval asuvast loomalaudast, loomade jaoks heinte hoidmise küünist, vilja hoidmise aidast, aedvilja hoidmise keldrist ning põlluriistade hoidmiseks loodud rehealusest, samuti ka saunast, kus end pesemas ja ravimas käidi. Mari vanaema rääkis kui oluline on edasi kanda rahva traditsioone ja kombeid kuna sa oled osake sellest rahvast.
Sellest päevast muutus Mari elu lasteaias. enam ei olnud oluline, et Mari riietus teisiti ja tema vanavanemad erinesid teistest. Teda kutsuti mängu ning ikka ja jälle pidi ta jutustama põnevast elust vanaema ja vanaisa juures maal.

TIBU KÜSIB:

1. *Kuidas tunned ennast kui teised sinust välja ei tee? Kuidas Mari end tundis?*
2. *Mis sa arvad, mida lapsed valesti tegid, kui ei võtnud Marit mängu? (me kõik oleme erinevad, ilusad riided ei tee meist veel paremat inimest).*
3. *Miks peab teiste erisusega arvestama (välimus, tervislik seisund, vanus, oskused)?*
4. *Miks peab vanematesse inimestesse hästi suhtuma? (Me kõik saame vanaks, vanematel inimestel on palju elutarkusi, mida nad noorematele saavad edasi õpetada.)*
5. *Miks me tähistame erinevaid tähtpäevi ja meil on traditsioonid?*

Vanade kommete, rahvatarkuste, traditsioonide tundmine ja edasi kandmine teeb meie kultuuri rikkamaks.
Vanade traditsioonide teadmine on näiteks: igal maakonnal oma rahvariided, oma eripäraga söögid, ka keeleline eripära. Kas sa tead, et Lõuna-Eestis öeldakse kartuli asemel tuhvel?

MÕTLEME JA ARUTAME KOOS TIBUGA, KUIDAS MÕISTA JÄRGMISI TARKUSETERI JA VANASÕNU:

Kukel ei ole kure jalgu tarvis. (Kõigil ei pea kõike olema, teise halvustamine).
Igal linnul oma laul, igal lillel oma ilu.
Austa oma kodu, oma rahvast ja tema kombeid, sa oled osake sellest rahvast.
Austa teist, sellega austad ka ennast.
Austa ja aita vanu inimesi. Kõik inimesed saavad ükskord vanaks ja vajavad teiste tuge. Austa hallpead, kummarda kulupead.
Egas inimene enne tark ole, kui ta rumal ära ei ole olnud.
Küsija suu peale ei lööda.

Au on enam kui hea põli. aus nimi on enam kui kotitäis raha.
Kellel pole häbi, sellel pole au.
On südametunnistus, on ka au.

Lisa 22 foto: ise taimi istutades õpime loodusest hoolima

Lisa 23 foto: Nõmme Loodusmaja pedagoog õpetab, kuidas loomade eest hoolt kanda

Lisa 24 foto: korrapidajad toidule järele suundumas **Lisa 25 foto: värviküllane salat kutsub sööma** Lisa **26** foto: 2015 aasta leivapäevast, kus lapsed said maitsta seemnetest ja tatrast valmistatud leibasid.

Lisa 27 foto: piknik õues

Lisa 28 foto: seiklusrajal liikumise õppimine koos liikumisõpetajaga.

Lisa 29 foto: sõbralik käesurumine vastas võistkonna liikmetega;
Lisa 30 foto: Audentese spordipäevad 2014; 2015- lapsi liikuma innustavad maskotid ja meie- tunne, rõõmu tunne suurvõistlusel osalemisest.

Lisa 31 väljavõte laste sportlikest saavutustest:

23.03.12 Harjumaa rahvastepalliturniir lasteaedadele Keilas „Rahvastepallime 2012“ (IV koht)

03.04.12 **Harku valla teatevõistlused koolieelikutele** (teatevõistlustes III koht, poiste köievedu I koht)

03.10.12 **Terviseteemaline seminar Harjumaa** Tervist Edendavate Lasteaedade personalile Viikingite külas. Tibutare liikumisõpetaja ettekanne teemal „Kuidas Tibutare lasteaias tunnustatakse ja väärtustatakse inimest“

29.04.13 Harku valla teatevõistlused koolieelikutele (teatevõistlustes II koht)

03.05.13 osalesid Tabasalu lasteaed Tibutare spordipoisid- ja tüdrukud üleriigilisel Lasteaedade Spordipäeval, mis toimus Audentese Spordihallis.

Teatejooksus saavutati	II koht
Tüdrukute osavusvõistluses	III koht
Kombineeritud teatevõistluses	V koht
Köieveos	X koht

Kokkuvõttes said Tibutare lapsed **36** lasteaia hulgas tubli **3. koha**.

21.03.14 Harjumaa rahvastepalliturniir lasteaedadele „Rahvastepallime 2014“ Keilas (IV koht)

29.04.14 Harku valla teatevõistlused koolieelikutele (Tibutare teatevõistluste üldvõitja)

02.05.14 osalesid Tabasalu lasteaed Tibutare spordipoisid- ja tüdrukud üleriigilisel Lasteaedade Spordipäeval, mis toimus Audentese Spordihallis.

Teatejooksus saavutati	IV koht
Tüdrukute osavusvõistluses	**I koht**
Kombineeritud teatevõistluses	**I koht**
Köieveos	X koht

Kokkuvõttes saavutas Tibutare üle-eestilise lasteaedade spordipäeval 36 lasteaia hulgas **üldvõidu.**

13.04.2015 Sõpruskohtumine rahvastepallis Teelahkme lasteaiaga- koolieelikud;

21.04.2015 Harku valla teatevõistlused koolieelikutele**- Tibutare teatevõistluste üldvõitja;**

24.04.2015 Üle-eestiline lasteaedade spordipäeval edukas osalemine 2015 Audentese Spordikeskuses.

28.04.2015 III Harku lasteaedade jalgpallipäevil edukas osalemine (sel aastal võitjaid ei määratletud, eelmisel kahel aastal võitsid meie lapsed).

Lisa 32 viimastel aastatel toimunud tervislikke eluviise tutvustavatest koolitustest vanematele

14.03.13 Koolitus personalile ja lapsevanematele „Piiride kehtestamine“ Lastevanemate Liidu koolitaja Aivar Haller
29.03.12 **Meediakoolitus** Tibutare lastevanematele ja personalile meedia mõjudest eelkooliealisele lapsele ning lastevanemate rollist laste meediakasvatuses. Koolitajaks oli Tallinna Pedagoogilise Seminari meediakasvatuse õppejõud Kristi Vinter
10.10.12 Toitumisnõustaja Ülle Hõbemägi **koolitus „Lapse toitumise eripärad, tänased probleemid ja seotus tervisega“**
24.10.13 Koolitus lastevanematele, õpetajatele ja õpetaja -abidele teemal "Ole minu sõber- laste omavahelised suhted lasteaias". Koolitaja TLÜ õppejõud Pille Kriisa
31.10.13-29.01.14 **Suhtlemiskoolitus** Gordoni õpetajate kooli ainetel lasteaiaõpetajatele **(20 tundi).** Lektoriks Marge Vainre. Teemadeks laste omavaheline suhtlemine, konfliktide lahendamine.

08.09.2014- lasteaia logopeedi loeng Sipsikute vanematele.

09.09.2014- lasteaia logopeedi loeng Muumide rühmale.

21.10. 2014 koolieelikute vanematele koolitus: „Koolivalmiduse aspektid, Koolivalmiduse hindamine Tibutare lasteaias; lasteaia õppealajuhataja.

9.12.2014 koolitus vanematele „ Haiguste ennetamine läbi tervisliku toiduvaliku: toetada immuunsust, e-ained valmistoidus, maiustused, kuidas teha paremaid valikuid. Lektor Ülle Hõbemägi.

3.03.2015. meisterdamise töötoad peredele- käelise tegevuse alane koolitus vanematele (psühho-sotsiaalne aspekt)

19.05.2015- uute vanemate (2 uue rühma vanemad) nõustamine laste kohanemiseks lasteaiale. Esinejad: direktor, õppealajuhataja, eriõpetajad, logopeed.

Lisa 33 foto: Nõmme Kalju Jalgpalliklubi lapsi innustamas

Lisa 34 foto: juhtkonna kapitants 2015

Lisa 35 foto: külalisõpetajad pandi ka põnevaid liikumismänge läbi tegema

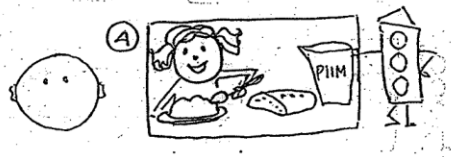
Lisa 36 koolieelikute terviseteadlikkuse uurimise alus

MINA JA TERVIS

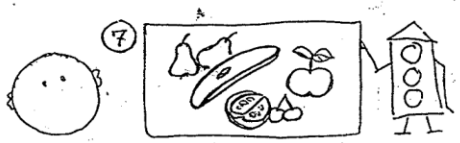

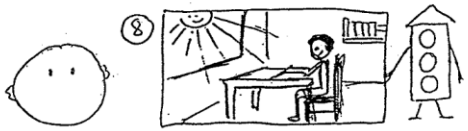

Lisa 37 kokkuvõte koolieelikute terviseteadlikkuse analüüsist 2015 kevad

Mida tulemused meile näitasid: 2015 aasta koolieelikute terviseteadlikkuse analüüs toimus 18-s aspektis. Kokku osales testis 36 last (mõlemast rühmast 18 last). Tulemused olid üsna head, eriti terviseteadlikkuse osas. Maksimum punkte võis saada iga kriteeriumi puhul 18 ja lapse maksimum punktid said kokku olla 36. Võrreldes erinevaid rühmi (mõlemas osales 18 last) saab pidada tulemusi suhteliselt võrdseks. Olulisemaks punktidest tuleb aga pidada laste teadmisi ja valikuid kriteeriumite lõikes. Mikides 5 kriteeriumi ja Tibudes samuti 5 kriteeriumi osas teadlikkuses olid kõigil lastel suurepärane (ühelgi lapsel ei olnud eksimust). Seega Mikide lapsed teavad hästi, kuidas tarbida maiustusi (samas Tibudel oli see teadmine just nõrgemate killast); teavad, millal on eriti oluline käsi pesta, oskavad väärtustada puuvilju tervisliku toiduainena, näevad sportimise ja tervise vahelist seost ja väärtustavad häid suhteid pereliikmetega tervise seisukohalt. Antud rühma tulemuste alusel **tuleks laste teadmisi suurendada järgmistes küsimustes: ohtude vältimine tänaval (palli ei tohi mängida sõidutee ääres), silmade tervishoid- pimedas ei tohiks raamatut vaadata** (punktid 13-15- maksimum 18) Üllatuslikult oli osadel lastel arvamus, et **piim ja teraviljatooted ei ole tervisele kasulikud**. Siin võib seost näha ka vanemate toidueelistusega ja uuemate lähenemistega piima joomisesse ja leiva söömisesse. Ka said Miki osad lapsed madalamad punktid küsimuses: **talvel õues sportimise seos tervisega** - ju ollakse liialt kartlikud külmetamise osas.

Tibude rühmas olid maksimum tulemused järgmistes teadmistes: ohutu sportimine vees, sportimine, talisport, ohtlike ainete vältimine, hambapesu vajalikkus ja head suhted peres on olulised tervisele. Tibude rühma tulemuste alusel tuleks tulevikus õppetegevustes enam tähelepanu pöörata järgmistele teemadele: suhtumine maiustuste tarbimisse, ilmastikule vastav riietumisoskus, pimedas lugemine, käte hügieen, söögikultuur (söögilauas naermine ja mängimine täis suuga), toiduvalikus juurviljade olulisus. Antud küsimustes kas teadmistes või käitumisevalikus eksisid 3-8 last (punktid 10-15, maksimum 18) Kui võrrelda laste teadmiste ja tegeliku käitumiseelistuse erisust, siis on näha, **et teatakse küll, et ilmastikule tuleb vastavalt riietuda, aga lapsed vahest tahavad seda eirata. Samuti ilmnes erisus laste teadmises talispordi vajalikkuse ja enda soovis seda teha. Mõnevõrra võis seda suundumust näha ka suhtumises maiustustesse- teati, et palju ei tohi, aga ikka ju tahaks.**

Lisa 38 näide laste söömise analüüsimise tabelist

Rühma nimi …….

KUUPÄEV			Kommentaar
1.10.2015	H		
	LS		
	LM		
	O		

Lisa 39 erinevate huvigruppide tagasisidet meie terviseedenduslike tegevustele

Tähtsaimad saavutused: saadud tunnustused õppeasutusele seoses terviseedendusega:

- 2013 riikliku järelevalve tagasiside: „*Vestluste, dokumentide vaatluse ja analüüsimise ning visuaalse vaatluse alusel võib öelda, et asutuses on kujundatud tervisliku eluviisiga igale lapsele võimetekohaseks arenguks vajalikud tingimused.*" Ettekirjutusi lasteaiale ei tehtud.
- 2013 detsember- Tartu Ülikooli Eetikakeskuse poolt tunnustusstatuut „Hea lasteaia rajaleidja"- personali hea töö lapsesõbraliku kasvukeskkonna loomisel, mis mõjutab positiivselt laste väärtushinnangute kujunemist, enese ja teistega toimetulekut.
- 2013 detsember- Harjumaa tervisenõukogu valis meie lasteaia konkursitöö „**Leivapäev Tabasalu lasteaias Tibutare" välja Parima praktika näiteks** (olime 8 silmapaistvama töö hulgas) ja eraldas tibutare lasteaiale toetust (47 eurot) ning avaldas töö Terviseinfo lehel.
- Laste suurepärased tulemused erinevatel spordivõistlustel (seos tervislike eluviiside innustamisega), kunstivõistlustel, laulukonkurssidel, koostöö üritustel (psühho-sotsiaalne).
- **13.10.12 Hea praktika näide** ohutuse ja turvalisuse läbiviimise metoodikast õppe- ning kasvatustöös Tervise Arengu Instituudi Terviseinfo kodulehel http://www.terviseinfo.ee/images/Oskuslik_tegutsemine_eksinuna_Otsi_s6pra_Tabasalu_lasteaed_Tibutare.pdf
- 05.10.13 Leivapäev Tibutare lasteaias - hea praktika näide tervist toetavate tegevuste andmebaasis: http://www.terviseinfo.ee/et/toeoevahendid/toovahendid/tervist-toetavate-tegevuste-andmebaas?view=detail&id=1145
- Pedagoogiline töö kõrge kvaliteet (tagasiside vanematelt, koolilt); pedagoogide aktiivsus parima praktika tutvustamisel- õppevara avaldamine, õppivate ja juba praktiseerivate pedagoogide juhendamine (koostöö ülikoolidega). Meie liikumisõpetaja Anna Sõõrd on õpetaja-metoodiku ametijärgus ja jagab pidevalt parima praktika kogemusi lasteaia õpetajatele majas, vallas, maakonnas ja ka vabariiklikul tasandil.

Lisa 40 personali arendamisel valime koolitusi, mis toetavad väärtusarendust ja väärtuskasvatuse suunamist laste õpetamisel/ kasvatamisel.

Näiteks eelmistel aastatel toimusid meil järgmised meeskonnakoolitused, mis toetasid väärtuskasvatust ja väärtusarendust meeskonnas: „Väärtuskasvatus ja Tarkuste Hoidis" (koolitaja: Merike Mitt; 14.03.13 koolitus: „Piiride kehtestamine". Eesti Lapsevanemate Liit; 02.05.13 koolitus: „Unistuste puu. Väärtuskasvatus". Eesti Lapsevanemate Liit; 5.juuni 2013 koolitus: „Tasakaalu hoidmine". Morena Keskus; 28.08. ja 4.09.13 „Õuesõppe uued võimalused". Logoserv 09.2012), 24.10.13 koolitus: „Laste omavaheliste suhete toetamine". TLÜ, Pille Kriisa; ***Suhtlemiskoolitus*** *Gordoni õpetajate kooli ainetel lasteaiaõpetajatele* ***(20 tundi).*** *Lektoriks Marge Vainre. Teemadeks laste omavaheline suhtlemine, konfliktide lahendamine*; 13.02.14 „Väärtuskasvatuse rakendamise näide RAM Veskimöldre lasteaia praktika näitel" (2 t; 18 osalejat); 13.10.14 kogu personalile koolitus:" Positiivsuse psühholoogia- läbipõlemise ennetamine", koolitaja Tuuli Vellama Morena Keskus (5 t; osalejaid: 25); 14.10.14 Kaia Liisa Reinuti koolitus „Sisemine tarkus, enesearen" (32 osalejat).

Lisa 41 GROW eneseanalüüsi mudeli õpetajate eneseanalüüsiks

Õpetaja eneseanalüüs Grow mudeli alusel

GOAL- eesmärk Reality- hetkeseis Opitionus- võimalused Will- tahe ja tegevused

G KUHU SOOVIN VÄLJA JÕUDA; **MILLINE ON EESMÄRK?**	
R MISSUGUNE ON HETKESEIS; KUS MA OLEN?	
O MINU SAAVUTUSED JA EESMÄRGI SAAVUTAMISE VÕIMALUSED	
W TAHE JA TEGEVUSED; MIS VIIVAD EESMÄRGILE:	

Lisa 42 väärtustest tuleneva tunnustuse näide

TABASALU LASTEAED TIBUTARE

TÄNUKIRI

BIRGIT VÄRNO´LE

HOOLIV TIBUTARELANE 2015

***Birgit** on osanud luua üksteist arvestava, mõistva, väärtustava ja toetava õhkkonna, on ise eeskujuks kaaslasi väärtustavas käitumises, töökuses, kohusetundlikkuses; on pühendunud tibutarelane, kes on alati valmis endast andma parima, et kõik meie lasteaia ühised ettevõtmised saaksid tehtud ja hästi tehtud, lähtub igapäevases käitumises kokkulepitud reeglitest (lasteaia kodukord, rühmareeglid, põhiväärtuste lahti mõtestatus).*

***KOOSTÖÖVALMIS JA AVATUD SUHTUMISEGA TIBUTARELANE 2015 Birgit** on aktiivne ja avatud ellusuhtumisega, algatusvõimeline ning hea suhtleja, kes on suutlik tegelema vajadusel mitme üritusega korraga. Pakub välja ideid, samas oskab ära kuulata ja aktsepteerida ka kolleegide ettepanekuid ning leiab koostöös parima võimaliku lahenduse.*

JÄRJEPIDEVUST JA TRADITSIOONE AUSTAV TIBUTARELANE 2015

***Birgit** korraldab erinevaid üritusi, kaasab teisi, tutvustab lasteaia traditsioone kogu lasteaia perele (lastevanematele).*

Lea Treiberg

Tabasalu lasteaed Tibutare direktor *01.06.2015*

Lisa 43 foto: väärtuskasvatuse kotike „tarkuseterade kogumiseks“

Lisa 44, foto: õpime koos ohutust

Lisa 45 filosoofiline vestlus teemal; „Mis on hoolivus? Mis on sõprus?“ tulemustest.

Hans-Robin oli ainuke poiss, kelle teema nii väga meeldis, et ta avaldas veel soovi ka pärast sellest rääkida, esitades ka õpetajale omapoolseid küsimusi: „Räägi sina ka, kellest sina hoolid?“ Alarile (kinnine noormees) tekitas teemast arusaamine natuke raskusi. Seega pidi teda julgustama rääkima esitades abistavaid küsimusi. Samas oli märgatav, et pärast antud vestlusi oli Alari ja Hans-Robini käitumine mängukaaslastesse muutunud. Lapsed õppisid nägema enda kõrval ka teist last ja vajaduse korral teda ka hea sõnaga lohutama. Näiteks situatsioon, kus üks arg ja tagasihoidlik tüdruk ei saanud hakkama ülesandega ja Hans-Robin lohutas ja innustas teda: „*Küll sa hakkama saad, ei ole vaja selle pärast nutta“.* Lisaks ta silitas tüdruku pead ja kallistas teda.

Filosoofiline arutelu „Mis on sõprus?“ Vestlus toimus metsas. Alari ja Hans-Robin said teemast hästi aru ja oskasid teemal ka palju rääkida. Alari rääkis, et talle meeldivad rohkem tüdrukud, sest nad on head (leidis põhjenduse). Sõpruse teemaga seoses oli märgata selgelt hoolivuse avaldumist üksteise suhtes. Jalutuskäigult tulles abistati üksteist. Poisid ehitasid metsas silla üle kraavi, et tüdrukud, kes kartsid, saaksid ka kraavist üle. Pärast rühmas vesteldes märkisid nii Alari kui ka Hans-Robin, et sõpruse juures on ikka väga oluline see, et aidatakse sõpra kui tal on raske ja see aitamine peab tulema südamest.

Lisa 46 Tibutare õpetaja H. Laimetsa poolt koostatud näidend väärtuste õppimiseks „Hüpik“

Etendus „Hüpik“ on mõeldud õppevarana 5- 7 aastastele lastele, kõne- ja eneseväljendusoskuse toetamisel. Jutustuses on peidus õpetlik tarkusetera - väärtustada üksteist igapäevases lasteaiaelus, olla sõbralik, märgata ja hoolida.

Tegelased:

1. Kass Hüpik
2. Tüli ja Riid
3. Jänes Juta

4. Uss Joosu
5. Konn Krooks
6. Karu Kusti
7. Rebane Reele
8. Siil Siisike
9. Orav Näk

Hüpik on väike kassipoiss, kellel on kohe- kohe tulemas elu esimene tähtis sünnipäev. Nimelt saab Hüpik viie aastaseks. Hüpik otsustab sõbrad külla kutsuda ning ühe vahva peo korraldada. Kuid on üks „aga“. Nimelt Hüpik on väga isepäine ja teistega mitte arvestav kass. Talle on väga olulised asjad, mitte head sõbrad.

Esimene vaatus (Hüpiku kodu)

Etenduse käik: Hüpiku kodu (tugitool, vaip, suur peegel, väike laud, laual juuksehari, suur mummuline kikilips). Hüpik istub tugitoolis ja helistab oma nutitelefoniga sõber, jänes Jutale. (kahekõne Juta ja Hüpiku vahel). „Tere, Juta! Siin Hüpik! Tead ju küll, see kõige tugevam, kiirem, ilusam kass kogu maal (ei lase Jutal üldse rääkida, räägib kiiresti). Tahtsin sulle teatada, et mul tuleb sünnipäev. See toimub homme kell kuus, karu Kusti mängukoopas. Mõtlesin siin, et sa kindlasti tahad ka tulla mulle kingitust tooma. Ütlen sulle kiiresti ära, et kingitus peab olema hästi suur ja kallis. Ole siis täpselt kohal. Tšau siis, näeme homme koopas!“ ja katkestab kõne.
Järgmisena helistab Hüpik uss Joosule, konn Krooksule, karu Kustile, rebane Reele, siil Siisile ning kõige lõpuks orav Näksile. Ta räägib kõigile sama juttu, mida ta rääkis Jutale ning käsib kõikidel sünnipäeval täpselt kohal olla ja mitte kingitust unustada, see ju kõige tähtsam. Kui kõik jutud räägitud, hakkab Hüpik ennast peoks valmis sättima. Ta astub suure peegli ette, harjab oma kohevat saba ja kasukat ning paneb mummulise kikilipsu ette (keerutab ja eputab peegli ees).

Teine vaatus (suur kiri koopa uksel-Kusti mängukoobas. Ukse kõrval känd, mille peal kell, mida saab vajutada (Aliase mängust).

Etenduse käik: Hüpik sätib end karukoopa poole teele. Jõuab koopa ukse taha ning helistab kärsitult mitu korda kella, enne kui Kusti koopast pea välja pistab. Karu Kusti tuleb Hüpikule unisena vastu ja poriseb väga ning ei saa midagi aru (karu on päevad kõik sassi ajanud). „Kuule Kusti, mis see peab siis tähendama, et sa ei ootagi mind ja pole üldse ettevalmistusi teinud?“ on Hüpik väga tõre ja riidleb Kustiga valju häälega. Kusti kuulab unise näoga Hüpikut ning läheb ja otsib lepituseks kassile kingituse. „Näe, siin on minu kõige kallim ja armsam kingitus“ ulatab Hüpikule suure purgi mett. Hüpik vaatab kingitust pettunult. „Kuule, Kusti; ma ütlesin sulle, et kingitus peab olema suur ja kallis. Aga sina kingid mulle mingisuguse väk- väk mee, mida ma üldse ei armasta. Ma lausa vihkan seda. See on nii vastiku lõhna ja maitsega“, Hüpik paneb Kusti kingitud meepurgi maha ja hakkab jonnima ning oma pahameelt välja näitama. Kusti on nõutu, vabandab ja ütleb, et tema meelest on mesi küll maailma parim ja kalleim kingitus üldse ning lisaks veel nii suures purgis (istub oma purgi juurde pahuralt nurka, silitab purki ja limpsib keelt ning unustab Hüpiku).
Tuleb järgmine külaline, kelleks on uss Joosu. Hüpik jookseb talle kohe õhinal vastu, ei ütle talle teregi, vaid hüüab kohe; „Joosu ma tahan kohe kingitust näha! Kusti kingitus oli nii vastik, ehk on sul midagi paremat!“ (võtab Joosu käest suure ämbri, vaatab, mis seal sees on ning teeb väga imestunud näo). „Kuule, Joosu, sa tõid mulle terve ämbritäie liiva. Miks? See on ju nii tobe sinust.“ „Kuule, Hüpik, ma mõtlesin tükk aega, mida sinusugusele kassile kinkida ning siis

otsustasin, et liiv oleks kõige parem kingitus sulle. Sa saad ju liivaga õhtuti kodus mängida, liivalosse ehitada, kraapida ning varandust otsida. Nii põnev ju," arvas Joosu.
„Mulle üldse see sinu kingitus ei meeldi. Ma ei taha oma käpakesi siin koleda liiva sees määrida." (Hüpik paneb ämbri maha, mossitab ja näitab oma pahameelt välja. Joosu võtab ämbri ja läheb Kusti juurde mängima).

Tuleb järgmine külaline, kelleks on jänes Juta. Hüpik avab ukse: „Oi, kui hea, et sa tulid, Juta. Mul hakkas siin juba nii igavaks minema. Need Kusti ja Joosu kingitused mulle kohe üldse ei meeldinud. Näita kohe välja, mida sina siis mulle tõid?"
Juta võtab korvist välja suure kapsapea ja porgandi ning ulatab Hüpikule: „ Palju õnne sulle, armas Hüpik!" Hüpik vaatab oma suurte silmadega jänesele otsa ja ütleb: „Me ju rääkisime, et kingitus peab olema kallis. Aga mis sina mulle tõid? Sa tõid mulle mingisuguseid vastikuid juurikaid." (viskab need maha ja mossitab). Juta korjab need tagasi korvi (seletab, et kapsas ja porgand on tema meelest väga kasulikud juurikad ja ta on nende kasvatamisega palju hoolt ja vaeva näinud). „Need on mulle väga kallid ja ma arvasin, et sulle kõlbavad need vitamiinirikkad juurikad talvel marjaks ära, kuid kahjuks ma eksisin," Juta võtab korvi ja läheb teiste sõprade juurde (Hüpik jääb mossitama).

Uksekella helin. Tuleb konn Krooks (väga energiline, rõõmus). Hüpik uurib kohe, mida Krooks talle tõi. Krooks kutsub Hüpikut korrale: „Kõigepealt tervitame. Soovin sulle palju õnne sünnipäevaks! Siin on sinu kallis kingitus," ulatab Hüpikule suure- suure lõngakera. Kass vaatab lõngakera ja lausub: „Need lõngakerad ei huvita enam tänapäeva kasse, need on nii vanamoelised ja igavad. Ma ammu enam ei mängi nendega. Mulle meeldivad superhiired ja nutikad. Vot nii on lood." Krooks solvub, võtab Hüpikult lõngakera ning läheb teiste loomade juurde.

Uksekell. Tuleb rebane Reele. Hüpik jookseb talle kohe õhinal vastu, kuid Reele on kaval ning hakkab Hüpikult kohe pärima: „Oi, Hüpik, sul täna nii tähtis sünnipäev. Ikkagi viis aastat täis. Kuidas siis tervis ka on?" (laseb Hüpikul natuke rääkida). Hüpik räägib, et kõik on korras, karv läigib ning vurrud on pikad. Reele ulatab Hüpikule suure raamitud pildi, kus ta ise täies hiilguses poseerib: „Näe. tõin sulle ilusa ja väga kallihinnalise pildi iseendast, joonistasin terve nädala. Palun! „Hüpik vaatab pilti ja lausub: „Sa, reinuvader, Reele, ei oska ju üldse joonistada. Seda ma küll ei taha oma kodu seinale panna ja ulatab selle Reelele tagasi." Reele lööb käega ja läheb teiste sõprade juurde, kus kõik koos juba mängivad.

Uksekell. Tuleb siil Siisike. Okaskera turtsub koledasti ning vabandab, et on natuke haige, kuid ei saanud ju tulemata jätta, sest Hüpik ju suur sõber. Hüpik on väga kärsitu ja küsib jälle kohe kingitust näha. Siisike märkab, et on unustanud kingituse ukse taha ja palub Hüpikul see ära tuua. Hüpik jooksebki kohe kingitust tooma. Ilmub siis suure õunakorviga (korv on üpris raske ja väsitab Hüpiku päris ära). Kass hakkab jälle virisema ning kingitust maha tegema: „Need on ju nii hapud õunad ning kassid üldse ei söögi õunu!" Siisike püüab selgitada, et õunad on väga kasuliku ning isegi kassid peavad neid sööma, kui tahavad, et kõhud terved oleksid. Hüpik ei taha teda kuulata, paneb käpad kõrvade peale ja pöörab Siisikesele selja. Siisike võtab oma õunakorvi ja läheb teiste juurde.

Uksekell. Tuleb viimane kutsutud külaline- orav Näksi. Tal on käes mitu suurt värvilist õhupalli. „Palju õnne, kallis Hüpik!" sõnab Näksi ning ulatab õhupallid Hüpikule. Seekord on Hüpik väga rõõmus. Talle meeldivad pallid väga. Hüpik kallistab Näksit ning hakkab rääkima sellest, kuidas teiste sõprade kingitused olid igavad ja vanamoelised ning talle üleüldse ei meeldinud. Orav kuulab teda, vangutab pead ja läheb teiste loomade juurde. Hüpik hakkab pallidega mängima ning unustab Näksi kohe.
Sõbrad omavahel. Krooks ütleb: „Kuulge sõbrad! Hüpik kutsus meid oma sünnipäevale, kuid on käitunud meiega nii inetult. Mis te arvate, kui karistaks teda ja läheks siit ära?" Kõik loomad on sellega nõus. Üheskoos minnakse ära. Hüpik on nii hoos oma pallimänguga, et ei pane tähelegi, kui sõbrad kõik lahkuvad.

Ühel hetkel, kui ta on väsinud pallimängust, hakkab ta sõpru otsima. Kuhu nad siis ometi läksid? Sünnipäev ju alles algas. Mis te minuga peitust mängite? (otsib igalt poolt, kuid ei leia ühtegi hingelist). Istub tugitooli ja mõtleb.

Uksekell. Hüpik jookseb rõõmuga ukse juurde: „Sõbrad on tagasi! Hurraa!“ hüüab ta. Hüpik avab ukse ning tardub. Ukse taga seisavad kaks väga veidrat kuju- Tüli ja Riid (kostümeerimisel kasutada elavat fantaasiat). Hüpik vaatab neid imelikke tegelasi ja küsib: „Kes teie sellised olete ning miks te siin seisate?“ Tüli ja Riid saavad sellest küsimisest innustust, trügivad tuppa sisse: „Meie oleme nüüd sinu suured sõbrad- Tüli ja Riid ning hakkame sinu juures elama ja mängima!“ Tüli ja Riid hakkavad kohe omavahel riidlema kingitud mänguasjade pärast (karjuvad kõva häälega ning tõukavad üksteist, kuni üks neist- Riid haiget saab ja nutma puhkeb. Hüpik vaatab seda kõike pealt ning peidab ennast hirmunult tugitooli teki alla (aeg- ajalt sealt välja piiludes). Kui kisa juba väga suureks paisub ei suuda Hüpik enam vastu pidada ning läheb Tüli ja Riiu juurde: „Ma tahan teiega rääkida,“ ütleb Hüpik aralt. „Palun!“ Kõik istuvad maha ning Tüli ja Riid küsivad Hüpikult: „Millest sa tahad meiega siis rääkida?“

„Ma- ma sain aru, et käitusin oma sõpradega väga inetult. Olin nende vastu ebaõiglane. Sain nüüd aru, et tähtis pole mitte kingitus, vaid head sõbrad enda ümber, kes sinust hoolivad ning toetavad sind. Tahan oma sõpru tagasi,“ nuuksub vaikselt. Tüli ja Riid vaatavad üksteisele otsa: „Kas anname Hüpikule veel ühe võimaluse kõike heastada?“ Lepitakse kokku, et antakse. Tüli ja Riid kutsuvad sõbrad jälle kokku ning annavad Hüpikule sõna. „Kuule, Hüpik!“ ütleb Riid, „Sa tahtsid sõpradele midagi öelda!“ Hüpik kogub julgust ja vabandab kõikide sõprade ees: „Ma palun andeks. Ma luban, et mitte kunagi enam ei halvusta oma parimaid sõpru. Olen edaspidi sõbralik ja teistest hooliv kass. Selleks tahan välja kuulutada sõbraliku spordiürituse, kus kõik minu head sõbrad saavad rõõmsasti lustida. Selleks on vaja kõigil sünnipäevalistel koguneda siia nööri taha, et siis Tüli ja Riiu märguande peale hüpata koos sünnipäevalauani.“ Tüli ja Riid tõstavad käed ja sõnavad: „Valmis olla, tähelepanu, läks!“ Kõik hakkavad hüppama (iga loom omamoodi, kasutage fantaasiat). Kui kõik on kohal, siis plaksutatakse ja lauldakse Hüpikule üks tore sünnipäevalaul, mis kõlab nõnda:

Täna meie ringis, kõlab lõbus laul.
Sünnipäev on Hüpikul, laulame kõik siin.
Täna meie ringis, kõlab lõbus laul.
Sünnipäev on Hüpikul, laulame kõik siin.
La- la- lal- lal- lal -lal -laa,
Palju õnne!
La- la -lal- lal -lal- lal -laa
Palju õnne!

Kui laul lauldud, jagab Hüpik kõikidele hüppajatele kaela medalid. Tüli ja Riid aga rullivad lahti suure paberi, kuhu peale on kirjutatud õpetlik tarkusetera, mis tuleks kõikidel väikestel teatrivaatajatel meelde jätta. See kõlab nõnda: „Ära tee kunagi teistele seda, mida sa ei taha, et sulle tehakse.“

Lõpp.

Lisa 47: samm-sammult õppeprogrammi sisu tutvustus.

Sotsiaalsete oskuste õppeprogramm „Samm-sammult“ Tibutare lasteaias 3-4 ja 4-5 aastastele.

Koolieelsed aastad on laste elus väga olulised. Meie ühiseks eesmärgiks on, et kooli minnes vastaks lapse areng riiklikus õppekavas välja toodud eeldatavatele tulemustele. Kuid see ei puuduta mitte ainult tähtede ja numbrite tundmist, vaid oluline on, et laps oskaks ka õppida ja kaaslastega läbi saada. Nende oskuste õpetamiseks kasutame lasteaias *Samm-sammult* programmi, mis toetab ka väärtuskasvatuse õppesisu ja toimib kiusamist ennetavana. Tabasalu lasteaias Tibutare 2015/2016 õa algav õppekava üld-ja sotsiaalseid oskusi toetav õppemetoodika Samm-sammult on tõenduspõhise meetodina kasutusel ligi 70 riigis, sh Taanis aastast 1999 (16 aastat), Norras aastast 1998 (17 a), Rootsis aastast 2003 (12 a), Soomes aastast 2007 (8 aastat), Saksamaal aastast 2002 (13 a), Jaapanis aastast 2001 (14 a).

Antud metoodika positiivset mõju näitavad järgmised uuringutulemused:

- Õpilastel, kes on osalenud antud programmis, on keskmine hinne koolis 11 % kõrgem kui eakaaslastel (Zins, Weissberg, Wangja Walberg 2004).
- Õpilastel, kes on osalenud antud programmis, ohustab vähem riskikäitumine, mis mõjutaks õppeedukust: agressiivne käitumine, kahjulike ainete tarbimine (Hawkins 1997).
- Õpilastel, kes on osalenud antud programmis, on õpingute katkestajate arv väiksem (Dymnicki 2007)

Rohkem infot metoodikast: http://www.cfchildren.org/advocacy/about-us/international.aspx

***Samm-sammult* programm õpetab oskusi järgmises neljas valdkonnas:**

1. **Õppides:** Lapsed omandavad oskusi, mis aitavad neil paremini õppida, sealhulgas keskenduda, kuulata ja abi paluda.

2.**Empaatia arendamise kaudu:** Lapsed õpivad nimetama ja mõistma enda ja teiste emotsioone. Lapsed õpivad, kuidas väljendada hoolivust teiste suhtes.

3. **Emotsioonide juhtimist õppides:** Lapsed õpivad rahunemisvõtteid, kui nad kogevad tugevaid emotsioone, nagu näiteks mure või viha.

4.**Sõprussuhete loomise ja probleemide lahendamise oskuste arendamise kaudu:** Lapsed õpivad, kuidas leida ja hoida sõpru ning lahendada probleeme positiivsel moel.

Õppe korraldus

Igal nädalal on oma kindel teema, mida siis erinevates tegevustes (lõimituma õppevaldkondadega: keel ja kõne, mina ja keskkond, muusika, matemaatika, liikumine) lastele mänguliselt tutvustatakse ja uusi oskusi harjutatakse. Nädala teema avatakse lastega vestlusringis käpiknukkudega: kutsikas ja tigu. Need tegelased saavad lastele suurteks sõpradeks, kes arutavad lastega uute olukordade ja teemade üle ning samas sümboliseerivad ka erinevaid isiksusetüüpe: kutsikas – elavaloomuline, aktiivne, vahel mõtlematu; tigu- tagasihoidlik (võib ennast karpi tõmmata), arglik, kes vajab julgustamist. Järgmisena kasutatakse õppeteemat tutvustavat fotoposterit, millega on kaasas lugu, mida lastega arutatakse. Loost selguvad oskused, mida hakatakse õppima. 3.-4. päeval toimuvad õppemängud oskuste kinnistamiseks. 5-l päeval võib lugeda lastele antud teemaga haakuva lugemispala. Programmi juurde kuulub ka CD laste lauludega (mis kinnistavad erinevaid oskusi, tegevusi), plakatid olulisemate oskuste õppimiseks ja mõttemängude kogumik (12 mõttemängu). Mõttemängud on lõbusad mängud, mis on väljatöötatud selleks, et:

- arendada lastes oskust suunata oma mõtteid, emotsioone ja käitumist- eneseregulatsiooni oskusi;

- lapsed saaksid harjutada oma õpioskusi (kuulamine, keskendumine, enese juhtimine, juhiste järgimine) ning käitumise kontrollimist- need oskused aitavad kaasa eneseregulatsiooni arengule.

Mõttemänge saab mängida siseruumides ja õus, kus lastel on ruumi liikuda. Mõttemängude mängimine muudab ühelt tegevuselt teisele ülemineku sujuvaks. Mõttemängud näivad lihtsatena, kuid need aitavad tegelikult arendada laste aju, kujundades järgmisi oskusi:

tähelepanu-koondada tähelepanu õpetajale, hoolikalt kuulates ja jälgides;

töömälu-meeles pidades, mida mängus peab tegema;

pärssiv kontroll- kontrollides, kuidas nad mängus liiguvad ning millal lõpetavad ja alustavad.

Nende oskuste arendamine suurendab laste eneseregulatsiooni võimet.

Antud õppeprogrammi on kaasatud ka pered. Reedel saadab rühmaõpetaja perele kodukirja. Programmi ühe põhikomponendina annavad kodukirjad vanematele infot selle kohta, mida nende laps programmi käigus õpib. Kodukiri sisaldab ka kodust ülesannet, mis annab võimaluse lastel koos vanematega uusi oskusi kodus harjutada.

Õppe teemad:

I ÕPIOSKUSED

Õpioskuste valdkonnas õpivad lapsed:

1. **Kuulama**
- Omandama kuulamisreeglid: Silmad vaatavad. Kõrvad kuulavad. Olen tasa. Keha on rahulik.
- Oskama omandatud kuulamisreegleid kasutada.
2. **Keskenduma**
- Kasutama „tähelepanupüüdjat“ (panevad käed binokli sarnaselt silmade ette), et segavaid tegureid välja lülitada.
- Kasutama sisekõnet (enese juhtimist) et meeles pidada, mida on vaja teha.
3. **Kasutama sisekõnet (enese juhtimine)**
- Rääkima endaga vaiksel häälel (tuletama meelde, mis vaja teha) või mõttes- kasutama sisekõnet.
- Mõistma, et sisekõne kasutamine aitab meil keskenduda ja meeles pidada, kuhu minna või mida teha.
4. **Ennast kehtestama**
- Mõistma, mida nad tahavad või vajavad ja oskama seda küsida.
- Pöörduma inimese poole, kelle abi nad vajavad.

- Kasutama selget lugupidavat häält.

Antud õpioskused on tähtsad, et kaaslastega hästi läbi saada ja edaspidi koolis edukas olla. Selleks peavad lapsed õppima oma emotsioone, mõtteid ja tegevust kontrollima - neid nimetatakse eneseregulatsiooni oskusteks. Eneseregulatsioonioskus on oluline õpioskus, mida peab hakkama arendama juba lasteaias.

Eneseregulatsiooniks peavad lapsed teadma, kuidas:

- keskenduda
- oma mälu kasutada
- oma käitumist kontrollida

Lapsed, kellel on olemas eneseregulatsiooni oskused:

- on parema õppeedukusega
- ei katkesta enneaegselt õpinguid
- väldivad vägivalda

Lapsed, kellel puuduvad eneseregulatsiooni oskused, võivad:

- olla nõrgema õppeedukusega,
- tekkida käitumisprobleemid
- sattuda nii kiusatava kui kiusaja rolli
- katkestada suurema tõenäosusega enneaegselt õpingud.

Teemad

1. Nädal: tervitamine
2. Nädal: kuulamine
3. Nädal: keskendumine
4. Nädal: sisekõne (enda juhtimine)
5. Nädal: juhiste järgimine
6. Nädal: abi palumine

II EMPAATIA ARENDAMINE

Selle peatüki eesmärgiks on aidata ära tunda ja mõista emotsioone ning olla kaaslaste suhtes hoolivad. Eesmärgi saavutamiseks peavad lapsed õppima:

1. **Ära tundma ja mõistma enda ja teiste emotsioone**
- Õppides emotsioonide nimetusi
- Otsides teiste näolt ja kehalt vastavaid tundemärke
- Keskenduma sellel, mis toimub
2. **Hakkama nägema asju mitte enda, vaid teiste vaatenurgast.**
- Aru saama, et inimesed võivad samasse olukorda suhtuda sarnaselt või hoopis erinevalt
- Aru saama, et vahel juhtuvad asjad kogemata
3. **Olema teiste suhtes hoolivad:**
- Kuulama teisi näitamaks, et neist hoolitakse
- Ütlema või tegema teiste aitamiseks midagi head

Empaatiavõime aitab lastel kaaslastega paremini läbi saada, probleeme lahendada ja rühmatöös edukad olla. Empaatiavõime tähendab oskust tuvastada teiste emotsioone, neid mõista ja neile hoolivalt reageerida.

Teemad:

7. Nädal: emotsioonide äratundmine
8. Nädal: veel emotsioone
9. Nädal: viha äratundmine
10. Nädal: sarnased või erinevad emotsioonid
11. Nädal: kui midagi juhtub kogemata
12. Nädal: hoolimine ja aitamine

III EMOTSIOONIDE JUHTIMINE

Selle peatüki eesmärgiks on aidata lastel ära tunda oma emotsioone ja õppida tugevaid emotsioone maha rahustama.

Eesmärgi saavutamiseks peavad lapsed õppima:

1. **Mõistma tugevaid emotsioone:**
- õppima selgeks emotsioonide nimetused
- mõistma, et tugevad emotsioonid on loomulikud
- aru saama, et kõik on vahel vihased, aga vihasena ei tohi teistele haiget teha

2. **Mõistma oma emotsioone:**
- tajuma, mis tunne neil mingi emotsiooni ajal on
- aru saama, et mõned emotsioonid on ebameeldivad

3. **Tugevaid emotsioone maha rahustama, kasutades järgmisi samme:**
- panema käed kõhule ja ütlema „stopp!
- nimetama oma emotsioone
- kasutama kõhuhingamist

Selle peatüki eesmärgiks on saavutada tulemus, et lapsed:

- oskavad kaaslastega paremini suhelda ja teha paremaid otsuseid
- suudavad tugevaid emotsioone ohjeldada ja neid sotsiaalselt vastuvõetaval moel väljendada
- väldivad agressiivset käitumist

Teemad:

13. Nädal: me kogeme emotsioone oma kehas
14. Nädal: tugevad emotsioonid
15. Nädal: emotsioonide nimetused
16. Nädal: pettumuse juhtimine
17. Nädal: viha juhtimine
18. Nädal: oskus oodata

IV SÕPRUSSUHETE LOOMINE JA PROBLEEMIDE LAHENDAMISE OSKUSED

Selle peatüki kaks eesmärki on aidata lastel turvaliselt probleeme lahendada ja arendada oskusi, mis aitavad lastel sõpru leida ja sõprussuhteid hoida.

Õpitavad oskused aitavad lastel üksteisega hästi läbi saada ja probleeme lahendada. Õpetades lapsi maha rahunema ja kaasastega probleeme lahendama, väldime konflikte laste vahel ja agressiivset käitumist. Sõprussuhete loomise oskused aitavad lastel luua häid suhteid kaaslastega, mis toetavad emotsionaalset heaolu ja hakkamasaamist koolis.

Eesmärkide saavutamiseks õpivad lapsed:

1. Tugevaid emotsioone maha rahustama enne, kui üritavad järgmisi samme kasutades probleeme lahendada:

- panevad käed kõhule ja ütlevad „stopp!“
- nimetavad emotsioone
- teevad kõhuhingamist

2. Kasutama kahte probleemide lahendamise sammu:

- probleemi sõnastamine- lapsed õpivad probleeme kirjeldamiseks sõnu kasutama
- lahenduste leidmine- lapsed mõtlevad välja ideid probleemi lahendamiseks

3. Sõpru leidma ja hoidma:

- õppima kolme õiglase mängu viisi- koos mängimine, mänguasjade vahetamine ja kordamööda mängimine
- eelistama sõpradega mängimist oma tahtmise saamisele
- õppima, kuidas teisi mängima kutsuda
- õppima, kuidas ise mänguga liituda

Parema sõprussuhete loomise ja probleemide lahendamise oskusega lapsed on suurema tõenäosusega:

- kaaslaste seas populaarsemad
- õppetöös edukamad
- vähem agressiivsed

Teemad

19. Nädal: õiglase mängu viisid
20. Nädal: veedame sõpradega lõbusasti aega
21. Nädal: mängima kutsumine
22. Nädal: mänguga ühinemine

23. Nädal: probleemi lahendamine

24. Nädal: lahenduste leidmine

25. Nädal: Enese eest seismine

V ETTEVALMISTRUS JÄRGMISESSE VANUSERÜHMA ÜLEMINEKUKS JA ÕPITU KORDAMINE

Selle peatüki eesmärk on korrata oskusi ja mõisteid, mida samm- sammult programmi raames on omandanud ja aidata neil mõista, et need oskused aitavad neid ka edaspidi.

Eesmärgi saavutamiseks lapsed:

1. **Tuletavad meelde oskusi ja mõisteid, mida on omandanud:**
    - kuulamine, keskendumine, sisekõne (enese juhtimine) ja enda eest seismine
    - tugevate emotsioonide maharahustamine
    - teiste mängima kutsumine või ise mängu liitumine
    - probleemi kirjeldamine
    - õiglase mängu viiside kasutamine

2. Mõtlevad selle üle, kuidas need oskused aitavad neil olla paremad mängukaaslased ja õppijad, saada hakkama uutes olukordades ja uues vanuserühmas teistega paremini läbi saada.

Teemad:

26. Nädal: järgmises vanuserühmas

27. Nädal: uued olukorrad

28. Nädal: uute sõprade leidmine

Lisa 48 näide samm- sammult metoodika kodukirjast vanematele

6. NÄDAL: Abi palumine

Õppides

Sel nädalal õpib laps küsima seda, mida ta tahab või vajab. Abi palumiseks laps:

- Pöördub näoga inimese poole, kellega ta rääkida tahab
- Kasutab selget ja lugupidavat hääletooni

Mängides

Mängige lapsega mängu, et harjutada abi palumist.

Ütle: *Mängime söömise ajal mängu "Palun ulata mulle ka". Kui sa tahad, et sulle midagi ulatatakse, vaata inimesele otsa, kasuta lugupidavat häält ja küsi, mida soovid. Mina alustan.* Vaata lapsele otsa. *Palun ulata mulle leiba.*
Kui laps unustab sulle otsa vaadata, ei kasuta selget, lugupidavat häält või ei ütle "palun ulata", lase tal uuesti proovida.

Nädala lugu

Selle nädala lugu räägib Gloriast. Gloria vajab abi jope luku kinnitõmbamisel. Esita oma lapsele selle loo kohta küsimusi.

- *Mida sa sellel fotol näed?*
- *Kellelt võiks Gloria abi paluda?* (Sõbralt. Õpetajalt.)
- *Kuidas ta peaks abi paluma?* (Ta peaks vaatama õpetajale otsa ja kasutama selget, lugupidavat häält.)

*Harjutame, kuidas Gloria peaks abi paluma***.** Lase oma lapsel endale otsa vaadata ja paluda selge ning lugupidava häälega abi: "Kas sa aitaksid mind?"

Lisa 49 väljavõte intervjuust koolieelikutega teemal: Kuidas leida sõpru ja saada teiste lastega hästi läbi?

Kui sa tahad teiste lastega hästi läbi saada, mida selleks tegema peab?

Ei tohi öelda, et sa ei tohi mängu tulla vaid ütled, palun tule mängu ja sa võid ise valida, mis mängu mängida.

Peab ilusti käituma, peab olema viisakas ja jagama oma asju. Peab näitama oma telefoni, muidu arvavad, et oled kade.

Kui sa oleksid võlur ja saaksid teha ise lasteaia, milline see oleks, mis seal tehtaks?

Seal oleksid kõik sõbralikud, kõik saavad kõigiga läbi. Kui keegi teeb midagi paha, siis räägin natuke pahade lastega ja nad muutuvad heaks.

Võluksin sealt lasteaiast voodid ja kapid ära. Voodite asemele palju mänguasju, suur laud ja toolid ümber, kus saaks mängida. Kapi asemele võluks kapi suuruse kommikarbi ja õpetaja annaks sealt igapäev komme lastele.

Tahaksin samasugust nagu siin on. Paremat lasteaeda kui see pole näinud. Mina tahaks, et saaks lasteaias käia kuni 10 aastani ja siis alles kooli.

Teeksin täpselt samasuguse lasteaia, aga et oleks ainult ujula ka, kus saab torust alla lasta.

Küsiksin laste käest, mida süüa tahavad, täpselt seda saab. Kui tahab magada, maga, muidu ei pea.

Seal oleksid teistsugused voodid, igal oma voodi. Seal ei oleks õpetajaid, kõigi emad isad oleksid seal. Seal mängitakse ja vanemad õpetavad.

Seal ei peaks õppima, kui keegi teeb pahandusi, siis sellest õpitakse. On lahked reeglid, saab kogu aeg süüa, kui isu tuleb.

Võluksin lasteaia, kus käivad ainult tublid lapsed. Need kes teevad pahandusi istuksid kaks kuud laed- võluksin nad sinna.

Seal saaks kaua magada. Seal oleks rohkem sõpru. Saaks kogu aeg putru süüa.

Teeksin lasteaia, kus käiksid üksikud lapsed, kellel ei ole ema ja isa, siis mina hoolitseksin nende eest.

Lisa 50: 50.1. vaatlustleht sotsiaalsete oskuste rakendamine

VAATLUSLEHT

Lapse nimi _____ Lapse vanus _____

Mängu läbiviimise kuupäev _____

Oskus	+, –, v	Kirjeldus
Laps saab aru mõistetest „oma", „võõras" ja „ühine" (1. peatus).		
Laps mõistab, et inimesed on erinevad (2. peatus).		
Laps täidab mängudes erinevaid rolle ning rakendab loovalt oma teadmisi ja oskusi (3. peatus).		
Laps teeb vahet heal ja halval käitumisel (4. peatus).		
Laps tahab ja julgeb suhelda (5. peatus).		
Laps sorteerib esemeid erinevate tunnuste alusel (6. peatus).		
Laps märkab abivajajat ja teab, kuidas aidata (7. peatus).		
Laps mõistab põhjuse ja tagajärje vahelisi seoseid (8. peatus).		
Laps kirjeldab emotsioone ja reageerib erinevatele emotsioonidele (9. peatus).		
Laps oskab jagada, teha koostööd ning leida kompromisse (10. peatus ja kogu mäng).		
Laps tegutseb täiskasvanu juhiste järgi (kogu mäng).		
Laps järgib mängureegleid (kogu mäng).		
Laps leiab mängu käigus tekkinud probleemidele lahendused ja jõuab kaaslastega kokkuleppele (kogu mäng).		

Lisa 50.2. Kokkuvõte väärtuskasvatuse mõjususest aluseks võttes K. Kirbitsa poolt koostatud sotsiaalsete oskuste grupimängul põhineva vaatlusanalüüsi.

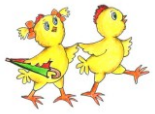
Laste sotsiaalseid oskuseid saab väga heaks pidada. Kahes vanemas rühmas (osales 36 last) läbi viidud K. Kirbitsa poolt koostatud sotsiaalsete oskuste jälgimise mängus jälgitud 13 aspektis said koolieelikud suurepäraselt hakkama 5 aspektis. Lapsed osalesid mängusituatsioonis 5-7 lapsest koosneva gruppidena. Õppealajuhataja viis läbi mängusituatsioonid erinevates ettevalmistatud keskustest, rühmaõpetaja märkis üles laste reaktsioonid ja tulemused. Kokkuvõte tulemustest on esitatud ka nimeliselt (Vt ka tabel 2). Kõik lapsed mõistavad oma, võõra ja ühise mõistet. Lapsed teevad vahet heal ja halval käitumisel pildimaterjale analüüsides. Lapsed oskavad märgata abivajajat ja talle abi pakkuda. Lapsed oskavad kaaslastega kokkuleppele jõuda ja tekkinud konflikte lahendada (seda õpetaja jälgimise ja juhendamise korral) ja enamus lapsi (ühel oli raskusi) on üsna julged omavahel suhtlema. 2-l lapsel oli raskusi mõistmisel ja kirjeldamisel, mille poolest inimesed erinevad üksteisest. 3-l lapsel oli raskusi erinevate emotsioonide mõistmise ja emotsioonist lähtuva käitumise välja pakkumisega; samuti oli 3-l lapsel raskusi mängureeglite järgimise ja täiskasvanute juhiste kuulamisega. Veidi raskemaks (5-l lapsel oli raskusi) osutusid laste loovvõimed- oskus kehastada end erinevates rollides juhusliku valimi näol saadud rühmakaaslaste seltsis. Samas said osad lapsed (eriti Mikide rühmas) suurepäraselt sellega hakkama. Samuti oli 5-le lapsele raske mõista ja selgitada põhjus-tagajärgseid seoseid (ülesanne sooritati pildimaterjali alusel). Kõige raskemaks (7-l lapsel) osutus kriteerium, kus hinnati laste oskust teha koostööd, jagada asju ning teha kompromisse.**Järeldused ja suunad edaspidiseks:** Laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks tuleks suurendada selliste õppesituatsioonide hulka, kus tuleb ülesandeid lahendada koostöös väiksemas rühmas. Selliste ülesannete lahendamise juures on alguses oluline õpetaja suunav roll, kes jälgib, et kõik lapsed leiaksid endale väikese ülesande suurema ülesande lahendamisel. Samuti oleks soovitav antud K. Kirbitsa metoodikat kasutada rühma õppetegevustes, mitte ainult oskuste kontrollimisel. Ka võiks lastele anda aeg-ajalt ülesandeid, mis vajavad loovaid lahendusi ja erinevatesse rollidesse kehastumist. Jälgida võiks, et õppeülesannete lahendamiseks gruppide moodustamisel kasutatakse juhuvalikut (mitte ainult need lapsed koos, kellega on harjutud igapäevaselt koos mängima).

Lisa 50.3 fotod: laste loov dramatiseering väärtustest lähtuva käitumise analüüsimiseks (perekond reisil- reisi planeerimine, reisil olek ja koju tulek). Perekond suundub reisile; ema abistab vanaema istuma- laste enda käitumishoiak.

lisa 51- 5-7 aastaste väärtusmäng juhend

LAUAMÄNG:

„TIBUD SEIKLEVAD VÄÄRTUSTEMAAL: TIBUTARE LAPS ON HOOLIV!“

- Mäng on koostatud Tabasalu lasteaed Tibutare põhiväärtuste**: hoolivus, koostöö/avatus, tervislikkus, traditsioonide austamine/järjepidevus**, sisu lastele tutvustamiseks lastega toimuvate olukordade üle arutades (situatsioonide pildid lauamängul ja lugu kaardil, mille õpetaja ette loeb), küsimustele vastates (pildile vastav küsimuste kaart) ja vanasõnades ning vanarahva tarkuses antud väärtust koos lahti mõtestades, selitades (eraldi kaart: mõtleme ja arutame koos tibuga, kuidas mõista järgmisi tarkuseteri ja vanasõnu.)
- Situatsioonid, mille üle arutama hakatakse, on kogutud Tibutare õpetajate poolt reaalselt toimunud sündmustena rühmas, mis võimaldavad lastel kergemini aru saada, kuidas meie lasteaias kokku lepitud väärtusest tulenev käitumine aitaks olukorda positiivselt lahendada.
- Laste huvi äratamiseks on igas situatsioonipildis (8 pilti, 8 rühma Tibutares) kuhugi peidetud rühma nimes ja sümboolikas peituv element. Jõudes pildini, arvab mängija kõigepealt, kuhu rühma ta jõudis otsides rühmade: KRÕLLID, KIISUD, PIILUD, TIBUD, MIKID, SIPSIKUD, NAKSID, MUUMID märki (sümboolikat).

Mängu eesmärgid:

- Lapse sotsiaalsed oskused paranevad: ta oskab näha põhjus-tagajärg seoseid lastevahelistes suhetes.
- Laps oskab arutada oma ja teiste tunnete üle, on arenenud empaatia.
- Laps mõistab, et kui meile on midagi oluline, mida me nimetame ka väärtuseks või kokkuleppeks, siis peaksime käituma nii, et kokkulepitu ka tegelikult toimiks.
- Lapsed teavad, kuidas käituda siis, kui sa tahad olla hooliv, koostöövalmis, tervislikkust ja traditsioone austav inimene.
- Lapse sõnavara, tähelepanelikkus (loo kuulamine ja küsimustele vastamine), teksti mõistmine on paranenud.

Soovitav vanus: 5-7

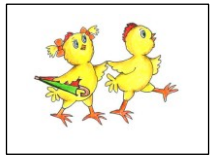
Mängijaid: 2-8 (soovitav, et lapsed mängivad paaris ühe nupuga, soodustab laste koostööd arutelude juures ja lahenduste otsimisel).

Mänguväljakul on:

8 situatsioonipilti, igal pildil mingit kindlat väärtusest lähtuvat käitumist /või selle eiramist iseloomustav tekkinud olukord ühes rühmas.

1. **Krõllide rühm**. Väärtus: **tervislikkus**, käitumise näide: hoolimatu käitumine, reeglite eiramine ja selle mõju meie igapäevaelus.
2. **Kiisude rühm.** Väärtus: **tervislikkus,** käitumise näide: viha tunde kaaslast kahjustav välja elamine (füüsiline kiusamine) ja võimalikud lahendused.
3. **Piilude rühm.** Väärtus: **hoolivus,** käitumise näide: emotsionaalne kiusamine- tõrjumine ja mängu kaasamine, sõbrasuhete loomine.
4. **Tibude rühm.** Väärtus: **järjepidevus/traditsioonide austamine,** käitumise näide: ebaviisakus, erisuse halvustamine ja arusaama tekkimine, mida elus peaks väärtustama.
5. **Mikide rühm.** Väärtus: **koostöö/avatus,** käitumise näide: verbaalne kiusamine (narrimine, solvamine, halvustavate hüüdnimede panemine).
6. **Sipsikute rühm.** Väärtus: **hoolivus (abivalmidus),** käitumise näide: füüsiline kiusamine ja sellele sobilike lahenduste leidmine
7. **Nakside rühm.** Väärtus: **koostöö/avatus,** käitumise näide: teistega mitte arvestamine ja probleemide lahendamise oskus.
8. **Muumide rühm.** Väärtus: **koostöö/avatus,** käitumise näide: teistega mitte arvestamine, kadedus ja koostöös toetavad oskused.

Mängu juhend:

1. Mängijad alustavad märgilt: kaks tibu lähevad reisile märgilt.
2. Lapsed veeretavad korda mööda täringut ja hakkavad rajal liikuma.
3. Sattudes punasele märgile (märgil täht, kõik tähed kokku lugedes saame sõna TIBUTARE), tuleb:

- ära arvata millisesse rühma sa jõudsid (otsi pildilt rühma märki: KRÕLLID, KIISUD, PIILUD, TIBUD, MIKID, SIPSIKUD, NAKSID, MUUMID);
- lahendada märgi juures oleval pildil nähtav olukord (lapsed uurivad alul kõik koos, mida nad pildil näevad toimuvat, seejärel loeb õpetaja mängukaardilt ette loo ja esitab kaardi taga olevaid küsimusi märgile sattunud lapsele (või kõigile mängijatele).

4. Sattudes rohelisele märgile, tuleb:

- õpetajal otsida mängukaart, kus sama täht, mis rohelisel märgil numbri taga;
- koos lastega loetakse kaardilt, mis väärtust nüüd õpime tundma ja õpetaja loeb kaardi pöördelt ette üks või mitu tarkusetera/vanasõna, mille üle siis lastega arutatakse, kuidas sellest aru saada (võib arutada ühe lapsega, kes märgile sattus ja seejärel küsida ka teiste arvamisi).

5. Mängulaual liikumise juures tuleb jälgida ka nooli, mis võivad mängijat kiiremini edasi viia või hoopis tagasi mõnevõrra tuua.
6. Mäng lõppeb, kui jõutakse märgini: kaks tibu vihmavarju all (Tibutare lasteaia väärtuskasvatuse logo).

Mängu idee autor ja kokkupanek: Reeli Simanson

Kunstnikutöö: Ave Peebo

Situatsioonikirjeldused, küsimused: Tibutare väärtuskasvatuse töögrupi liikmed: Moonika Rünne, Gaidi Pahverk, Kaie Kaup, Lea Luukas, Ene Rannamets, Reeli Simanson, Merilin Vihand, Lii Laineste, Sirje Reinla, Helin Laimets.

Lisa 51.1. foto: Tibutare lasteaia väärtustemängu mängualus

Lisa 52 foto: meeskonnaüritus- stiilipidu "oktoobrirevolutsiooni aastapäev"

Lisa 53 foto: Kiisud ja Krõllid sportlik vastlapäev metsas.

Lastel tuleb leida loogika, kuidas riiulitelt maha kukkunud

kaubad võiks sorteerida ja eraldi riiulitele asetada,

lapsed peavad omavahelises koostöös kokku leppima.

lisa 54 foto: koostöös ülesande lahendamine, ülesannete jagamine töögrupis.

Lisa 55 foto: dramatiseering sotsiaalse situatsiooni lahendamiseks

Lisa 55.1. foto: lapsed robootika õppetegevuses paaris koostööd tegemas

Lisa 56 ühe rühma vanemate tagasiside analüüsimaks, kui mõjus on arenguvestluste kasutamine vanemate nõustamise aspektist lähtuvalt.

Eelinfo arenguvestluse kohta:

- Väga hea
- On vajalik ja see on kenasti lahti räägitud
- Väga hea
- Hea
- Oli olemas

Küsimustiku täitmine:

- Vajalik, saab võrrelda omaenda ja rühma õpetajate arvamusi
- Arusaadav, asjakohane
- Oli aeganõudev.
- Vajalik, paneb põhjalikumalt lapsepeale mõtlema
- Lihtne ja arusaadav

Arenguvestluse läbiviimine (aeg, koht, õhkkond, õpetajate suhtumine jm):

- Kõik oli väga hästi
- Rühm on sobiv ja aja leian selle jaoks ka, õpetajate suhtumine meeldiv ja vestlus ise ka väga meeldiv
- Aeg sobiv, õhkkond hea, suhtumine asjalik
- Rühmas, laste lõunauinaku ajal, õhkkond ja suhtumine on meil vastastikku sõbralikud.
- Hea
- Väga meeldiv ja arvestav

Õpetajate ettevalmistus arenguvestluse läbiviimiseks:

- Hea
- väga hea
- Väga hea
- Oli tähelepanu pööratud nii õpioskustele kui käitumisele ka suhetele teiste lastega.
- Hea
- Väga hea

Arenguvestluse kokkuvõte tegemine:

- Hea

- Meeldiv, saan oma lapsest parema ülevaate, eriti lasteaia keskkonnas
- Väga hea
- Oli korralik, olime õpetajaga paljudes asjades sama meelt.
- Väga hea

Minu ettepanekud järgmise aasta arenguvestlusele:

- Võib jätkata samamoodi
- Jätkake samas vaimus!
- Jätkata
- Hea võimalus üksteise mõistmiseks

Veel tahan arenguvestluse kohta öelda

- Õpetajad teevad ära suure töö, nad on supertublid
- Võib olla õpetajatele küll tüütu kohustus aga lapsevanemana hindan seda väga kõrgelt

lisa 57 foto: koolieelikud koostööd tegemas koolilastega õppetunnis.

lisa 58 foto: maakorraldaja tööga tutvumas.

Lisa 59 foto: õppekäigust tutvumaks mahetoiduainetega kaupluses „Rohujuur“..

L**isa 60** fotod: Mikid koka käe all pizza tegemist õppimas kohalikus Restoranis Lucca; isevalmistatud pizza meeldib kõigile väga hästi.